

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
ในเขตกรุงเทพมหานคร

ประสิทธิ์ สันติกาญจน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย
จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ ๒๕๔๒

บทคัดย่อ

งานวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อค้นหารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีลักษณะที่สะสมพอกพูนเป็นมิติเดียวบ้างหรือไม่ หรือมีลักษณะเป็นหลากหลายมิติ
3. เพื่อทดสอบว่า ตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่นำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้มีอำนาจในการอธิบายพฤติกรรมทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาว่าตัวแปรต่าง ๆ ในกรอบแนวความคิดนั้นจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร และมากน้อยเพียงใด

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองในระดับชาติโดยเฉพาะ ซึ่งเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเขตเมืองชั้นใน เขตเมืองชั้นกลาง และเขตเมืองชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 (เขตห้วยขวาง เขตวัฒนา) พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 9 (เขตคลองเตย) และพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 35 (เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน) ตามลำดับ รวมทั้งบุคคลที่เป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ การประปานครหลวง องค์การโทรศัพท์ โรงงานยาสูบ องค์การสื่อสารมวลชน การบินไทย การท่าเรือ ธนาคารกรุงไทย และกลุ่มกิจกรรมคลองเตย อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กลุ่มสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนลือคต่าง ๆ สมาพันธ์ชุมชนแออัดคลองเตย) ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างรวมจำนวนทั้งสิ้น 773 ราย โดยเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนผู้ซึ่งมีรายได้ที่แน่นอนจากการประกอบอาชีพแล้ว พร้อมทั้งเป็นผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม 2544 ที่ผ่านมา ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นใช้ทั้งการให้ตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ควบคู่กัน

ผลจากการวิจัยนี้พบว่า เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นปรากฏว่า เพศ สถานภาพสมรส อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนตัวแปรภูมิเนาเดิมจำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ไม่ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้หากตัวแปรคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันแล้ว ยังพิจารณาต่อไปอีกว่า ขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์นั้นมีลักษณะที่เป็นไปในทางบวกหรือลบ รวมทั้งตัวแปรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลเหล่านั้นสามารถทำนายหรือประมาณค่าของตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้แล้วยังพบว่า รูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นไปตามแบบกัตต์ดแมน ที่มีลักษณะสะสม และเป็นมิติเดียว

สำหรับตัวแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล ที่ได้นำมาเป็นหลักในการวิจัยประกอบไปด้วยตัวแปร 6 ตัวแปร ดังนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
2. ความผูกพันกับองค์กร
3. ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง
4. ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง
5. ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง
6. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลที่ออกมาชี้ให้เห็นว่าความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรง และเป็นผลกระทบในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด ส่วนความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ต่างก็มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง รองลงมาเป็นลำดับ สำหรับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลกระทบในเชิงลบ

ส่วนผลกระทบในทางอ้อมที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นปรากฏว่า ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีผลกระทบสูงสุด ส่วนความผูกพันกับองค์กร สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบในทางอ้อม และเป็นผลกระทบในเชิงบวกทั้งสิ้น ยกเว้นแต่ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง ที่ไม่ได้มีผลกระทบในทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งโดยสรุปแล้วตัวแบบความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลที่ประกอบไปด้วยตัวแปรสาเหตุทั้งสิ้น 5 ตัวแปรนั้น มีความสามารถที่จะอธิบายความแปรผันของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็นจำนวนร้อยละ 22

ABSTRACT

The objectives of "Political Participation of the Bangkokians" are as follows:

1. To find the pattern of political participation of the Bangkokians.
2. To analyze the pattern of the political participation of the Bangkokians to see whether it is accumulated in the form of uni-dimensional hierarchy or multi-dimensional appearance.
3. To examine whether the Causal Modeling used in this research can explain the political participation behavior of the Bangkokians by considering the influences of each variable in the conceptualization to find out how it can clarify the political participation of the Bangkokians.

This research is aimed especially at studying the political participation behavior in the national level by collecting all the data from 3 city areas: inner, middle and outer. These areas include the 10th election area (Huay Khwang and Wattana districts), the 9th (Klong Toey district) and the 35th (Bang Khun Tien and Bang Bon districts) respectively. All 773 subjects also comprise the members of such formal and informal organizations as the Labor Unions of State Enterprises, the Metropolitan Waterworks Authority, Telephone Organization of Thailand, Thailand Tobacco Monopoly, The Mass Communication Organization of Thailand, Thai Airways International Public Company Limited, Port Authority of Thailand, Krung Thai Bank Public Company Limited, and Klong Toey Voluntary Groups. Data collecting techniques include questionnaires and interviews given to the heads of the families who have regular incomes and the rights to vote in the January 6, 2001 election.

The findings are as follows:

In the terms of personal data, sex, marital status, age, and periods of the stay in Bangkok are significantly correlated with the political participation whereas the place of birth and the number of the family members aren't.

The behavioral political participation of the Bangkokians is in accordance with Guttman's accumulative, uni-dimensional hierarchy.

(4)

The Causal Modeling is consisted of six variables: socio-economic status, organizational affiliation, sense of civic obligation, sense of political trust, sense of political efficacy and political participation.

The outcome indicates that organizational affiliation has the most positively and directly effects to political participation followed by such variables as sense of civic obligation, sense of political trust, sense of political efficacy and socio-economic status respectively with the negative effect of the socio-economic status.

As for the indirect effect, the highest, positive effect to the political participation falls in sense of civic obligation followed by organizational affiliation socio-economic status and sense of political trust respectively except for sense of political efficacy.

In conclusion, the Causal Modeling composed of such 5 variables can 22% explain the modification of political participation.

คำนำ

การศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นงานวิจัยในสาขาสังคมวิทยาการเมือง ที่นอกจากจะค้นหาลักษณะหรือแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครแล้ว ยังพยายามที่จะตอบคำถามว่า มีปัจจัยใดบ้างสามารถนำมาอธิบายหรือทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด ประกอบกับระบบการเมืองการปกครองของสังคมไทยได้เข้าสู่กระบวนการปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้ว มีจุดมุ่งหมายเพื่อ "ต้องการเปลี่ยนการเมืองที่เคยเป็นเรื่องของนักการเมืองโดยเฉพาะ ให้เป็นการเมืองของพลเมืองอย่างแท้จริง โดยผ่านกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน" ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาอีกช่วงหนึ่งจึงจะสัมฤทธิ์ผล ดังนั้นงานวิจัยนี้ถือว่าเป็นการตรวจสอบพื้นฐาน และเงื่อนไขอันสำคัญของการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ว่า ประชาชนจะมีบทบาทมากน้อยเพียงใดในการคัดเลือกควบคุม การทำงานของรัฐบาล ซึ่งเชื่อว่าในโอกาสต่อไปจะได้มีการศึกษาในระดับลึกทั้งในเชิงวิชาการ และในเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหา และเสริมต่องานวิจัยนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

งานวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่อาจสำเร็จ ลุล่วงได้ หากปราศจากหน่วยงานและบุคคลต่อไปนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการวิจัยวัฒนธรรม ส่วนวิจัย และพัฒนา ที่ได้ให้ความสำคัญของการวิจัยเชิงปริมาณ อีกทั้งเล็งเห็นถึงความจำเป็น และประโยชน์ที่จะพัฒนาความรู้ทางวิชาการ ในสาขาสังคมวิทยาการเมืองจึงได้อนุมัติ เงินทุนสนับสนุนในการทำวิจัยทั้งหมด
2. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และคณะผู้บริหารที่ได้อนุเคราะห์ทั้งด้านเวลา และความสะดวก หลายประการเพื่อให้งานวิจัยเสร็จสิ้นในระยะเวลาที่กำหนด
3. ศาสตราจารย์ ดร.เสริน ปุณณะหิตานนท์ ครูของผู้วิจัย ซึ่งถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะทางด้านระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเชิงสำรวจ การกำหนดแนวความคิดในการวิจัย
4. อาจารย์ศุภชัย อธิธิปาทานันท์ ผู้ประสานงานในการเก็บ และรวบรวมข้อมูลภาคสนาม รวมทั้ง คุณวาสนา รอดเย็น ที่ได้ช่วยเหลือในการพิมพ์ และปรับปรุงงานวิจัยหลายครั้ง
5. คุณตา คุณยาย และภรรยา ที่ได้รับภาระในการดูแล Lens Zoom และ Green Zone บุตรทั้งสองของผู้วิจัย ตลอดเวลา 1 ปีที่ผู้วิจัยต้องทุ่มเทกับงานวิจัยนี้

ประสิทธิ์ สันติกาญจน์

สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อ	(1)
	คำนำ	(5)
	สารบัญ	(6)
	สารบัญตาราง	(9)
	สารบัญภาพประกอบ	(12)
บทที่		
1	บทนำ	1
	ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์ในการวิจัย	6
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
	ขอบเขตการวิจัย	7
2	แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	8
	รูปแบบ และประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	10
	- การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมิตินเดียว	11
	- การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหลายมิติ	16
	แนวความคิดทฤษฎีในการวิจัย	19
	- ตัวแบบเชิงทฤษฎีการกระทำทางการเมือง	19
	- แนวความคิดเชิงทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยา	22
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
	ตัวแบบเชิงสาเหตุและผลในการวิจัย	30
	สมมุติฐานในการวิจัย	31

บทที่		หน้า
3	ระเบียบวิธีวิจัย	35
	นิยามเชิงปฏิบัติการ การวัดตัวแปร และการสร้างเครื่องมือในการวิจัย	35
	ค่านิยมระดับปฏิบัติการของตัวแปรอิสระ	35
	ค่านิยมระดับปฏิบัติการของตัวแปรตาม	43
	การทดสอบความเชื่อมั่น	45
	การสร้างมาตรวัดแบบกัตต์แมน	53
	ประชากรในการศึกษา และการสุ่มตัวอย่าง	56
	การสุ่มตัวอย่าง และขนาดของตัวอย่าง	56
	วิธีการเก็บ และรวบรวมข้อมูล	58
	การประมวลข้อมูล และการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล	59
	การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล	60
4	ผลการวิจัย	62
	การพรรณนา และการวิเคราะห์ตัวแปรเดียว	62
	การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรคู่	66
	การวิเคราะห์แบบแผน และลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	73
	การทดสอบสมมุติฐานในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล	85
	การวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล	88
	การทดสอบสมมุติฐานในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล	92
	การใช้สถิติเพื่อวัดความสอดคล้อง	101
	การวิเคราะห์ค่าเส้นโยงผิดพลาด	103
	การวิเคราะห์ผลกระทบทางตรง และทางอ้อม	108
5	สรุปผลการวิจัย	114

(8)

	หน้า
ภาคผนวก ก. มาตรฐานวัดกัณฑ์แมน	125
ข. การทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้น	128
ค. แบบสอบถามสำหรับการทดสอบเบื้องต้น	150
ง. แบบสอบถามสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล	162
บรรณานุกรม	174

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงรูปแบบ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	15
2	แสดงลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง	16
3	แสดงรูปแบบกิจกรรมทางการเมือง	17
4	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัด ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง	47
5	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัด ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพมเมือง (เมื่อได้ตัดคำถามออกแล้ว)	48
6	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัด ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง	49
7	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัด ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (เมื่อได้ตัดคำถามออกแล้ว)	50
8	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัด ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง	51
9	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัด ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (เมื่อได้ตัดคำถามออกแล้ว)	52
10	แสดงลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม ของกลุ่มตัวอย่าง	63
11	แสดงรายละเอียดของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม	64
12	แสดงรายละเอียดของตัวแปรในการจัดระดับ และช่วงคะแนน	65
13	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	67

ตารางที่		หน้า
14	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการมีส่วนร่วม ทางการเมือง	68
15	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาเดิมกับการมีส่วนร่วม ทางการเมือง	69
16	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	70
17	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	71
18	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนกับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	72
19	แสดงการพูดคุยหรือสนทนากับคนอื่น ๆ ในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง	74
20	แสดงบุคคลที่ได้พูดคุยหรือสนทนาในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง	75
21	แสดงการให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง	76
22	แสดงแหล่งที่ได้ติดตามข่าวสารทางการเมือง	77
23	แสดงการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	78
24	แสดงการชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	79
25	แสดงบุคคลที่ถูกชักชวนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	80
26	แสดงสาเหตุที่ชักชวนให้บุคคลที่รู้จักไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	81
27	แสดงการไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการ เลือกตั้ง	82
28	แสดงการไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ณ เขตเลือกตั้งที่นับคะแนน	83
29	แสดงการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการหรือนักการเมืองเพื่อแจ้งปัญหา เรื่องเดือดร้อน	84

ตารางที่		หน้า
30	แสดงค่าสถิติที่ได้จากการคำนวณตัวแบบเชิงสาเหตุและผลของตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อตัวแปรผล	91
31	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงของตัวแปรต่าง ๆ ในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล	92
32	แสดงค่าสถิติที่ได้จากการคำนวณตัวแบบเชิงสาเหตุและผลของตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อตัวแปรผล (หลังจากการปรับปรุง)	99
33	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล	100
34	แสดงการเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรก่อน และหลังการปรับปรุง	106
35	แสดงผลกระทบทางตรง และผลกระทบทางอ้อมของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรผล (การมีส่วนร่วมทางการเมือง)	112
36	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบทางตรง ผลกระทบทางอ้อม และผลกระทบรวมของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง	113
37	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	133
38	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับองค์กร กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	133
39	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	134
40	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	134
41	แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	135
42	แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ	148
43	แสดงค่า Tolerance และ Variance Inflation Factor ของตัวแปรอิสระ	148

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับต่ำสุดไปสู่สูงสุด	12
2	แสดงระดับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองจากระดับต่ำสุดไปสู่สูงสุด	13
3	แสดงระดับกิจกรรมทางการเมืองจากระดับต่ำสุดไปสู่สูงสุด	14
4	แสดงตัวแบบเชิงทฤษฎีการกระทำทางการเมือง	21
5	แสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	23
6	ตัวแบบแสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	30
7	ตัวแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	88
8	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล	98
9	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (หลังจากปรับปรุง)	100
10	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (หลังจากปรับปรุง)	107
11	ตัวแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	116
12	แสดงค่าเส้นโยงผิดพลาด และค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปร ในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (หลังจากปรับปรุง)	118
13	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกับตัวแปรสถานภาพ ทางเศรษฐกิจและสังคม	138
14	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกับตัวแปรความผูกพัน กับองค์กร	139
15	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกับตัวแปรความรู้สึก ในหน้าที่ความเป็นพลเมือง	139
16	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกับตัวแปรความรู้สึก ในความไว้วางใจทางการเมือง	140

ภาพที่		หน้า
17	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกับตัวแปรความรู้สึก ในความสามารถทางการเมือง	140
18	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกับตัวแปรความผูกพัน กับองค์กร (เมื่อได้รับการแปลงข้อมูลแล้ว)	141
19	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกับค่าพยากรณ์ ตัวแปรตาม	142
20	แสดงการกระจายของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	146
21	แสดงการกระจายค่าความคาดหวังของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	146

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย

รากฐานสำคัญประการหนึ่งในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ก็คือ การที่พลเมืองต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ หรือใช้สิทธิเพื่อแสดงบทบาทต่าง ๆ ในทางการเมืองได้โดยตรง ถือเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นของระบอบประชาธิปไตยทั้งในแง่หลักการ และอุดมการณ์ นอกจากนี้ ประชาชนในสังคมประชาธิปไตย ไม่เพียงแต่มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเสนอแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะที่มีความสอดคล้องกับค่านิยม และความต้องการของตนเองแล้ว ยังต้องมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองอีกด้วย (Conway, 2000 : 2) เมื่อเป็นเช่นนี้นับว่า เป็นเรื่องจำเป็นที่คนในสังคมทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตย ต้องเรียนรู้เพื่อตนจะได้มีสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมือง และเข้าร่วมแสดงบทบาททางการเมืองได้อย่างเหมาะสม (ธีรวิทย์ ไชยศิริกุล, 2543 :104) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) จึงถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง เพราะประชาธิปไตยคงเกิดขึ้นไม่ได้ หากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองการปกครอง ดังนั้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นความพยายามค้นหาหนทางควบคุมรัฐบาล และมีอิทธิพลต่อสิ่งที่รัฐบาลกระทำ พร้อมทั้งเป็นช่องทางของประชาชนจะสื่อสารข้อมูลในเรื่องของความต้องการ ความนิยมชมชอบ เพื่อเป็นพลังกดดันให้คณะรัฐบาลหามาตรการตอบสนองต่อประชาชน (Verba et. al., 1998 : 1, 34) เราจึงสามารถกล่าวโดยไม่มีผิดพลาดมากนักว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิทธิทางการเมืองของฝ่ายที่อยู่ใต้การปกครองในการเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมือง เพื่อแสดงเจตนาเกี่ยวกับอำนาจ ผลประโยชน์ต่อฝ่ายผู้ปกครอง โดยให้ฝ่ายผู้ปกครองปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติอะไรให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนผู้แสดงเจตนา นั้น (เชาวนะ ไตรมาศ, 2542 : 6-7)

การเมืองไทยในอดีตที่ผ่านมา นั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็เฉพาะเมื่อมีการเลือกตั้งผู้แทน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวก็คือ การหย่อนบัตรลงคะแนนเสียง เมื่อหย่อนบัตรไปแล้วก็เหมือนกับส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยสิ้นเชิงไป จะกลับมามีส่วนร่วมอีกครั้งก็ต่อเมื่อมีการเลือกตั้งผู้แทนครั้งใหม่ จนเกิดคำกล่าวที่ว่า "การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง" ทั้ง ๆ ที่การเมืองนั้นโดยหลักประชาธิปไตยแล้วเป็นเรื่องของประชาชนทุกคนในประเทศ (มานิตย์ จุมปา, 2541 : 8) และเมื่อพิจารณาประวัติศาสตร์การเมืองไทยแล้ว ต้องยอมรับว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่ครบถ้วนชัดเจน และในทางปฏิบัติไม่มีผลคุ้มครองให้บังคับใช้จริง ขาดการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม ครบถ้วนทุกมิติของการใช้อำนาจอรัฐ อีกทั้งประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และเลื่อมใสศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง มีบางส่วนที่ดำรงตน

ไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง มีการทุจริตประพฤติมิชอบ แก่งแย่งตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี เป็นเหตุให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ มีผลกระทบต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สถาบันข้าราชการประจำทั้งทหารและพลเรือนจึงสามารถเข้าแทรกแซงและครอบงำสถาบันทางการเมือง จากสภาวะทางการเมืองดังกล่าวนี้ นักวิชาการในสาขาต่าง ๆ เช่น นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนที่ให้ความสนใจทางการเมืองโดยส่วนรวม ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ศึกษา และวิเคราะห์กันอย่างต่อเนื่อง ยังผลให้นำไปสู่การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองในที่สุด (วัชรรา ไชยสาร, 2544 : 1-2)

บรรยากาศของการปฏิรูปทางการเมืองเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 และเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 จนสุดท้ายภาครัฐบาลก็พยายามสร้างกรอบแนวคิดในเชิงปฏิบัติเพื่อการปฏิรูปการเมืองไทยขึ้น โดยต้องการปรับปรุงแก้ไขปัญหาของระบบการเมืองทั้งระบบ เพื่อให้ นักการเมืองมีความสุจริต และสามารถแก้ปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2538 : 1-10 ; ประเวศ วะสี, 2539 : 13; บุญศรี มิวังศ์อุโฆษ, 2542 : 112-113) วิธีการหนึ่งของการปฏิรูปทางการเมืองที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดคือ การยกร่างรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2539-2540 โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญร่วมกันจัดทำ รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพื่อปฏิรูปการเมืองของนักการเมือง และสร้างการเมืองภาคพลเมืองขึ้นอย่าง แท้จริง (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2544 : 3) จึงเกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีการขยาย สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคให้กับประชาชนเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ มากมายอย่างไม่เคยมีมาก่อน นอกจากนี้แล้วรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เปลี่ยนแปลง "การเมืองของนักการเมือง" ให้เป็น "การเมืองของพลเมือง" โดยการเพิ่มส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจบริหารบ้านเมืองในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้นทุกชั้นตอน ดังที่มาตรา 60 ของรัฐธรรมนูญกำหนดว่า "บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการการปกครองอันมีผล หรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของตน" หรือดังที่มาตรา 76 ของรัฐธรรมนูญ กำหนดว่า "รัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ (คณิศร ศรีบัวเอี่ยม, 2544 : 63-65) ข้อบัญญัตินี้จึงเป็นช่องทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง และสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมือง ให้มีเสถียรภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาของสาระของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญปี 2541 อีก 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และพระราชบัญญัติว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2541 กฎหมายเหล่านี้ได้เสริมสร้างมาตรการต่าง ๆ ที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การเมืองเป็นเรื่องของคนทุกคน ไม่ใช่เรื่องของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังเช่นการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของ

ประชาชน การกำหนดให้รัฐต้องให้การสนับสนุนแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในการรณรงค์หาเสียง หรือการกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม หรือบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมือง หรือกำหนดมาตรการที่ทำให้พรรคการเมืองโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้โดยเปิดเผยรายชื่อ และจำนวนเงินของผู้บริจาคเงินด้วย (มานิตย์ จุมปา, 2541 : 8-9 ; โคทม อารียา , 2543 : 8)

กิจกรรมทางการเมืองที่ถือว่าเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่

การพูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ถือว่าเป็นเสรีภาพประการหนึ่งในระบบประชาธิปไตย เพราะบุคคลมีอิสระในการพูด การถกเถียง การอภิปราย ตลอดจนจนถึงการวิพากษ์วิจารณ์ การพูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องที่เกี่ยวกับการเมืองนั้น มักเริ่มตั้งแต่บุคคลที่อยู่ใกล้ตัวก่อน และขยายออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นการแสดงออกซึ่งท่าทีของประชาชนต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่งทั้งในทางที่สนับสนุน และคัดค้าน ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเสนอแนะ การแสดงความคิดเห็นอีกด้วย อาทิเช่น การวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการคัดเลือกตัวบุคคล การกำหนดนโยบาย และการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐบาล (ธีรวิทย์ ไชยสิทธิ์, 2543 : 99, 106)

การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง เป็นที่ทราบกันว่าในระบบประชาธิปไตยนั้นประชาชนต้องให้ความสนใจในทางการเมือง กล่าวคือ คอยติดตามดูว่าบทบาทของคณะรัฐบาล และฝ่ายต่าง ๆ ในวงการปกครองและบริหารเป็นไปอย่างไร โดยผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ (วิสุทธิ โพธิ์แท่น, 2538 : 24) ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชนทุกคนที่ตระหนักในสิทธิ และหน้าที่ของตนในทางการเมือง เพราะการกระทำดังกล่าวนี้ ทำให้รับทราบความเป็นไปของบ้านเมือง การเปลี่ยนแปลง และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น ให้อำนาจบทบาทของนักการเมือง หรือรู้ว่าใครกำลังทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร และจะมีผลอะไรต่อสังคม (สุชุม นวลสกุล, 2540 : 20) การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองของประชาชนนี้ทำให้เห็นได้ว่า ประเด็นทางการเมืองใดกำลังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นับว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนเองในการเลิกสัญญาประชาคมกับรัฐบาลเดิม โดยสิทธิดังกล่าวนี้เป็นของประชาชน การเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมือของประชาชนสำหรับการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญ รวมทั้งการได้ใช้อำนาจอิทธิพลทางการเมืองในการกำหนดผู้ปกครองมาใช้อำนาจแทน เพื่อการสนองผลประโยชน์ และความต้องการของประชาชนเองด้วย (เชาวนะ ไตรมาศ, 2542 : 8 ; 2543 : 2) นอกจากนี้รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา 65 กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หากไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันควรที่ทำให้ไม่อาจจะไปใช้สิทธิได้ ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จัดว่าเป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่มีความเด่นชัด และแสดงถึงความกระตือรือร้นมากกว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้กล่าวมาแล้ว เพราะบุคคลดังกล่าวนี้ นอกจากว่าตนเองไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วยังพยายามกระตุ้นให้บุคคลที่ตนเองคุ้นเคยให้ไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงอีกด้วย ลักษณะของการชักชวน เป็นการพยายามโน้มน้าวให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ตนเองเลือก หรือสนับสนุนเป็นพิเศษ หรืออาจเป็นการให้ผู้อื่นไปเลือกตั้งเพราะเป็นภาระและสิทธิทางการเมืองของประชาชน ซึ่งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งต้องไปใช้สิทธิโดยหน้าที่ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติเอาไว้ก็ได้

การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ที่ใดที่หนึ่งจะเกิดขึ้นก่อนระยะเวลาการเลือกตั้ง ที่เรียกว่าดูคูหาหาเสียง เพราะทั้งผู้ที่สมัครเข้ามาอาสาทำงานทางการเมือง และพรรคการเมืองมักออกไปพบปะ และเยี่ยมเยียนประชาชน ผู้สมัครทั้งหลายต่างก็เอาใจใส่กับปัญหาทุกข์สุขต่าง ๆ และช่วยแนะนำ หรือรับช่วยแก้ไขปัญหาให้ หรือวิธีการที่เรียกว่า “การหาเสียง” ซึ่งการไปฟังการปราศรัยหาเสียงถือว่าประชาชนทุ่มเททั้งกำลังและทรัพยากรพอควรกับกิจกรรมนี้ อีกทั้งประชาชนได้ทราบถึงคุณสมบัติเด่น ความถนัด และความสามารถของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ของพรรคการเมืองนั้นด้วยว่า สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงหรือไม่ และหลังจากการเลือกตั้งผ่านพ้นไปแล้ว บุคคลหรือพรรคที่เราเลือกได้จัดตั้งรัฐบาล จะทำในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อประชาชนตามที่ได้หาเสียงเอาไว้ก่อนหน้านี้หรือไม่ (สุชุม นवलสกุล, 2540 : 16-17)

การไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งนั้นจะเป็นขั้นตอนหลังจากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ผ่านพ้นไปแล้ว แต่ประชาชนก็สามารถที่แสดงการมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้ อันเนื่องมาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจคะแนน นับคะแนนโดยเปิดเผยจนเสร็จสิ้นในรวดเดียว ห้ามมิให้เลื่อน หรือประวิงการนับคะแนน จึงเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสามารถเฝ้าสังเกตการณ์ได้ จนถึงขั้นการเฝ้าฟังผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการว่า ผู้สมัครที่เราเลือกนั้นแพ้ หรือชนะการเลือกตั้งด้วยจำนวนคะแนนเท่าไร หรือหากประชาชนพบเห็นสิ่งที่ไม่ชอบมาพากล ก็สามารถคัดค้านการเลือกตั้งได้ เพราะกฎหมายได้ให้สิทธิเอาไว้ (เชาวนะ ไตรมาศ, 2542 : 43)

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหาหรือเรื่องเดือดร้อน เป็นการแสดงถึงกิจกรรมทางการเมืองที่มีความกระตือรือร้นที่สูง อันเนื่องมาจากสิทธิในทางการเมืองที่ว่าบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับบริการสาธารณะในประเทศของตนอย่างเท่าเทียมกัน (สนธิ เตชานันท์, 2543 : 103) และสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการร้องเรียนเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขความทุกข์ร้อนของประชาชน ดังนั้นการที่ประชาชนจะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง ก็ต่อเมื่อตน หรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ได้ประสบกับข้อเดือดร้อน หรือความทุกข์ยาก ประชาชนได้ไว้วางใจนักการเมือง และข้าราชการว่าสามารถ

ปกป้อง และแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองผลประโยชน์ให้กับสังคมโดยส่วนรวมได้ อันเนื่องมาจากในระบบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้ปกครองต้องมีความรับผิดชอบ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

นอกจากนี้ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังรวมถึง การเขียนจดหมายเพื่อร้องเรียนเรื่องเดือดร้อนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมือง การเขียนบทความเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การทำงาน หรือนโยบายของรัฐบาล และยังรวมถึงการรวมกลุ่มในการชุมนุมเพื่อแสดงพลังกดดัน การเดินขบวนประท้วง การปิดเส้นทาง การสัญจร การเข้าชื่อเพื่อร้องเรียนในเรื่องราวที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ โดยหลักแล้ว กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อทิศทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ไม่ว่าจะโดยทางตรง หรือทางอ้อม และประชาชนทุกคนมีสิทธิตามกฎหมายที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมือง แม้ในทางปฏิบัติทุกคนอาจจะไม่มีบทบาทที่เข้มแข็งเท่าเทียมกันก็ตาม นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวยังเป็นเครื่องประเมินระดับความเข้มข้นของความเป็นประชาธิปไตยอีกด้วย (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2543 : 40)

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ศึกษาวิจัยมักเน้นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบของการหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงการเลือกตั้ง หรือศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และการศึกษาดังกล่าวไม่ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีมาเป็นกรอบในการศึกษา จึงไม่สามารถค้นหาสาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับลึก แม้ว่าเป็นความพยายามค้นหาข้อเท็จจริงของพฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าว แต่ผลที่ได้รับไม่สามารถตอบสนองในทางที่เป็นประโยชน์มากนัก นอกจากนี้พบอยู่เสมอว่า ผู้วิจัยมักนำตัวแปรที่เป็นลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลนำมาวิเคราะห์หรือเป็นปัจจัยหลักในการอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล จึงทำให้ผลของการศึกษาที่ปรากฏออกมา มีอำนาจในการทำนายจำกัดหรือไม่สามารถใช้อธิบายในวงกว้างได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงกิจกรรมทางการเมืองที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ว่ามีรูปแบบหรือลักษณะอย่างไร มีระดับของการเข้าร่วมทางการเมืองเข้มข้นมากน้อยเพียงใด ตลอดจนมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวกระตุ้นหรือส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยเน้นประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นแหล่งที่ใกล้ชิดกับบรรยากาศทางการเมือง อีกทั้งยังเป็นกลุ่มคนที่สามารถรับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด ตลอดจนได้รับผลกระทบทางการเมืองอย่างรวดเร็วหากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และกรอบในวิจัยครั้งนี้ได้ทำการคัดเลือกตัวแปรที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง ตลอดจนใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีหลากหลายขึ้น ดังนั้นผลของการวิจัยจะมีส่วนการช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิจัยที่เคยทำมาในอดีตสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงเชื่อว่าผลของการวิจัยนี้น่าจะมีผลทั้งในเชิงวิชาการ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อค้นหารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีลักษณะสะสมพอกพูนเป็นมิติเดียว (One-dimensional Cumulative) หรือหลายมิติ (Multi-dimensional Participation)
3. เพื่อทดสอบว่า ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (Casual Modeling) ที่นำมาใช้ในการศึกษาค้างนี้มีอำนาจในการอธิบายพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาว่า ตัวแปรในกรอบแนวคิดจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ทราบถึงลักษณะของพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ได้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ได้ทราบถึงอิทธิพลตัวแปรในกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่จะอธิบายพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลว่ามีระดับสูงต่ำหรือแตกต่างกัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการทางด้านสังคมวิทยาการเมือง
2. เป็นแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการพัฒนาทางด้านการเมือง
4. สามารถนำผลการศึกษาไปอธิบายพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
5. ได้ทราบถึงเงื่อนไขหรือปัจจัยบางอย่างจากแนวคิดทฤษฎีที่นำไปใช้ในการอธิบายพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมทางการเมือง

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ โดยศึกษาจาก ประชาชนผู้ซึ่งมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตกรุงเทพมหานครในวันที่ 6 มกราคม 2544 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากพื้นที่ที่เป็นเขตเมืองชั้นใน (พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10: เขตห้วยขวาง เขตวัฒนา) เขตเมืองชั้นกลาง (พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 9: เขตคลองเตย) เขตเมืองชั้นนอก (พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 35: เขตบางขุนเทียน เขตบางเขน) ของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้แล้วยังเก็บข้อมูลจากประชาชนผู้ซึ่งสังกัดกลุ่มที่ค่อนข้างมีความกระตือรือร้นทางการเมืองเป็นพิเศษ จากกลุ่มที่เป็นทางการ ได้แก่ บุคคลที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ (การประปานครหลวง องค์การโทรศัพท์ โรงงานยาสูบ องค์การสื่อสารมวลชน การบินไทย การท่าเรือ และธนาคารกรุงไทย) และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครในชุมชน รวมทั้งกลุ่มพลังทางการเมืองต่าง ๆ ของชุมชน (กลุ่มกิจกรรมคลองเตย อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กลุ่มสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนลือคตต่าง ๆ สมาพันธ์ชุมชนแออัดคลองเตย) เพื่อจะพิจารณาว่า แบบแผนของตัวแปรที่อยู่ในตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ได้สร้างขึ้นมานั้นสามารถอธิบายปรากฏการณ์การณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานครครั้งนี้ได้มากน้อยแค่ไหน เพียงใด ส่วนวิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลนั้น จะใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามควบคู่กัน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เป็นที่ยอมรับกันว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อน ประการหนึ่งในสังคม จึงทำให้นักวิชาการมีมุมมองของพฤติกรรมการเมืองหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งในเชิงกว้างและแคบ ซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระ หรือประเด็นหลักที่สนใจศึกษา และเพื่อทำความเข้าใจในพฤติกรรมดังกล่าวร่วมกัน ในเบื้องต้นขอกล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายมากมาย บุคคลหนึ่งในแวดวงนักวิชาการมักกล่าวอ้างถึง คือ Myron Weiner ผู้ซึ่งได้พยายามรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่แตกต่างกันถึง 10 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่เป็นการสนับสนุน หรือการเรียกร้องต่อผู้นำของคณะรัฐบาล
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ความพยายามเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการใช้สิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาล หรือการเลือกสรรผู้นำรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำของพลเมืองที่มีความถูกต้องตามกฎหมาย
4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีตัวแทนทางการเมือง
5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ สภาพที่บุคคลไม่อยากจะเข้าไปเกี่ยวข้องในทางการเมือง เพราะเห็นว่าได้ประโยชน์น้อยมาก หรือ หาประโยชน์อะไรไม่ได้เลย
6. ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมือง หมายความว่าผู้ที่มีความกระตือรือร้น หรือตื่นตัวในทางการเมืองเป็นพิเศษ เช่น ผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าร่วมประชุมในทางการเมือง และการให้ความสนใจต่อปัญหาสาธารณะ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต้น ๆ ด้วย เช่น การไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง (ซึ่งถือว่าการกระทำที่มีแรงจูงใจน้อยมาก) หรือการไม่ได้ไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง แต่ทว่าได้พูดคุย และสนทนากันในเรื่องราวทางการเมืองกับเพื่อนบ้าน การแสดงความคิดเห็น และประชามติทางการเมือง การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองจากสื่อสารมวลชน
7. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะมีสถานะที่เป็นสถาบัน นอกจากนี้ การกระทำที่เป็นครั้งคราวที่เกิดขึ้นมาอย่างทันทีทันใด และมีความรุนแรง เช่น การก่อจลาจล การรวมกลุ่มยกพวกตีกัน การลอบสังหารในทางการเมือง

8. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่เป็นความพยายามจะมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติงานของข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีผลกระทบต่อการเมืองทั้งในระดับชาติ รวมทั้งในระดับท้องถิ่น
10. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำทางการเมืองซึ่งแต่ละสังคมจะมีความแตกต่างกัน ในสังคมหนึ่งอาจถือว่าการกระทำทางการเมือง แต่อีกสังคมหนึ่งอาจถือว่าไม่เป็น หรือแม้กระทั่งในวันเวลาหนึ่งอาจจะเป็น แต่อีกวันเวลาหนึ่งไม่นับว่าเป็น เช่น การรวมกลุ่มแล้วทำลายทรัพย์สิน ในบางครั้งบางแห่งจะถือว่าการกระทำที่เป็นอาชญากรรม แต่ก็อาจมองว่าเป็นการกระทำทางการเมืองในอีกทัศนะหนึ่งก็ได้

จากมุมมองและลักษณะที่มีความแตกต่างกันนี้ Winer ได้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นมาจากความสมัครใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ และอาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง อาจจะมีการจัดระเบียบหรือไม่ก็ได้ อาจจะใช้หรือไม่ใช้วิธีการที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ก็เพื่อมีอิทธิพลในการเลือกสรรนโยบายสาธารณะ และการบริหารนโยบายของรัฐ ตลอดจนการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นในระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่นก็ตาม

จากคำนิยามดังกล่าว Winer ได้สรุปมิติของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นลักษณะของการกระทำ
2. การกระทำนั้นต้องเกิดมาจากความสมัครใจของพลเมือง
3. การกระทำนั้นพลเมืองจะต้องมีโอกาส หรือหนทางในการที่จะเลือกได้

(Weiner in Binder et al., (eds.), 1971 : 161-165)

เห็นได้ว่า ความหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นไปในสังคมที่มีการเมือง การปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอื่น ๆ ที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ โดยนักวิชาการ และนักวิจัยรุ่นหลัง ๆ มักจะยึดถือเป็นแบบอย่างดังต่อไปนี้

Verba และ Nie ให้ความหมายว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างผลกระทบ หรืออิทธิพล อาจจะมีมาก หรือน้อยก็ตามต่อการคัดเลือกบุคคลในคณะรัฐบาล รวมทั้งการกระทำของบุคคลเหล่านั้น (Verba and Nie, 1972 : 2)

Milbrath และ Goel ให้ความหมายว่า เป็นการกระทำต่าง ๆ ของพลเมืองที่ต้องการจะมีอิทธิพล หรือสนับสนุนรัฐบาล และระบบการเมือง จากความหมายนี้เห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เพียงแต่เป็นการแสดงถึงบทบาทการกระทำของประชาชนซึ่งมีอิทธิพลต่อผลในทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุน และเป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติอีกด้วย (Ceremonial and Support Activities) (Milbrath and Goel, 1977 : 2)

Barnes และคณะ ให้ความหมายว่าเป็นกิจกรรมของพลเมืองที่เกิดมาจากความสมัครใจ ซึ่งต้องการที่จะมีอิทธิพลไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมต่อโอกาส หรือหนทางทางการเมืองในทุกระดับ ของระบบการเมือง (Barnes et al., 1979 : 42)

Kim ให้ความหมายว่า เป็นการมีส่วนร่วมของบุคคล หรือกลุ่มในกระบวนการทางการเมือง การปกครอง ซึ่งอาจจะเป็นการสนับสนุน หรือเหนี่ยวนำ ความสมัครใจ หรือไม่สมัครใจ รวมทั้งการเข้าไป เกี่ยวข้องแบบมีหนทางเลือก หรือไม่มีหนทางเลือกก็ได้ (Kim, 1980 : 5)

Parry และคณะ ให้ความหมายว่า เป็นการเข้าร่วมในกระบวนการวาง หรือกำหนด การติดตาม และการตรวจสอบนโยบายสาธารณะ จากความหมายนี้แสดงถึงการกระทำต่าง ๆ ของพลเมืองซึ่งมี วัตถุประสงค์ที่จะสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้แทนทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ อีกทั้งยังเป็น การกำหนดค่าที่ในการตัดสินใจของผู้แทนทางการเมือง รวมถึงการคัดค้าน ผลของการตัดสินใจดังกล่าว (Parry, et. al., 1990 : 16)

Verba และคณะ ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมที่มุ่งจะมีผลกระทบ หรือมีอิทธิพลต่อการกระทำ ของรัฐบาล โดยทางตรง อาทิ การสร้าง หรือการสนับสนุนนโยบายของรัฐ หรือโดยทางอ้อม เช่น การคัดเลือกบุคคลเพื่อไปกำหนดนโยบายรัฐ (Verba et al., 1995 : 38)

Conway ให้ความหมายว่า กิจกรรมต่าง ๆ ของพลเมือง ซึ่งเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อ รัฐบาล ในเรื่องของการคัดเลือกผู้เข้ามาทำงานทางการเมือง หรือการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยที่ กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ค้ำจุนระบบทางการเมืองให้คงอยู่ เช่น การสนับสนุนนักการเมือง การสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล (Conway, 2000 : 3)

Huntington และ Nelson ได้ให้ความหมายว่า เป็นกิจกรรมที่มาจากประชาชน เพื่อไปมีอิทธิพลต่อ การตัดสินใจของคณะรัฐบาล (Huntington and Nelson, 2000 : 4)

โดยสรุปแล้ว ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การกระทำทางการเมืองของบุคคล หรือของกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ที่แสดงออกมามีเห็นได้ชัด เพื่อจะมีอิทธิพลเหนือการกระทำของรัฐบาล หรือสนับสนุนรัฐบาล โดยที่การกระทำนั้นต้องมาจากความสมัครใจ และอาจส่งผลสำเร็จหรือไม่ก็ได้

รูปแบบ และประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

หากพิจารณาความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังที่ได้เสนอมานั้น พบว่าส่วน ใหญ่แล้วนักวิชาการมักให้ความหมายในขอบเขตที่ค่อนข้างกว้างมาก ที่เป็นดังนี้เพราะว่า ความหมาย จะต้องครอบคลุมถึงรูปแบบการกระทำ หรือกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล หรือกลุ่มที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ในทางการเมืองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในเวลาเดียวกัน ความหมายดังกล่าวต้องมีความสอดคล้อง หรือตั้งอยู่บนลักษณะ และสภาพของสังคมที่ต้องการศึกษาด้วย เช่น Milbrath และ Goel (1977)

หรือ Verba และ Nie (1972) เน้นถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ หรือถ้ามีการแสดงการกระทำทางการเมืองในรูปแบบของการคัดค้าน การระดมพลัง ตลอดจนการเรียกร้อง ผลประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ นั้น ก็มักเป็นไปในแนวทางที่สนับสนุนระบบการเมืองการปกครองมากกว่าที่จะ ล้มล้าง หรือทำลายระบบ ดังนั้น รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองลักษณะนี้ ควรเรียกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Democratic Participation) เพราะจะไม่รวมกิจกรรมทางการเมืองที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventional Political Activities) เช่น การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายในลักษณะของการคัดค้าน การเดินขบวน การประท้วงที่เป็น การทำลายล้าง หรือรวมถึงการปฏิรูป หรือปฏิวัติที่รุนแรง ในขณะที่ Weiner (1971) ได้พยายามกำหนด แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างกว่า เพราะหมายรวมถึง กิจกรรมทางการเมือง ที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติด้วย แต่ต้องเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นมาจากความสมัครใจ และมี ทางเลือกมากกว่าที่จะถูกบีบบังคับให้กระทำ หรือประชาชนไม่มีทางเลือกอื่น ๆ ให้แสดงการเข้าร่วมทาง การเมือง หรือแม้กระทั่งผลงานในยุคหลังของ Verba และคณะ (1995) ถือว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่มาจากความสมัครใจ (Voluntary activity) ไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ ไม่มีใครใช้กำลังบีบบังคับ และไม่ได้มีอามิสสินจ้างตอบแทนแต่อย่างใด สำหรับ Conway (2000) นั้นเน้นกิจกรรมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนนั้นจะมีวัตถุประสงค์โดยเฉพาะ หรือเป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย อย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วน Huntington และ Nelson จัดว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมเท่านั้น และต้องเป็นกิจกรรมของประชาชนที่แสดงออกเพื่อกำหนดการตัดสินใจของรัฐบาล แต่ Kim (1980) น่าจะเป็นผู้กำหนดแนวความคิดทางการเมืองได้กว้างที่สุด เพราะรวมถึงการมีส่วนร่วมทั้งแบบสมัครใจ และไม่สมัครใจ เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ ซึ่งอาจเป็นการกระทำของบุคคลหรือกลุ่ม

จากรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีความหลากหลายนี้ พอลจะสรุปเพื่อความสะดวกใน การทำความเข้าใจการกระทำ หรือกิจกรรมทางการเมืองดังกล่าว โดยแบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมิติเดียว (Unidimensional Hierarchy)
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหลายมิติ (Multi-dimensional Appearance)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมิติเดียว (Unidimensional, One-dimensional)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทนี้มีลักษณะที่สะสม และพอกพูน นั่นคือ เมื่อบุคคลใดก็ตามได้ เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ก็มักจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำทาง การเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย หากมีการจัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากสูงไปต่ำแล้ว พบว่า ผู้ที่มี ส่วนร่วมในระดับสูง ๆ มักจะมีส่วนร่วมในระดับที่ต่ำกว่าเสมอ

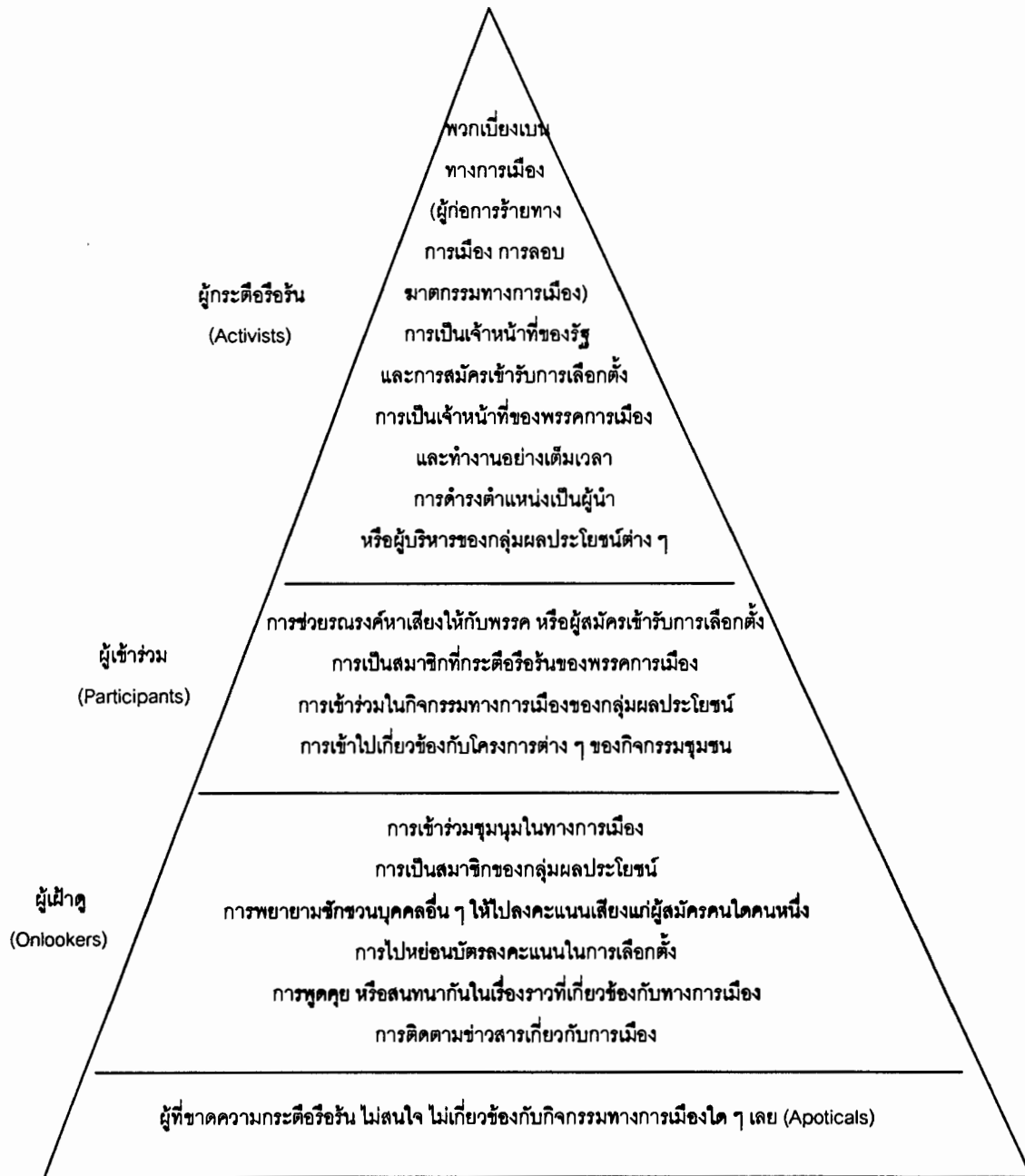
ดังนั้น การจัดระดับความสูงต่ำ หรือความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทั่วไปมักจะ ยึดนิย หรือเชิงตรรกที่ว่า การกระทำทางการเมืองแต่ละประเภทนั้นต่างก็จะใช้จำนวนทรัพยากร เช่น เวลา ทุนทรัพย์ เวลา การใช้จ่าย พลังงาน หรืออื่น ๆ ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การกระทำทางการเมืองใดที่บุคคลได้ ทุ่มเทมาก การสูญเสียค่าใช้จ่าย เวลา ทรัพยากร ก็จะมากไปด้วย การกระทำดังกล่าวจัดในระดับที่สูงกว่า และมีคุณภาพมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกรกระทำทางการเมืองรูปแบบอื่น ๆ โดยเรียงลำดับไปเช่นนี้ ตลอด (Milbrath, 1970 : 18-19; Orum, 1989 : 248; Rush, 1992 : 111; McIver and Carmines, 1981 :

59) และขอกกล่าวถึงนักวิชาการบางท่านที่ได้จัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมิติเดียว ดังนี้ Milbrath (1970 : 17-18) ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำ และพยายามหาข้อมูลจากการวิจัยมาสนับสนุน การจัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมิติเดียว ได้จัดไว้ดังนี้

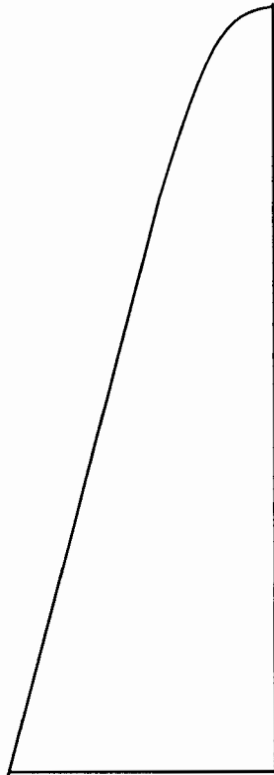
ภาพที่ 1: แสดงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากระดับต่ำสุดไปสู่สูงสุด

Roth และ Wilson (1980 : 150-151) ได้จัดระดับของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองในรูปแบบของปิรามิด (Pyramid of Political Involvement) ดังนี้

ภาพที่ 2: แสดงระดับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมือง จากระดับต่ำสุดไปสู่สูงสุด

Rush (1992 :111) ได้แบ่งระดับของกิจกรรมทางการเมืองจากต่ำไปสูง ดังนี้

การได้เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการบริหาร
 การพยายามเสาะแสวงหาตำแหน่งในทางการเมือง และการบริหาร
 การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์กรทางการเมือง
 การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นของกลุ่มที่คล้ายกับองค์กรทางการเมือง
 (กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง)
 การเข้ามีส่วนร่วมในการประชุมในที่สาธารณะ และการเดินขบวน
 การเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้นขององค์กรทางการเมือง
 การเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้นของกลุ่มที่คล้ายกับองค์กรทางการเมือง
 (กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง)
 การพูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ
 การให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง
 การไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียง

ผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับใด ๆ กับทางการเมือง

(Non-involvement in Politics)

ภาพที่ 3: แสดงระดับกิจกรรมทางการเมือง จากระดับต่ำสุดไปสู่สูงสุด

Barnes และคณะ (1979) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional Political Participation) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventional Political Participation) โดยแต่ละรูปแบบจะวัดระดับของการกระทำทางการเมืองดังนี้

ตารางที่ 1: แสดงรูปแบบ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มาตรฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional Political Participation Scale)							
การที่ไม่แสดงกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ (0)	อ่านเรื่องราวทางการเมืองจากหน้าหนังสือพิมพ์ (1)	พูดคุย หรือ สันทนาการเรื่องการเมืองกับเพื่อนฝูง (2)	ทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน (3)	สละเวลาทำงานให้กับพรรค หรือ ผู้สมัคร (4)	ชักชวนเพื่อนฝูงไปลงคะแนนให้กับผู้ติดตามเลือก (5)	เข้าร่วมประชุม หรือชุมนุมทางการเมือง (6)	ติดต่อกับเจ้าหน้าทีของรัฐ หรือนักการเมือง (7)
มาตรฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Protest Potential Scale)	พวกที่ไม่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง (ระดับต่ำ)			พวกที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด (Conformists) (ระดับสูง)			
การประท้วงภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย (2)	พวกที่ไม่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง (ระดับปานกลาง)			พวกปฏิรูปทางการเมือง (Reformists) (ระดับสูง)			
การร่วมในการต่อต้าน (3)	พวกที่แสดงการคัดค้านทางการเมือง (Protesters) (ระดับปานกลาง)			พวกที่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง (Activists) (ระดับสูง)			
การไม่เข้าร่วม หรือค่าเช่า (4)	พวกที่แสดงการคัดค้านทางการเมืองอย่างเด่นชัด (Protesters) (ระดับสูง)						
การเข้ายึดตัวอาคาร หรือปิดกั้นทางเข้าออก (5)							
การปิดถนนหนทาง หรือปิดเส้นทาง การสัญจร (6)							
การเข้าร่วมในการประท้วงที่มีความรุนแรง เช่น ทำลายทรัพย์สิน (7)							

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหลายมิติ (Multi-dimensional)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทนี้ไม่เชื่อว่า การกระทำทางการเมืองของประชาชนจะเป็นปรากฏการณ์แบบมิติเดียวที่ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองระดับหนึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะพัฒนาไปสู่กิจกรรมทางการเมืองที่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง (Rush, 1992 : 112) หรือผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในระดับที่ยาก มักจะเข้าร่วมในระดับที่ง่ายด้วย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นการยากที่จะจำแนกผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นผู้ที่กระตือรือร้นทางการเมืองมากหรือน้อย ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ที่กระตือรือร้นแต่ละคนต่างก็มีกิจกรรมทางการเมือง แรงจูงใจ และผลที่ได้รับในทางการเมืองแตกต่างกัน (Verba และ Nie, 1972 : 45) นั่นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางการเมืองตามที่ตนเองถนัดหรือคุ้นเคย อีกทั้งสอดคล้องกับแรงจูงใจตลอดจนวัตถุประสงค์ของตนเอง (Dalton, 1988 : 36) ดังนั้นเราจึงไม่สามารถจัดระดับความสูงต่ำของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองได้ นักวิชาการที่ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองลักษณะนี้ ได้แก่

Verba และ Nie (1972 : 72) แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

ตารางที่ 2: แสดงลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ลักษณะของกิจกรรม	กลุ่มของกิจกรรม (Modes of activity)	รูปแบบของกิจกรรม (Types of activity)
เกี่ยวกับการเลือกตั้ง (Electoral activity)	การเลือกตั้ง (Voting) การรณรงค์หาเสียง (Campaign activity)	การไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น การชักชวนบุคคลอื่น ๆ ไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง การช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับพรรคการเมือง หรือผู้สมัคร การเข้าร่วมชุมนุม หรือประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง หรือผู้สมัคร การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางการเมือง
ไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง (Non-electoral activity)	การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน (Communal activity) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง (Particularized contacts)	การทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์กรท้องถิ่น การติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในระดับท้องถิ่นเรื่องส่วนตัว หรือส่วนรวม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในระดับชาติเรื่องส่วนตัว หรือส่วนรวม

Kim (1980 : 5) ได้แบ่งรูปแบบของกิจกรรมทางการเมืองดังนี้

ตารางที่ 3: แสดงรูปแบบกิจกรรมทางการเมือง

	เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional)	ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventional)
ความสมัครใจ (Voluntary)	<p>รูปแบบที่ 1 (Type I)</p> <p>การไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียง การพูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องทางการเมือง การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมือง การเข้าร่วมในกิจกรรมรณรงค์หาเสียง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่บ้านเมือง การเสาะแสวงหาตำแหน่งทางการเมือง</p>	<p>รูปแบบที่ 2 (Type II)</p> <p>กิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมาย-บ้านเมือง</p> <p>การเดินขบวน การประท้วง การนัดหยุดงาน การก่อวินาศกรรม การเผชิญหน้าต่อสู้ การกีดขวางเส้นทางการสัญจร พฤติกรรมทางการเมืองที่มีความรุนแรง การลอบสังหาร การลอบวางเพลิง การลักพาเรียกค่าไถ่ การทำสงครามกองโจร การปฏิวัติจลาจล</p>
ความไม่สมัครใจ (Involuntary)	<p>รูปแบบที่ 3 (Type III)</p> <p>การไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมือง การเข้าร่วมในกิจกรรมรณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง</p>	<p>รูปแบบที่ 4 (Type IV)</p> <p>การเข้าไปเป็นสมาชิกของฝูงชนทางการเมืองที่มีวัตถุประสงค์ในการที่จะมุ่งทำลายล้างสิ่งที่เผชิญหน้า</p>

Parry, Moyser และ Day (1992 : 43) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้

1. การไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง
  - การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ
2. การช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับพรรคการเมือง
  - การสนับสนุนด้านเงินทุนให้กับพรรค และผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง
  - การเดินเคาะประตูบ้านเพื่อหาคะแนนเสียงให้กับพรรค และผู้สมัคร
  - การสละเวลาทำงานให้กับพรรค และผู้สมัคร
  - การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองของพรรค
3. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในชุมชน
  - การร่วมมือกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
  - การสนับสนุน หรือทำงานร่วมกับองค์กรของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน
  - การร่วมมือกับองค์กรของชุมชนเพื่อเรียกร้องปัญหาทางการเมือง
4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือของบ้านเมือง
  - การติดต่อกับสมาชิกวุฒิสภา
  - การติดต่อกับข้าราชการพลเรือน
  - การติดต่อกับสมาชิกสภาเทศบาล
  - การติดต่อกับข้าราชการที่ศาลากลางจังหวัด
  - การติดต่อกับสื่อมวลชน
5. การคัดค้านทางการเมือง
  - การชุมนุมการคัดค้านทางการเมือง
  - การร้องเรียนอย่างเป็นทางการ
  - การเข้าชื่อเพื่อร้องเรียน
  - การปิดถนนหนทาง
  - การเดินขบวนแสดงการคัดค้าน
  - การนัดหยุดงานเนื่องมาจากสาเหตุทางการเมือง
  - การคว่ำบาตรในประเด็นทางการเมือง
  - การใช้กำลังในการต่อต้าน หรือต่อสู้กับฝ่ายบ้านเมือง

แนวความคิดทฤษฎีในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (Causal Modeling) เพื่ออธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยแนวความคิดเชิงทฤษฎีสองแนวทาง ดังนั้น จึงมีตัวแปรหลายตัวบรรจุในตัวแบบดังกล่าว และการสร้างตัวแบบนี้ต้องอาศัยแนวความคิดเชิงทฤษฎีต่าง ๆ (Theoretical Concepts) มาบูรณาการกัน (Integrated Theories) เพื่อให้ตัวแบบที่สร้างขึ้นสามารถอธิบาย และทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแม่นยำ และรัดกุมมากที่สุด ดังนั้นในตัวแบบนอกจากประกอบด้วยตัวแปรหลายตัวแล้ว ต้องมีการกำหนดทิศทางของความสัมพันธ์อย่างชัดเจน (Path Model) สำหรับแนวความคิดเชิงทฤษฎีที่ใช้เป็นหลักในการสร้างตัวแบบ คือ

1. ตัวแบบเชิงทฤษฎีการกระทำทางการเมือง (Theoretical Model for Political Action)
2. แนวความคิดเชิงทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยา (Social-Psychological Approach)

แนวความคิดทั้งสองนี้ต่างก็พยายามอธิบาย และพิจารณาปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. สาเหตุสำคัญซึ่งทำให้บางคนสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนบางคนกลับไม่สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. บุคคลที่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มักเชื่อว่าการกระทำทางการเมืองจะนำผลประโยชน์มาให้กับตนเองได้ และเมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วน่าจะมากกว่าสิ่งที่ตนเองต้องสูญเสียหรือทุ่มเทไป
3. การที่บุคคลได้ตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นเพราะแรงผลักดันของสังคม (Social Forces) ที่มีผลกระทบต่อโลกทัศน์ในทางการเมืองของบุคคล (Parry, et. al., 1992 : 9-10)

ตัวแบบเชิงทฤษฎีการกระทำทางการเมือง (Theoretical Model for Political Action)

ตัวแบบเชิงทฤษฎีการกระทำทางการเมืองเป็นของ Barnes และคณะ (1979) ได้เสนอกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งได้อาศัยทฤษฎี และผลงานวิจัยในอดีตมาสนับสนุน โดยคัดเลือกตัวแปรหลัก ๆ หรือตัวแปรที่มีความสำคัญ เพื่ออธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลให้เข้าใจได้มากยิ่งขึ้นว่า รูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีผลมาจากทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคล และอิทธิพลของสังคมที่มีผลกระทบต่อกรกระทำทางการเมือง และตัวแบบดังกล่าวนี้พยายามจะเชื่อมโยงระดับต่าง ๆ ของสังคมว่ามีผลกระทบซึ่งกันและกันหรือมีอิทธิพลต่อกันและกัน ตัวแบบนี้เชื่อว่า ลักษณะสังคม และการเมืองการปกครองซึ่งถือว่าเป็นระดับมหภาค (Macro) เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลกระทบต่อทิศทางการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมแบบประชาธิปไตย นั่นคือ หากมีการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคแล้ว ระดับจุลภาค (Micro) ซึ่งหมายถึง ความคิด ความรู้สึก

และการกระทำของบุคคล ตลอดจนระดับกลาง (Meso) ซึ่งหมายถึง องค์กร และกลุ่มต่าง ๆ ทางการเมือง ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงด้วย

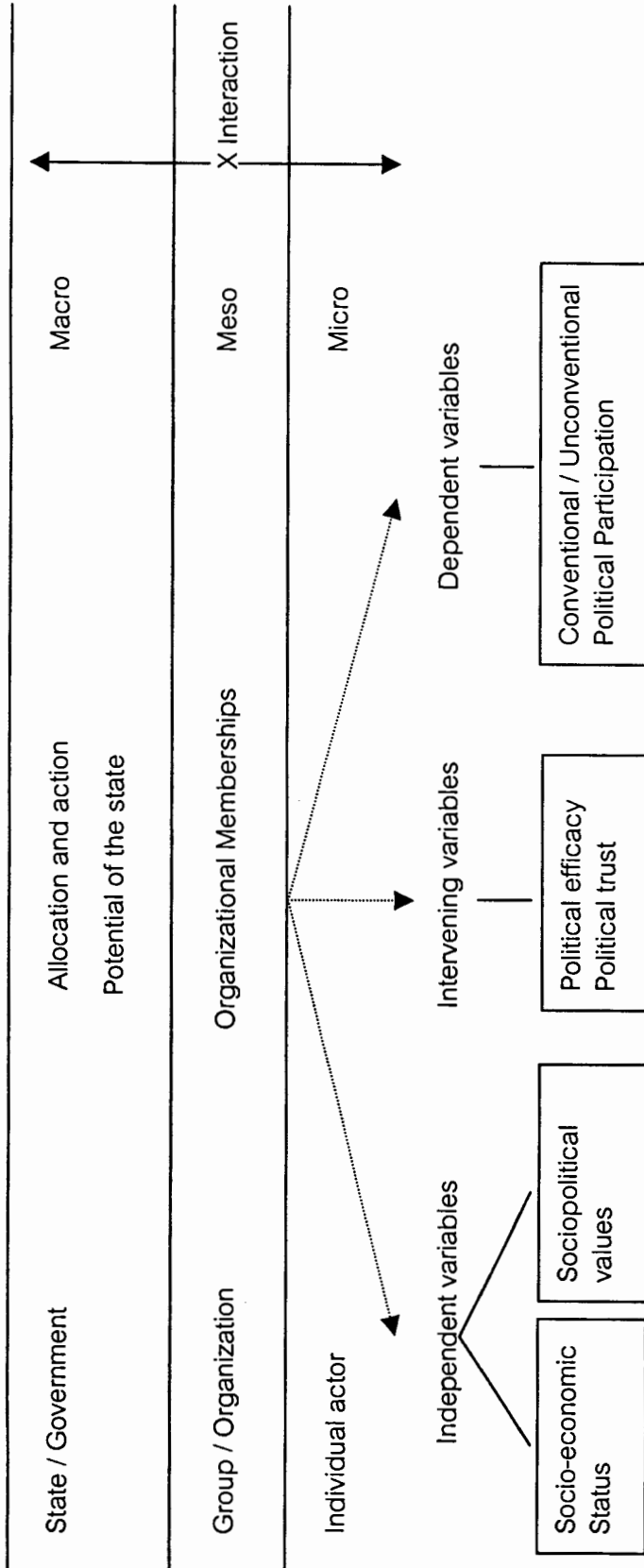
ดังนั้น การสร้างตัวแบบนี้ก็เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นผลมาจากบุคคลได้มีแนวความคิดทางการเมือง ความเชื่อ และการเข้าไปผูกพันกับองค์กรต่าง ๆ จะเป็นช่องทางที่สำคัญชักนำบุคคลเข้าไปสัมผัสเรื่องราวทางการเมือง จากตัวแบบดังกล่าวมีตัวแปรหลัก ๆ ดังนี้

1. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย
  - 1.1 กิจกรรมทางการเมืองแบบธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional Political Participations)
  - 1.2 กิจกรรมทางการเมืองแบบไม่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventional Political Participations)
2. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ประกอบด้วย
  - 2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status) สามารถวัดได้จากระดับของรายได้ การศึกษา และสถานภาพทางอาชีพ ซึ่ง Barnes และคณะ เรียกตัวแปรนี้ว่า ลักษณะทางสังคมของบุคคล (Socio Structural Location Factor)
  - 2.2 ค่านิยมทางสังคม และทางการเมืองของบุคคล (Socio Political Values) สามารถวัดได้จากความพึงพอใจทางการเมือง (Political Satisfaction) และอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology)
3. ตัวแปรแทรก (Intervening Variable) ประกอบด้วย
  - 3.1 ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Political Efficacy) สามารถวัดได้จากการรับรู้ของบุคคลว่า ตนเองมีความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองมากน้อยเพียงใด
  - 3.2 ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) สามารถวัดได้จากการประเมินของบุคคลว่า ผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง หรือคณะรัฐบาลควรจะมีควมรับผิดชอบต่อประชาชนอย่างไร และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้มากน้อยเพียงใด

ตัวแปรทั้งสองนี้เป็นเงื่อนไขอันสำคัญที่จะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลเข้าไปสู่ในโลกการเมือง

- 3.3 การที่บุคคลเป็นสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ (Organizational Membership) สามารถวัดได้จากการที่บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ ตัวแปรนี้นอกจากจะมีอิทธิพลต่อระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ยังมีผลกระทบต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง อีกด้วย (Barnes, et. al., 1979 : 41-49; Kaase, 1990 : 25-26)

ภาพที่ 4: แสดงตัวแบบเชิงทฤษฎีการกระทำทางการเมือง

ดัดแปลงจาก Barnes, Kaase และคินเน, 1979: 41-49 และ Kasse, 1990: 25-26

แนวความคิดเชิงทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยา (Social-Psychological Approach)

แนวความคิดเชิงทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยาเป็นการเสนอของ Parry, Moyser และ Day (1992) ซึ่งเนื้อหาสาระของทฤษฎีนี้ต้องการอธิบายว่า เพราะสาเหตุใดบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูง จึงมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ สิ่งสำคัญที่จะอธิบายความแตกต่างในประเด็นนี้ คือ ทศนคติของความเป็นพลเมือง (Civic Attitudes) เพราะปรากฏว่า ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงจะมีทศนคติของความเป็นพลเมืองที่ดีมากกว่านั่นเอง

นอกจากนี้แล้ว แนวความคิดทางด้านสังคมและจิตวิทยาได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า มีบุคคลบางประเภทที่มีการพัฒนาทศนคติของความเป็นพลเมือง ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลเหล่านี้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่จะอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดประสบการณ์ทางการเมือง พร้อมทั้งกระตุ้นให้มีการพัฒนาทางด้านทักษะ (Skills) และทรัพยากร (Resources) ต่าง ๆ ที่เป็นช่องทางนำไปสู่ความสนใจในทางการเมือง หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองในที่สุด ทศนคติของความเป็นพลเมืองที่ดีประกอบไปด้วย ผลประโยชน์ทางการเมือง (Political Interest) ความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Political Efficacy) และความรู้สึกในหน้าที่ของการเป็นพลเมือง (Civic Obligation) ที่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

โดยทั่วไปแล้ว ทศนคติของความเป็นพลเมืองดีอันพึงปฏิบัติ นั้น จะเกิดขึ้นในกลุ่มของผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูง เพราะบุคคลเหล่านี้มีระดับการศึกษาสูง ดังนั้นพอจะกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีสถานภาพที่สูงจะมีความรู้ ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองมากด้วยกัน ปัจจัยเหล่านี้เองที่ทำให้กลุ่มบุคคลดังกล่าววางตัวได้อย่างเหมาะสมกับบรรยากาศทางการเมือง กับทั้งยังมีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูงอีกด้วย ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงมักมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้สามารถทุ่มเททรัพยากร เช่น เวลา พลังงาน เงินทอง หรือทุนทรัพย์ให้กับองค์กรต่าง ๆ ได้มาก เพื่อที่ให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในทางการเมืองมากกว่าคนอื่น ๆ และกลุ่มบุคคลที่ว่ำนี้นักรวมกลุ่มกับพวกที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับตนเอง จึงเกิดบรรยากาศที่จะส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดทศนคติของความเป็นพลเมืองดีได้ง่ายยิ่งขึ้น (Parry, Moyser and Day, 1992 : 9-10)

แนวความคิดเชิงทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยานี้ ได้พัฒนามาจากตัวแบบมาตรฐานทางเศรษฐกิจและสังคม (Standard Socio-economic Status Model) ของ Sidney Verba และ H. Nie (1972) ที่ได้พยายามอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเชื่อมโยงกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นงานวิจัยในอดีต รวมทั้งผลงานวิจัยของตนเอง พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมักจะมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก (Positive Associated) กับกิจกรรมต่าง ๆ ในทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงให้กับพรรคการเมือง หรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง รวมทั้งกิจกรรมทางการเมืองประเภทอื่น ๆ และได้ตั้งข้อสรุปที่เป็นสากลว่า (Generalization) บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพ

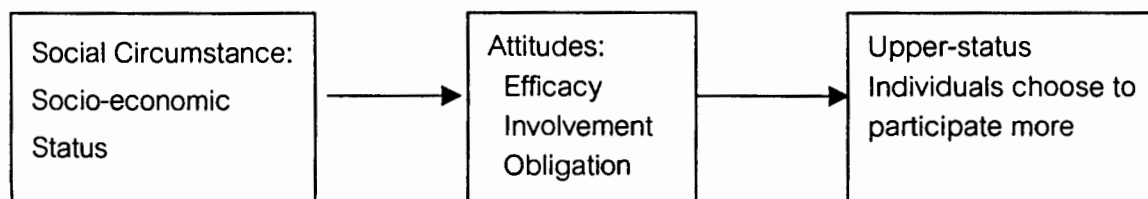
ทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ข้อสรุปนี้สามารถนำไปใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ความสัมพันธ์ที่ปรากฏออกมาในลักษณะนี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มักเป็นผู้ที่มีความตระหนักในเรื่องราวทางการเมืองมาก (Political Matter) มีทักษะ (Skill) และทรัพยากรมาก (Resources) อีกทั้งมีความรู้สึกที่ตนเองมีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมืองด้วย พร้อมทั้งเปิดรับการสื่อสารในทางการเมืองตลอดเวลา

นอกจากนี้ Verba และ Nie ยังได้วิเคราะห์กระบวนการเข้าสู่การเมืองของบุคคลที่มีสถานภาพสูง โดยการพยายามค้นหาว่า ปัจจัยใดเป็นสาเหตุทำให้บุคคลเหล่านี้เข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพต่ำ ซึ่งพบว่า รูปแบบของความสัมพันธ์ หรือการเชื่อมโยงดังกล่าวขึ้นอยู่กับลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาของบุคคล (Social and Psychological Characteristics) ที่มีผลทำให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ ในทางการเมือง ลักษณะทางสังคมและจิตวิทยานี้ Verba และ Nie เรียกว่า ทัศนคติความเป็นพลเมือง (Civic Attitudes) ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพสูงจะมีหรือพัฒนาทัศนคตินี้ได้มากกว่าผู้ที่มีสถานภาพต่ำ ลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาที่แทรกอยู่ระหว่างสถานภาพกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่

1. ลักษณะทางจิตวิทยาที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง (Sense of Psychological Involvement in Politics) สามารถวัดได้จากการให้ความสนใจ และเอาใจใส่ในการเมืองการปกครองของประชาชน เช่น การติดตามเหตุการณ์บ้านเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รวมทั้งความรู้ในการเมืองการปกครอง

2. ความรู้สึกในหน้าที่ของบุคคลที่จะมีสิทธิมีส่วนร่วมในการเมือง (Sense of Obligation to participate) สามารถวัดได้จากการที่บุคคลมีความเชื่อมั่นว่า ตนควรมีบทบาทในทางการเมืองการปกครองอย่างน้อยเพียงใด และถือว่าเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญของตนเอง หรือที่เรียกว่า ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง (Civic Duty, Civic Obligation)

3. ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Sense of Political Efficacy) สามารถวัดได้จากการที่ประชาชนมีความรู้สึกที่ตนเองมีอำนาจอย่างน้อยเพียงใดในด้านการเมืองการปกครอง (Verba and Nie, 1972 : 19, 125-127) ดังภาพต่อไปนี้

ดัดแปลงจาก Verba และ Nie, 1972 : 19

ภาพที่ 5: แสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ทั้งหมดนี้พอจะสรุปเป็นเหตุผลในการอธิบายเป็น 2 ประการ คือ

1. สภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Circumstance) เป็นปัจจัยชักนำให้บุคคลได้แสดงกิจกรรมทางการเมือง เช่นเดียวกับกับลักษณะทางจิตวิทยา (Psychological Characteristics) เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีความกระตือรือร้นทางการเมือง
2. ปัจจัยทั้งสองประการดังกล่าวนี้เป็นผลให้บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพต่ำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Nie และคณะ (1969) ได้สร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผลเพื่อศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองทางการเมืองของประชาชนทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ทั้งเขตเมืองและชนบทจาก 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก เพื่อเปรียบเทียบกัน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นโยงเข้ามาประยุกต์ในการอธิบายตัวแบบที่ได้สร้างขึ้น งานวิจัยนี้น่าจะเป็นผลงานที่ดีที่สุด ในยุคนั้น และเป็นต้นแบบในการวิจัยของนักวิชาการรุ่นหลัง ซึ่งในตัวแบบประกอบด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 8 ตัว ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status) การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร (Organizational Involvement) ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง (Citizen Duty) การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (Political Information) การรับรู้ผลกระทบของรัฐบาล (Perceived Governmental Impact) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Political Efficacy) การเอาใจใส่ทางการเมือง (Political Attentiveness) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) โดยที่ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรเป็นตัวแปรภายนอก ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นตัวแปรตามท้ายสุด ซึ่งวัดได้จากกิจกรรมทางการเมือง เช่น การพูดคุยหรือสนทนากันในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง การเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงให้กับพรรคการเมือง หรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง การเข้าร่วมผลักดันหรือคัดค้านแก้ปัญหาให้กับชุมชน สำหรับตัวแปรที่เหลือถือว่าเป็นตัวแปรทางด้านทัศนคติ (Interviewing Attitudinal Characteristics) ที่เป็นตัวแปรแทรกอยู่ระหว่างตัวแปรภายนอก และตัวแปรตามท้ายสุด อันจะมีผลในการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองขึ้น

เมื่อได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประเทศโดยพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์พบว่า ระหว่างตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปรากฏว่าค่าที่สูงสุดพบในสหรัฐอเมริกา มีค่าเท่ากับ .431 และระหว่างตัวแปรการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองปรากฏว่า ค่าที่สูงสุดพบในสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน มีค่าเท่ากับ

หากพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละประเทศซึ่งมีค่าผลกระทบในทางตรงสูงสุดปรากฏว่า

- สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีค่าผลกระทบเท่ากับ .086 มีทิศทางในเชิงบวก (เฉพาะในสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ส่วนประเทศอื่น ๆ มีทิศทางเป็นลบทั้งสิ้น)
- การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร มีค่าผลกระทบเท่ากับ .351 (เฉพาะในเม็กซิโก)
- ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง มีค่าผลกระทบเท่ากับ .54 (เฉพาะในสหราชอาณาจักร)
- ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง มีค่าผลกระทบเท่ากับ .234 (เฉพาะในอิตาลี)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองของแต่ละประเทศ โดยมีตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าไปผูกพันกับองค์กรเป็นตัวแปรสาเหตุ ซึ่งมีค่าผลกระทบในทางตรงสูงสุดปรากฏว่า

- สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีค่าผลกระทบเท่ากับ .345 (เฉพาะในสหรัฐอเมริกา)
- การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร มีค่าผลกระทบเท่ากับ .152 (เฉพาะในอิตาลี)

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง โดยมีตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองเป็นตัวแปรสาเหตุ ซึ่งมีค่าผลกระทบสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเทศพบว่า

- สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีค่าผลกระทบเท่ากับ .134 (เฉพาะในเม็กซิโก)
- การเข้าไปผูกพันกับองค์กร มีค่าผลกระทบเท่ากับ .186 (เฉพาะในเยอรมัน)
- ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง มีค่าผลกระทบเท่ากับ .273 (เฉพาะในสหรัฐอเมริกา)

นอกจากนี้หากพิจารณาผลกระทบในทางอ้อมปรากฏว่า

- สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร มีผลกระทบต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง โดยผ่านความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง
- สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่าน ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง และความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง
- ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Nie et. al., 1969 : 361-378, 808-832)

Lawrence (1981) ได้นำตัวแบบมาตรฐานทางเศรษฐกิจและสังคม (Standard Socio-economic Status Model) ของ Verba และ Nie มาทำการทดสอบโดยกำหนดแนวความคิดใหม่ (Reconceptualization) และสร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผลขึ้นมา เพื่อศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งวัดจากการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การเข้าร่วมในกิจกรรมรณรงค์หาเสียงประเภทต่าง ๆ ของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยให้ถือว่าตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวแปรที่มาก่อน (Antecedent Variable) ซึ่งไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จะมีผลกระทบทางอ้อม โดยผ่านตัวแปรทางด้านทัศนคติ (Psychological Variables) ซึ่งได้แก่ ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง ความสนใจและการเอาใจใส่ทางการเมือง (Psychological Involvement in Politics) อันเป็นตัวกระตุ้นหรือมีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นโยงอธิบายตัวแบบดังกล่าว โดย Lawrence เรียกตัวแบบนี้ว่า ทฤษฎีทัศนคติของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Attitudinal Theory of Political Participation)

ผลการศึกษาปรากฏว่า ถ้าพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบในทางตรงต่อประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป การไปใช้สิทธิเลือกตั้งประธานาธิบดี และการเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงให้กับพรรคการเมือง และผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งพบว่า

- ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง มีค่าผลกระทบเท่ากับ .20, .25 และ .25 ตามลำดับ
- ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง มีค่าผลกระทบเท่ากับ .23, .18 และ .01 ตามลำดับ

หากพิจารณาผลกระทบของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองแล้ว มีค่าเท่ากับ .27 และ .22 ตามลำดับ

ขณะเดียวกันผลกระทบในทางตรงที่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทนั้น มีค่าเท่ากับ .11, .06 และ .07 เมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบทางอ้อมของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านไปยังตัวแปรอื่น ๆ ก่อนแล้วไปสร้างผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภท มีค่าเท่ากับ .15, .14 และ .13 ตามลำดับ เมื่อเทียบกันแล้วมีค่ามากกว่าผลกระทบในทางตรงระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทางด้านทัศนคติที่เป็นตัวคั่นกลางมีอำนาจในการอธิบายกิจกรรมการเมืองทั้ง 3 ประเภท มากกว่าตัวแปรภายนอกจริง (Lawrence, 1988 : 332-346)

Pinkleton และคณะ (1998) ได้สร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผล เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง (Voting Behavior) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในมลรัฐวอชิงตัน โดยใช้การสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ (Telephone Interviews) ก่อนการเลือกตั้งประมาณหนึ่งสัปดาห์จากกลุ่มประชากรผู้ที่มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนพฤศจิกายน 1994 และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 582 ราย สำหรับพฤติกรรมไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง วัดได้จากการได้ไปใช้สิทธิในการหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงครั้งล่าสุด ความตั้งใจที่จะไปใช้สิทธิออกเสียงครั้งต่อไป การไปแจ้งชื่อว่าเป็นผู้ที่มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง (Registered to Vote)

ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง ที่มีผลกระทบในทางตรงต่อพฤติกรรมการไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งพบว่า

- ระดับของการศึกษา และระดับของรายได้ มีค่าผลกระทบเท่ากับ .14 และ 10 ตามลำดับ
- ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง มีค่าผลกระทบเท่ากับ .21
- ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง มีค่าเท่ากับ .07

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง โดยมีตัวแปรระดับการศึกษา และความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวแปรสาเหตุพบว่า

- ระดับของการศึกษา มีค่าผลกระทบเท่ากับ .23
- ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง มีค่าผลกระทบเท่ากับ .07

หากพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบในทางตรงต่อ ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง โดยมีตัวแปรระดับการศึกษาเป็นตัวแปรสาเหตุพบว่า มีค่าผลกระทบเท่ากับ .19 นอกจากนี้ ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองยังมีผลกระทบในทางอ้อมต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยผ่านตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองด้วย (Pinkleton ,et. al., 1998 : 34-49)

Kam และคณะ (1999) ได้สร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผลเพื่อศึกษา กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (Senior Citizens) ในประเทศฮ่องกง เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนทั่วไปทั้งในเขตเมืองและชนบท จำนวน 500 ราย รวมทั้งผู้ที่เป็นสมาชิกของศูนย์คนชราต่าง ๆ เช่น บ้านพัก ชุมรม สมาคม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ จำนวน 500 ราย ได้กลุ่มตัวอย่างรวมจำนวนทั้งสิ้น 1,000 ราย สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นวัดจากกิจกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ช่วง 1994 – 1995 การเข้าร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional Political Participation) ซึ่งประกอบด้วย การสัมมนาทางการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การชักชวนคนที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง การช่วยรณรงค์ในการหาเสียง การเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มผลประโยชน์ การเสนอหรือแสดงความคิดเห็นต่อสื่อมวลชน การเสนอหรือแสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาลหรือพรรคการเมือง สำหรับการเข้าร่วมทาง

การเมืองที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventionnal Political Participation) เช่น การประท้วง การเดินขบวน การเข้าร่วมชุมนุมหรือการรวมกลุ่มกันเพื่อกดดันทางการสู่การปฏิรูป

ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่มีผลกระทบในทางตรงต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้ง 3 ประเภท กล่าวคือ ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบต่อกิจกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเข้าร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมปฏิบัติ และการเข้าร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ พบว่า มีค่าผลกระทบ .83 .049 และ .048 ตามลำดับ และหากพิจารณาค่าผลกระทบในทางตรงของความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งหมดมีค่าเท่ากับ .80

เมื่อได้แยกการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของศูนย์คนชรา และเป็นสมาชิกคนชรา พบว่า ค่าผลกระทบในทางตรงของความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเท่ากับ .73 และ .79 ตามลำดับ (Kam et. al., 1999 :627 – 656)

Ayala (2000) ได้นำแบบแผนการศึกษา และข้อมูลของ Verba และคณะ (1995) ซึ่งได้วิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี 1990 ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,075 ราย มาทำการวิเคราะห์เฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับอิทธิพลของตัวแปรการผูกพันกับองค์กร (Organizational Affiliation) ที่จะมีผลต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย การไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง การช่วยเหลือในการรณรงค์หาเสียง การสนับสนุนเงินทองให้กับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การติดต่อนักการเมือง การเข้าร่วมในการคัดค้านทางการเมือง (Political Protest) การมีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ การให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนคณะกรรมการของชุมชนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และการสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างถึงกิจกรรมเหล่านี้ว่า ในระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมาได้กระทำบ้างหรือไม่ และมีความถี่บ่อยมากน้อยเพียงใด

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอย (Regression Analysis : OLS) เพื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า

- ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม คือ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ และลักษณะของอาชีพ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .165, .113 และ .08 ตามลำดับ
- ตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .11

สำหรับบุคคลที่สังกัดองค์กรที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมือง (Non-Political Organization) พบว่า เฉพาะผู้ที่มีบทบาทหรือเข้าร่วมกิจกรรมภายในกลุ่มที่ตนเองสังกัด เช่น การเข้าร่วมวางแผนในที่ประชุม การมีโอกาสในการถกเถียง อภิปรายหรือได้นำเสนอข้อคิดเห็น การที่มีโอกาสเข้าร่วมประชุม

กับกลุ่มในนัดที่สำคัญ (นัดที่ต้องมีการตัดสินใจในบางเรื่อง) หรือการเขียนจดหมาย หรือแถลงการณ์ต่าง ๆ ในนามของกลุ่ม หากได้แสดงกิจกรรมลักษณะนี้บ่อยแล้ว บุคคลดังกล่าวจะมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูง มากกว่าบรรดาสมาชิกที่ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของความผูกพัน เท่ากับ .2 (Ayala, 2000 : 99-115)

Emig และคณะ (1996) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง (Sociopolitical Participation) จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมือง Mobile มลรัฐ Alabama โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปบ้านละ 1 คน เป็นผู้ที่ได้เคยไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นเมื่อครั้งที่ผ่านมา โดยวิธีการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ ได้กลุ่มตัวอย่างรวมจำนวนทั้งสิ้น 428 ราย สำหรับกิจกรรมที่ใช้วัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น และการได้ไปแจ้งชื่อว่าเป็นผู้ที่มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง การได้ไปติดต่อกับนักการเมืองในระดับท้องถิ่น การติดตามข่าวสารการดำเนินงานของรัฐบาลท้องถิ่น (Local Government) และกิจกรรมที่ใช้วัดการมีส่วนร่วมทางสังคมได้แก่ การติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับท้องถิ่น (Local Public Affairs) ความคิดที่จะปรับปรุงชุมชนให้น่าอยู่ขึ้น การได้พูดคุยระหว่างกันเรื่องความต้องการของชุมชน การร่วมทำงานกับคนอื่น ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แยกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 พวกคือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนผิวดำ และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนผิวขาว ผลการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยปรากฏว่า เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยที่มีต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองพบว่า

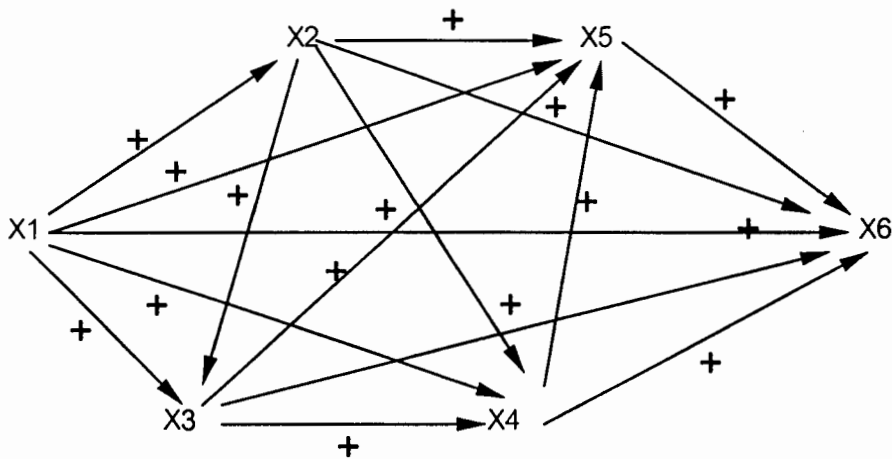
- ตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองของกลุ่มคนผิวดำ และกลุ่มคนผิวขาว มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองเท่ากับ .17 และ .39 ตามลำดับ
- ตัวแปรความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองของกลุ่มคนผิวดำ และกลุ่มคนผิวขาว มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองเท่ากับ .23 และ .02 ตามลำดับ (Emig และคณะ, 1996 : 264-276)

ตัวแบบเชิงสาเหตุและผลในการวิจัย

จากกรอบแนวความคิดเชิงทฤษฎีดังกล่าว เห็นได้ว่า ประกอบด้วยตัวแปรหลายตัวที่อธิบายพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างครอบคลุมที่สุด สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ได้ยึดแนวทางการอธิบายปรากฏการณ์ตามกรอบแนวความคิดทั้งสอง ขณะเดียวกันการกำหนดแนวความคิด (Conceptualization) เพื่อสร้างเป็นตัวแบบในการวิจัยนั้น จะคัดเลือกตัวแปรบางตัวที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอาศัยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน ตัวแปรเหล่านี้ ได้แก่

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status: X1)
2. ความผูกพันกับองค์กร (Organizational Affiliation: X2)
3. ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง (Sense of Civic Obligation: X3)
4. ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (Sense of Political Trust: X4)
5. ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Sense of Political Efficacy: X5)
6. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation: X6)

ดังนั้น จากแนวความคิดเชิงทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้ เห็นสมควรที่จะนำเสนอตัวแบบที่อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงสาเหตุและผล (Path Model) เพื่อเป็นกรอบในการวิจัย และแนวทางในการสร้างสมมติฐาน ดังนี้

ภาพที่ 6: ตัวแบบแสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมมุติฐานในการวิจัย

สมมุติฐานข้อที่ 1: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม $\xrightarrow{+}$ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 2: การผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความผูกพันกับองค์กร $\xrightarrow{+}$ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับองค์กร กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 3: ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง $\xrightarrow{+}$ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง กับการมีส่วนร่วม

ทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 4: ความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง $\xrightarrow{+}$ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทาง

การเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 5: ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง $\xrightarrow{+}$ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 6: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อความผูกพันกับองค์กร

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม $\xrightarrow{+}$ ความผูกพันกับองค์กร

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับการผูกพันกับองค์กร

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความผูกพันกับองค์กรสูง

สมมุติฐานข้อที่ 7: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับการรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 8: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับการรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 9: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึก

ในความสามารถทางการเมือง

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 10: ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ของ

ความเป็นพลเมือง

ความผูกพันกับองค์กร $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับองค์กร กับความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 11: ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจ

ทางการเมือง

ความผูกพันกับองค์กร $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับองค์กร กับความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 12: ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถ

ทางการเมือง

ความผูกพันกับองค์กร $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับองค์กร กับความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 13: ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อ
ความไว้วางใจทางการเมือง

ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง กับความรู้สึกใน
ความไว้วางใจทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองสูง มีความ
โน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 14: ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึก
ในความสามารถทางการเมือง

ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง กับความรู้สึกใน
ความสามารถทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองสูง มีความ
โน้มเอียงที่จะมีความสามารถทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 15: ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อ
ความสามารถทางการเมือง

ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง $\xrightarrow{+}$ ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง กับความรู้สึก
ในความสามารถทางการเมือง

สมมุติฐานนี้หมายความว่า บุคคลที่มีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูง มีความ
โน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูง

สมมุติฐานข้อที่ 16: รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานครจะเป็นไป
ตามแบบแผนกัตต์แมน

สมมุติฐานนี้หมายความว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขต
กรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามแบบแผนของกัตต์แมน คือ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทาง
การเมืองมีลักษณะเป็นแบบสะสม และมีมิติเดียว

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

เนื้อหาสาระบทนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงระเบียบวิธีของการวิจัย (Research Methodology) หรือแบบแผนในการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งก่อนที่จะนำตัวแบบเชิงสาเหตุและผล ไปศึกษาพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นขั้นตอนนี้ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่ได้ตั้งเอาไว้ เพราะหากงานวิจัยที่ได้สร้าง หรือกำหนดแบบแผนขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างรัดกุมแล้ว มีผลทำให้การวิจัยนั้นมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งสิ่งที่ได้ค้นพบหรือผลของการวิจัยดังกล่าวไม่เพียงแต่นำเชื่อถือได้เท่านั้น ยังสามารถอธิบาย หรือทำนายปรากฏการณ์ของสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด สำหรับขั้นตอนระเบียบวิธีวิจัยประกอบด้วยหลักปฏิบัติที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. นิยามเชิงปฏิบัติการ การวัดตัวแปรที่ต้องการวิจัย และการสร้างเครื่องมือในการวิจัย
2. ประชากรในการศึกษา และการสุ่มตัวอย่าง
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การประมวลผลข้อมูล และการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

นิยามเชิงปฏิบัติการ การวัดตัวแปร และการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความผูกพันกับองค์กร ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

คำนิยามระดับปฏิบัติการ (Operational definition) ของตัวแปรอิสระ

ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม* หมายถึง ระดับรายได้ ระดับการศึกษา และสถานภาพทางอาชีพในปัจจุบันของบุคคล

---

*ดัดแปลงจาก Karen Heimer, "Socio-economic Status, Subcultural Definitions, and Violent Delinquency" *Social Forces* Vol. 75 (3) (March 1997) : 799-833

Clem Brooks and Jeff Manza, "Class Politics and Political Change in the United States 1952-1992" *Social Forces* Vol. 76 (2) (December 1997) : 379-408

การวัด และการให้คะแนน

1. ระดับรายได้ จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
1.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท	1
1.2 5,0001-10,000 บาท	2
1.3 10,001-15,000 บาท	3
1.4 15,001-20,000 บาท	4
1.5 20,001-25,000 บาท	5
1.6 25,001-30,000 บาท	6
1.7 30,001-35,000 บาท	7
1.8 35,001-40,000 บาท	8
1.9 ตั้งแต่ 40,001 บาท ขึ้นไป	9

2. ระดับการศึกษา จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
2.1 ไม่จบประถมศึกษา	1
2.2 ประถมศึกษา	2
2.3 มัธยมศึกษา	3
2.4 ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา	4
2.5 อุดมศึกษา	5

3. สถานภาพทางอาชีพ จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
3.1 ผู้ใช้แรงงานรับจ้างทำงานทั่วไป ผู้ใช้งานในโรงงานที่ไม่ได้ใช้ทักษะใด ๆ คนงานที่รับจ้างทำงานในเรือสว่นไร่นาทั่วไป ลูกจ้างตามบ้าน / ชับแท็กซี่ / สามล้อ / บรรทุกทั่วไป	1
3.2 ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ระดับ 1-2 ผู้ใช้งานในโรงงาน / ลูกจ้างระดับเสมียน พนักงาน หรือคนควบคุมคนงาน พนักงานในบริษัทเอกชน เกษตรกร / กสิกรที่เช่าที่ดินทำกิน ลูกจ้างประจำ / ลูกจ้างชั่วคราววุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี	2

- 3.3 ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ระดับ 3-5 3
- รับจ้างทำสิ่งของต่าง ๆ ภายในบ้านตนเอง
- พนักงานตามบริษัท / ห้างร้าน / ร้านค้าเอกชน / โรงงาน
ในระดับหัวหน้างาน
- ค้าขายในร้าน / แผงของตนเอง/เสริมสวยตัดแต่งผม
- พนักงานขององค์กรพัฒนาเอกชน
- พนักงานขาย / พนักงานการตลาด
- เกษตรกร / กสิกรที่มีที่ดินทำกินของตนเอง
- ลูกจ้างประจำ / ลูกจ้างชั่วคราววุฒิตั้งแต่ระดับปริญญาตรี
- 3.4 ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจระดับ 6-7 4
- ทำงานในบริษัทเอกชน ระดับ หรือตำแหน่งบริหาร
หัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนก ขึ้นไป
- ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ระดับ หรือตำแหน่ง
บริหาร หัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนก ขึ้นไป
- พนักงานขององค์กรเอกชนที่มีตำแหน่ง
- เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก หรือขนาดย่อม
- ประกอบวิชาชีพอิสระ (กรณีอายุต่ำกว่า 40 ปี)
- 3.5 ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ระดับ 8 ขึ้นไป 5
- บริษัท / ร้านค้าเอกชน ในฐานะที่เป็นหุ้นส่วน หรือ
เจ้าของกิจการ
- โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นหุ้นส่วน หรือ
เจ้าของกิจการ
- เกษตรกร / กสิกร ในฐานะที่เป็นเจ้าของไร่นา หรือสวน
ขนาดใหญ่
- ประกอบวิชาชีพอิสระ (กรณีมีอายุมากกว่า 41 ปีขึ้นไป)

ตัวแปรความผูกพันกับองค์กร หมายถึง การที่บุคคลได้เป็นสมาชิก และเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวอาจเป็นกลุ่มที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์หรือตั้งอยู่บนพื้นฐานทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น ชมรม สมาคม สโมสร สหภาพ สมัชชา พรรคการเมือง เป็นต้น

กลุ่มที่เป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้อง โดยมีกฎระเบียบ หรือกฎหมายรองรับ เช่น พรรคการเมือง สหภาพแรงงาน

กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นมาจากสมาชิก แต่ยังไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้อง และไม่มีกฎหมายรองรับ แต่อาจจะมีข้อบังคับของกลุ่มในการปฏิบัติ เช่น สมัชชาคนจน กลุ่มอาสาสมัครในชุมชนแออัด กลุ่มเครือข่ายเดือนตุลา

การวัด และการให้คะแนน

1. จำนวนองค์กรที่เป็นสมาชิก จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
เป็นสมาชิก 1 องค์กร	1
เป็นสมาชิก 2 องค์กร	2
เป็นสมาชิก 3 องค์กร ขึ้นไป	3

2. ตำแหน่งที่ได้รับในองค์กร จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
เป็นสมาชิกแบบชั่วคราว (ต้องต่ออายุการเป็นสมาชิก) หรือแบบถาวรตลอดชีพ	1
เป็นสมาชิกที่มีตำแหน่งระดับกรรมการ นายทะเบียน หรือระดับผู้ช่วย หรือเทียบเท่า	2
เป็นสมาชิกที่มีตำแหน่งระดับเลขานุการ รองประธาน ประธาน	3

3. ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก จัดระดับเป็นดังนี้

(ระดับคะแนนขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เป็นสมาชิก)

	ระดับคะแนน
เป็นสมาชิกระยะเวลาดั้งแต่ 1 ปี ลงมา	1
เป็นสมาชิกระยะเวลาดั้งแต่ 2 ปี ลงมา	2
เป็นสมาชิกระยะเวลาดั้งแต่ 3 ปี ลงมา	3
เป็นสมาชิกระยะเวลาดั้งแต่ 4 ปี ลงมา	4
เป็นสมาชิกระยะเวลาดั้งแต่ 5 ปี ลงมา	5

4. การเข้าร่วมประชุมขององค์กร จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
ไม่เคยเข้าร่วมเลย	0
เข้าร่วมน้อยมาก	1
เข้าร่วมน้อย	2
เข้าร่วมปานกลาง	3
เข้าร่วมบ่อย	4
เข้าร่วมบ่อยมาก	5

5. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์กรจัด จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
ไม่เคยเข้าร่วมเลย	0
เข้าร่วมน้อยมาก	1
เข้าร่วมน้อย	2
เข้าร่วมปานกลาง	3
เข้าร่วมบ่อย	4
เข้าร่วมบ่อยมาก	5

6. การพบปะ หรือติดต่อกับสมาชิก จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
ไม่เคยพบปะ หรือติดต่อเลย	0
พบปะ หรือติดต่อน้อยมาก	1
พบปะ หรือติดต่อน้อย	2
พบปะ หรือติดต่อปานกลาง	3
พบปะ หรือติดต่อบ่อย	4
พบปะ หรือติดต่อบ่อยมาก	5

7. การช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม หรือประชุมสัมมนา จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
ไม่เคยช่วยเหลือเลย	0
ช่วยเหลือน้อยมาก	1
ช่วยเหลือน้อย	2
ช่วยเหลือปานกลาง	3
ช่วยเหลือบ่อย	4
ช่วยเหลือบ่อยมาก	5

ตัวแปรความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีความสำนึกว่า การกระทำของตนเองในทางการเมืองการปกครองเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่พึงกระทำ ถือเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ดี ดัชนีที่ใช้วัดความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองของบุคคลนั้น สร้างเป็นมาตรวัด โดยเป็นข้อความ หรือคำถามที่ระบุถึงภาระ และหน้าที่ของบุคคลที่จะมีต่อบ้านเมือง และความรับผิดชอบ ในการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นข้อความหรือคำถามที่จะใช้วัดมีดังนี้

1. ประชาชนควรเอาใจใส่กับการเมือง เพราะการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน
2. เมื่อเราได้พบเห็นสิ่งที้อาจเป็นภัยต่อประเทศชาติ เราควรจะแสดงการต่อต้าน
3. ประชาชนมักไม่ใส่ใจว่า การกระทำใด ๆ ของตนเอง จะทำให้เกิดประโยชน์ หรือสามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้
4. เป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องทำทุกอย่างเพื่อให้ได้รัฐบาลที่ดีกว่าเดิม
5. ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรี ไม่ว่าจะ เป็นในด้านใดก็ตาม
6. ประชาชนทุกคนควรเสียสละเพื่อประเทศชาติโดยส่วนรวม
7. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหนทางในการปรับปรุงบ้านเมืองให้ดียิ่งขึ้น
8. เราควรไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนเท่านั้น
9. เมื่อมีผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากแล้ว ถ้าเราไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสักคนก็ไม่มีผลแต่อย่างใด
10. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งถือว่าเป็นหน้าที่ของเรา แม้ว่าเราจะไม่ค่อยมีเวลา หรือไม่สนใจในการเลือกตั้งมากนัก
11. ไม่มีความสำคัญแต่อย่างใดที่ต้องไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในเมื่อผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองที่เราจะเลือก ไม่มีโอกาสชนะอย่างแน่นอน
12. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากจะเป็นการรักษาสิทธิแล้ว ยังเป็นหน้าที่ที่สำคัญของเรา

13. หากเราไม่เคยสนใจว่า ผลของการเลือกตั้งออกมาเป็นอย่างไร เราก็ควรจะนอนหลับทับสิทธิ์

14. เราไม่จำเป็นต้องไปเลือกตั้งทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไป หรือเลือกตั้งซ่อม

คำถามในข้อที่ 3, 8, 9, 11, 13 และ 14 เป็นคำถามในเชิงปฏิเสธ (Negative) นอกนั้นเป็นคำถามในเชิงปฏิฐาน (Positive)

ตัวแปรความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล นักการเมือง และการกระทำของรัฐบาล นักการเมือง ว่าเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และให้ความสนใจในผลประโยชน์ของประชาชน และประเทศชาติ

ดัชนีที่ใช้วัดความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองของบุคคลนั้น สร้างเป็นมาตรวัด โดยเป็นข้อความ หรือคำถามที่ระบุถึงความเชื่อมั่นในนโยบายของรัฐบาล และการดำเนินงานของผู้ที่เข้ามาทำงานทางการเมือง ดังนั้น ข้อความหรือคำถามที่จะใช้วัดมีดังนี้

1. นโยบายของรัฐบาลที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง
2. รัฐบาลได้นำเงินภาษีของประชาชนไปใช้ในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์
3. คณะรัฐบาลมักมีรัฐมนตรีที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตปะปนอยู่เสมอ
4. สิ่งที่รัฐบาลได้กล่าว หรือแจ้งกับประชาชนโดยผ่านสื่อมวลชนจะเป็นความจริงเสมอ
5. ทุกอย่างที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำ ตั้งอยู่บนผลประโยชน์สูงสุดเพื่อชาติและประชาชนมากกว่าเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพรรคพวก
6. รัฐบาลมักจะรักษาคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้กับประชาชนในระหว่างการหาเสียง
7. การดำเนินงานของรัฐบาลตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์สุจริตเสมอ
8. นักการเมืองจะใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ไม่ถูกต้องเพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ
9. ผู้ที่เข้ามาทำงานทางการเมือง เพราะต้องการช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน
10. เราสามารถให้ความไว้วางใจได้ว่า นักการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างซื่อสัตย์สุจริต
11. นักการเมืองให้คำมั่นสัญญาต่อประชาชน เพราะต้องการคะแนนเสียงเท่านั้น
12. คุณสมบัติประจำตัวของนักการเมือง คือ ทำอะไรไม่เป็น ดีแต่พูด
13. นักการเมืองมักแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และพรรคพวกมากกว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน
14. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมา เป็นการสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์ เพราะหากคนดีเข้ามาทำงานทางการเมืองไม่ได้เลย

คำถามในข้อที่ 2, 3, 8, 11, 12, 13 และ 14 เป็นคำถามในเชิงปฏิเสธ (Negative) นอกนั้นเป็นคำถามในเชิงปฏิฐาน (Positive)

ตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีความเชื่อมั่นต่อการกระทำของตนเองว่า สามารถจะควบคุม และมีอิทธิพลเหนือการเมืองการปกครอง

ดัชนีที่ใช้วัดความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองของบุคคลนั้น สร้างเป็นมาตรวัด โดยเป็นข้อความ หรือคำถามที่ระบุถึงความเชื่อมั่นต่อการกระทำของตนเองในการที่จะควบคุม และมีอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐบาล หรือความเชื่อมั่นต่อการกระทำของตนเองในการที่จะควบคุมการตัดสินใจ และการบริหารงานของรัฐบาล ดังนั้น ข้อความหรือคำถามที่จะใช้วัดมีดังนี้

1. หากเรามีโอกาสได้ทำงานทางการเมืองแล้ว เราสามารถทำได้ดีเหมือนกับนักการเมืองคนอื่น ๆ
2. ประชาชนมีวิธีการหลายวิธีที่ถูกกฎหมายเพื่อควบคุมการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
3. ยุคนี้สมัยนี้ เสี่ยงประชาชนเป็นเสี่ยงสวรรค์
4. ประชาชนอย่างเรามีความสามารถพอที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่าง หรือแก้ไขกฎหมายสำหรับใช้ภายในประเทศ
5. ปัจจุบันปัญหาทางการเมืองมีความซับซ้อนมาก เราไม่มีความสามารถพอที่จะเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหานั้น
6. ทิศทางความเป็นไปของการเมืองในปัจจุบัน ถูกควบคุมโดยกลุ่มบุคคลเล็ก ๆ ที่มีอำนาจประชาชนอย่างเราไม่มีสิทธิเข้าไปเกี่ยวข้องใด ๆ ได้เลย
7. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นเพียงหนทางเดียวเท่านั้นที่ประชาชนอย่างเราสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล
8. คะแนนเสียงของเราเพียงคะแนนเดียว สามารถทำให้ผลการเลือกตั้งแตกต่างไปจากเดิม
9. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคณะรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศ
10. เมื่อรัฐบาลจะต้องตัดสินใจเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งมักจะให้ความสนใจต่อความคิดเห็น หรือข้อเรียกร้องของประชาชน
11. ในการวางนโยบายใด ๆ สำหรับบริหารประเทศนั้น รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ประชาชนอย่างเราไม่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายเลย
12. คณะรัฐบาลที่กำลังบริหารประเทศประกอบไปด้วยบุคคลระดับสูง และบุคคลที่มีอำนาจอิทธิพลซึ่งมักจะไม่เอาใจใส่ต่อประชาชนอย่างเรา
13. ในการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อเข้ามาบริหารประเทศเป็นสิ่งที่ยากลำบากมาก ทั้งระดับความคิดและสติปัญญาของเราไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือใด ๆ ได้
14. หากรัฐบาลกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเราเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นอันตรายต่อประชาชนโดยส่วนรวมแล้ว ท่านเชื่อว่าตัวท่านสามารถหยุดการกระทำนั้นได้

คำถามในข้อที่ 5, 6, 7, 11, 12, 13 และ 14 เป็นคำถามในเชิงปฏิเสธ (Negative) นอกนั้นเป็นคำถามในเชิงปฏิฐาน (Positive)

ลักษณะของคำถามดังกล่าว มีคำตอบแบบ 5 ตัวเลือกตามมาตรวัด Likert Scale และการคำนวณให้คะแนนแต่ละข้อความตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

ลักษณะของคำตอบ	ระดับคะแนนเชิงปฏิฐาน	ระดับคะแนนเชิงปฏิเสธ
เห็นด้วยอย่างมาก	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างมาก	1	5

ค่านิยมระดับปฏิบัติการของตัวแปรตาม

ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองระดับชาติ ในฐานะที่เป็น การกระทำต่าง ๆ ของประชาชนที่มีความถูกต้อง และได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญ ตามปกติแล้ว การกระทำเหล่านี้ จะมีผลต่อการจัดตั้งรัฐบาล รวมทั้งการมีตัวแทนในการควบคุมการใช้อำนาจของ เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบไปด้วย

1. การพูดคุยหรือสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง
2. การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง
3. การไปใช้สิทธิหรือออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิหรือออกเสียงเลือกตั้ง
5. การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง
6. การไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนน เขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง
7. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหา หรือเรื่องเดือดร้อน

การวัด และการให้คะแนน

เนื่องจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่บ้าง บางกิจกรรมสามารถ แยกแยะในรายละเอียดของความถี่ความบ่อยได้ บางกิจกรรมไม่สามารถทำได้ ดังนั้นลักษณะของคำตอบ และการคำนวณให้คะแนนแต่ละคำถามยึดตามหลักเกณฑ์ดังนี้

1. การพูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง
  2. การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง
  3. การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
  4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง
- คำตอบจะเป็นแบบ 6 ตัวเลือก จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
ไม่เคยเลย	0
น้อยมาก	1
น้อย	2
ปานกลาง	3
บ่อย	4
บ่อยมาก	5

กิจกรรมเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คำตอบจะเป็นแบบ 4 ตัวเลือก จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
ไม่ได้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง	0
ไป แต่ไม่ได้เลือก	1
ไปใช้สิทธิ แต่กาในช่องไม่ลงคะแนน	2
ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงล่วงหน้า	3

กิจกรรมเกี่ยวกับการไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง คำตอบจะเป็นแบบ 2 ตัวเลือก จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
ไม่ได้ไปเลย	0
ไป	1

การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability test)

ในการวิจัยใด ๆ ก็ตาม เครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ต้องมีคุณสมบัติสำคัญ คือ เครื่องมือนั้นสามารถวัดได้ถูกต้องตรงตามสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการจะวัด หรือเรียกว่า ความเที่ยงตรง (Validity) เช่นเดียวกัน เครื่องมือหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามซึ่งได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี และยังตรวจสอบจากผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเป็นหลักสำคัญ รวมทั้งได้มีการปรับปรุงเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และครอบคลุมเนื้อหาตามที่ต้องการจะวัด อย่างไรก็ตามก็ดียังไม่สามารถยืนยันได้ว่าแบบสอบถามดังกล่าวมีมาตรฐาน (Standardized) ดังนั้นจึงต้องนำไปทดสอบเบื้องต้น (Pretest, Try out) ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำแบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วยคำถามหรือข้อความที่เป็นมาตรวัดต่าง ๆ ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งจำนวน 80 ราย ที่เรียกว่า known groups ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นทางการเมืองเป็นพิเศษ อันประกอบไปด้วยสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ สมาชิกกลุ่มพัฒนาประชาธิปไตย สมาชิกพรรคการเมือง และประชาชนโดยทั่วไปที่ให้ความสนใจทางการเมือง ตลอดจนนักวิชาการสาขารัฐศาสตร์ เพื่อตรวจสอบในประเด็นของความเข้าใจในภาษา การตีความหมายของคำถาม หรือข้อความที่เป็นมาตรวัดต่าง ๆ และหากพบว่าคำถามถามโดยขาดความชัดเจนก็ต้องปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติม หรือตัดรายละเอียดปลีกย่อยบางอย่างออกไป เพื่อให้มีความชัดเจน และรัดกุม ส่วนมาตรวัดใดที่ต้องวิเคราะห์ความเชื่อมั่นต้องนำไปทดสอบเพื่อแก้ไขให้มีคุณสมบัติที่แสดงถึงความสม่ำเสมอ หรือความคงเส้นคงวา (Consistency) ของสิ่งที่วัดต่อไป

ขั้นตอนการวิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือของรายละเอียดในแบบสอบถามนั้น พอสรุปได้ว่า เฉพาะมาตรวัดที่มีรูปแบบคำถามที่ให้เป็นคะแนน หรือให้เป็นตัวเลขที่มีความหมายเชิงคณิตศาสตร์เท่านั้น ต้องตรวจสอบความเชื่อมั่น ถ้าคำถามในรูปแบบที่ไม่สามารถให้คะแนนได้ เช่น ถามข้อเท็จจริง ถามข้อมูลส่วนตัว ถามพฤติกรรม ถามการปฏิบัติ หรือถามแนวความคิดเห็นบางลักษณะไม่ต้องการตรวจสอบความเชื่อมั่น หากจะทำก็เพียงพิจารณาผลการตอบของคำถามแต่ละข้อเท่านั้นว่า ผู้ตอบเข้าใจ และสามารถตอบคำถามได้ตรงกับที่ถามหรือไม่ ถ้าทุกคนตอบได้ตรงคำถามก็แสดงว่า มีความเชื่อมั่นแล้ว (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2542: 200)

ดังนั้นงานวิจัยนี้ใช้วิธีการหาความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Reliability) เพื่อวิเคราะห์ หาค่าความเชื่อมั่น เพราะเป็นวิธีแสดงถึงความคงที่สม่ำเสมอภายในของข้อคำถามทั้งหมดที่ใช้วัดว่า สามารถวัดในเรื่องเดียวกันได้มากน้อยเพียงใด ถ้าคำถามที่ใช้วัดทั้งหมดสามารถวัดในเรื่องเดียวกันได้ ทั้งหมด ก็มีความน่าเชื่อถือแบบคงที่ภายในสูง (ธนน อนุมานราชธน, 2544:84) และเนื่องจากการทดสอบความสอดคล้องภายในให้รายละเอียดมากกว่าการทดสอบแบบอื่น ๆ รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงลักษณะของ คำถามแต่ละคำถามที่นำมาใช้นั้นดีหรือไม่ หรือมีความผันแปรมากน้อยเท่าใด และเพิ่มความเชื่อถือได้ของผลการวัดมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับคำถามอื่น ๆ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2537:153) ซึ่งขึ้นอยู่กับค่าสัมประสิทธิ์ต่าง ๆ ของข้อความ และคำถามดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability Coefficients, Alpha) หรือที่เรียกกันว่า ค่าแอลฟา ซึ่งควรมีค่าสูงเท่าที่จะสูงได้ แต่จำนวนเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับของความสอดคล้องภายในของมาตรวัดนั้น ๆ โดยทั่วไปถือว่าควรมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

2. ค่าสหสัมพันธ์ของคำถามทั้งหมด (Corrected Item Total Correlation) คือ ค่าสหสัมพันธ์ของคำถามใดคำถามหนึ่งกับคะแนนรวมทั้งหมดของมาตรวัดนั้น โดยที่ไม่รวมคะแนนของคำถามดังกล่าว และเมื่อเปรียบเทียบค่าร่วมกับคำถามอื่น ๆ แล้ว คำถามใดที่มีค่าต่ำกว่าคำถามอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ถือว่าคำถามนั้นขาดความสอดคล้องกับคำถามที่เหลือของมาตรวัดนั้น

3. ค่าความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถามบางข้อออกจากมาตรวัด (Alpha if Item Deleted) เป็นค่าที่แสดงให้เห็นว่า หากตัดคำถามใดคำถามหนึ่งออกไปแล้ว ทำให้ค่าความเชื่อมั่นของมาตรวัดนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ถ้าทำให้ค่าของมาตรวัดนั้นสูงขึ้นกว่าเดิม และการตัดคำถามนั้นออกไปไม่ได้ทำให้มาตรวัดนั้นสูญเสียเนื้อหาสาระที่สำคัญ ก็สามารถพิจารณาตัดคำถามดังกล่าวออกไปได้ ส่วนจะตัดออกจำนวนกี่ข้อนั้น ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้วิจัยเป็นสำคัญ

สำหรับมาตรวัดที่มีคุณภาพสูงนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแต่ละมาตรวัดต้องมีคุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงว่า เมื่อใดก็ตามที่นำมาตรวัดดังกล่าวไปทดสอบหรือประเมินแล้ว ควรมีความมั่นคง และไม่มี ความแตกต่างไปจากเดิม (Stability and Equivalence) แม้จะแตกต่างกันในเรื่องของเวลาก็ตาม แต่ค่าสัมประสิทธิ์ที่ปรากฏออกมาไม่ควรเปลี่ยนแปลง (Thye, 2000 : 1293-1294)

ตารางที่ 4: แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัดความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

คำถามที่	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
C1	.1358	.5798
C2	-.0371	.6110
C3	-.0655	.6288
C4	.0602	.5926
C5	.2585	.5625
C6	.3369	.5543
C7	.2521	.5609
C8	-.1025	.6599
C9	.3893	.5335
C10	.4130	.5421
C11	.4998	.5001
C12	.3824	.5445
C13	.5055	.5026
C14	.5322	.1967
จำนวนคำถาม 14 ข้อ จำนวนตัวอย่าง 80 ราย	Reliability Coefficients, Alpha เท่ากับ .6599	

จากตารางนี้ แสดงค่าต่าง ๆ ของคำถามทั้ง 14 ข้อ ขณะที่ยังไม่ได้มีการตัดคำถามใด ๆ ออก มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ .6599 ซึ่งถือว่ามาตรวัดนี้มีคุณภาพพอใช้ได้ แต่เมื่อได้พิจารณาคำถามที่ 2, 3 และ 8 ปรากฏว่า ค่าสหสัมพันธ์ของคำถามทั้งหมดมีค่าต่ำและติดลบ และหากพิจารณาถึงค่าความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถามบางข้อออกจากมาตรวัดนี้ ก็จะสอดคล้องกันที่ว่า หากตัดคำถามทั้ง 3 ข้อออกแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นจะเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นคำถามที่ตัดออกได้แก่

1. เมื่อเราได้พบเห็นสิ่งนี้อาจเป็นภัยต่อประเทศชาติ เราควรแสดงการต่อต้าน
2. ประชาชนมักไม่ใส่ใจว่า การกระทำใด ๆ ของตนเองจะทำให้เกิดประโยชน์ หรือสามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้
3. เราควรไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาปากท้องของประชาชนเท่านั้น

ตารางที่ 5: แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัดความรู้สึกในหน้าที่
ของความเป็นพลเมือง (เมื่อได้ตัดคำถามออกแล้ว)

คำถามที่	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
C1	.1707	.7304
C4	.1832	.7328
C5	.3264	.7148
C6	.3931	.7087
C7	.3210	.7177
C9	.3742	.7086
C10	.5007	.6958
C11	.4518	.6967
C12	.3506	.7121
C13	.4945	.6883
C14	.5562	.6769
จำนวนคำถาม 14 ข้อ จำนวนตัวอย่าง 80 ราย	Reliability Coefficients, Alpha เท่ากับ .7279	

จากตารางนี้ แสดงค่าต่าง ๆ ของคำถามทั้ง 11 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถาม
ทั้ง 3 ข้อออกแล้วมีค่าเท่ากับ .7279 ซึ่งเพิ่มขึ้นอีกไม่น้อย เป็นค่าที่ถือว่าค่อนข้างดี และเมื่อได้พิจารณาคำ
ถามที่ 1 และ 4 แล้ว ปรากฏว่า ค่าสหสัมพันธ์ของคำถามทั้งหมดมีค่าต่ำสุด เมื่อเปรียบเทียบกับคำถามอื่น
ๆ และถ้าพิจารณาถึงค่าความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถามบางข้อออกจากมาตรวัดนี้แล้ว ก็จะทำให้ มาตรวัด
ดังกล่าวมีค่าเพิ่มขึ้นอีกเพียงเล็กน้อย แต่ถ้าตัดคำถามออกอีก 2 ข้อ อาจจะทำให้มาตรวัดนี้ ไม่
สามารถครอบคลุมเนื้อหาสาระของตัวแปรนี้ได้ทั้งหมด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะคงคำถามของ มาตร
วัดนี้เอาไว้ทั้ง 11 ข้อ

ตารางที่ 6: แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัดความรู้สึกลงใจในความไว้วางใจทางการเมือง

คำถามที่	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
T1	.3941	.7698
T2	.2917	.7778
T3	.2927	.7771
T4	.4924	.7627
T5	.5244	.7606
T6	.4783	.7623
T7	.6333	.7546
T8	.2480	.8321
T9	.3613	.7737
T10	.5440	.7596
T11	.5334	.7596
T12	.4532	.7645
T13	.5088	.7608
T14	.5199	.7586
จำนวนคำถาม 14 ข้อ จำนวนตัวอย่าง 80 ราย	Reliability Coefficients, Alpha เท่ากับ .7820	

จากตารางนี้ แสดงค่าต่าง ๆ ของคำถามทั้ง 14 ข้อ ขณะที่ยังไม่ได้มีการตัดคำถามใด ๆ ออก มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ .7820 ซึ่งถือว่ามาตรวัดนี้มีคุณภาพค่อนข้างดี แต่เมื่อได้พิจารณาคำถามที่ 2, 3 และ 8 ปรากฏว่า ค่าสหสัมพันธ์ของคำถามทั้งหมดมีค่าต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับคำถามอื่น ๆ ส่วนค่าความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถามบางข้อออกจากมาตรวัดนี้ ก็จะสอดคล้องกันที่ว่า หากตัดคำถามทั้ง 3 ออกแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นจะเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน แต่เมื่อพิจารณาลึกลงไป หากตัดข้อความที่ 2 ได้แก่ คำถามที่ถามว่ารัฐบาลได้นำเงินภาษีของประชาชนไปใช้ในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ อาจทำให้ชุดของคำถามนี้ขาดความสมบูรณ์ ดังนั้นคำถามที่ตัดออกจึงได้แก่

1. คณะรัฐบาลมักจะมีรัฐมนตรีที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตปะปนอยู่เสมอ
2. นักการเมืองจะใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ไม่ถูกต้องเพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ

ตารางที่ 7: แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัดความรู้สึกใน
ความไว้วางใจทางการเมือง (เมื่อได้ตัดคำถามออกแล้ว)

คำถามที่	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
T1	.4578	.8205
T2	.2488	.8355
T4	.4770	.8189
T5	.5309	.8147
T6	.5033	.8170
T7	.6715	.8049
T9	.3878	.8253
T10	.6013	.8094
T11	.4668	.8197
T12	.4614	.8207
T13	.4882	.8181
T14	.5837	.8096
จำนวนคำถาม 12 ข้อ จำนวนตัวอย่าง 80 ราย	Reliability, Coefficients, Alpha เท่ากับ .8307	

จากตารางนี้ แสดงค่าต่าง ๆ ของคำถามทั้ง 12 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถาม
ทั้ง 2 ข้อออกแล้ว มีค่าเท่ากับ .8307 ซึ่งเพิ่มขึ้นในระดับที่น่าพอใจ และเป็นค่าที่ถือว่าดี ดังนั้น มาตรวัดนี้
ผู้วิจัยจึงคงคำถามไว้ทั้งสิ้น 12 ข้อ

ตารางที่ 8: แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัดความรู้สึกใน
ความสามารถทางการเมือง

คำถามที่	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
E1	.1206	.2033
E2	.3132	.1634
E3	.1593	.1854
E4	.0942	.2067
E5	.3415	.1355
E6	.3770	.0999
E7	-.0956	.5726
E8	.1297	.1985
E9	.2371	.1751
E10	.0344	.2205
E11	.1301	.1904
E12	.0674	.2117
E13	.2276	.1672
E14	-.3470	.3135
จำนวนคำถาม 14 ข้อ จำนวนตัวอย่าง 80 ราย	Reliability, Coefficients, Alpha เท่ากับ .2230	

จากตารางนี้แสดงค่าต่าง ๆ ของคำถามทั้ง 14 ข้อ ขณะที่ยังไม่ได้มีการตัดคำถามใด ๆ ออก มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ .2230 ซึ่งถือว่ามาตรวัดนี้มีค่าต่ำมาก แต่เมื่อได้พิจารณาคำถามที่ 4, 7 และ 14 ปรากฏว่า มีค่าสหสัมพันธ์ของคำถามทั้งหมดมีค่าต่ำและบ้างก็ติดลบ และหากจะพิจารณาถึงค่าความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถามบางข้อออกจากมาตรวัดนี้ ก็จะสอดคล้องกันที่ว่า หากตัดคำถามทั้ง 3 ข้อออกแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นจะเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังนั้นคำถามที่ตัดออกได้แก่

1. ประชาชนอย่างเรามีความสามารถพอที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่าง หรือแก้ไขกฎหมายสำหรับใช้ภายในประเทศ
2. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่ประชาชนอย่างเราสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล
3. หากรัฐบาลกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งท่านเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นอันตรายต่อประชาชนโดยส่วนรวมแล้ว ท่านเชื่อว่าตัวท่านสามารถหยุดการกระทำนั้นได้

ตารางที่ 9: แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของมาตรวัดความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (เมื่อได้ตัดคำถามออกแล้ว)

คำถามที่	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
E1	.2592	.6579
E2	.5310	.6201
E3	.3207	.6480
E5	.2946	.6526
E6	.4115	.6294
E8	.3002	.6515
E9	.4241	.6329
E10	.2865	.6536
E11	.2969	.6545
E12	.2052	.6687
E13	.2623	.6585
จำนวนคำถาม 14 ข้อ จำนวนตัวอย่าง 80 ราย	Reliability, Coefficients, Alpha เท่ากับ .6698	

จากตารางนี้ แสดงค่าต่าง ๆ ของคำถามทั้ง 11 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถามทั้ง 3 ข้อออกแล้ว เท่ากับ .6698 ถือว่าเพิ่มขึ้นมาก เป็นค่าที่พอจะยอมรับได้ และเมื่อพิจารณาคำถาม ที่เหลือแล้ว ไม่ว่าจะเป็ค่าสหสัมพันธ์ของคำถามทั้งหมด หรือค่าความเชื่อมั่นเมื่อได้ตัดคำถามบางข้อ ออกจากมาตรวัดนี้ ต่างก็ไม่สามารถกระทำได้อีก เพราะค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นนี้ถือว่ามีค่าสูงสุดแล้ว

การสร้างมาตรวัดแบบกัตต์แมน

ภารกิจของการวิจัยครั้งนี้ นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหารูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ยังต้องวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง จะแสดงออกมาในลักษณะการสะสมพหุคูณเป็นมิติเดียวตามแบบแผนของกัตต์แมนอีกด้วย ดังนั้น ในการสร้างมาตรวัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องมีความเคร่งครัดมาก โดยการสร้างมาตรวัดแบบกัตต์แมน เพื่อที่จะวัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีรายละเอียดของขั้นตอนดังนี้

1. เลือกกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้นมา 7 ประเภท ได้แก่
  - 1.1 การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
  - 1.2 การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - 1.3 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหา หรือเรื่องเดือดร้อน
  - 1.4 การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองโดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ
  - 1.5 การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง
  - 1.6 การพูดคุยหรือสนทนาในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ระหว่างเพื่อนฝูงหรือสมาชิกในครอบครัว
  - 1.7 การไปร่วมเผ่าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง

2. นำกิจกรรมดังกล่าวมาสร้างเป็นแบบสอบถาม แล้วไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 ราย เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 2.1 เรียงลำดับกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ
- 2.2 ให้ตอบคำถามว่า ผู้ตอบได้เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้นหรือไม่

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กิจกรรมทางการเมืองทั้ง 7 ประเภทนั้น เป็นการจำแนกการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นระดับต่าง ๆ ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะใช้เวลาและความสามารถ และทรัพยากร (อาจเป็นการใช้จ่ายด้านเงินทอง เวลา หรืออื่น ๆ) มากน้อยแตกต่างกัน ดังนั้นจะต้องขอให้กลุ่มตัวอย่างเรียงลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการใส่หมายเลข 1 ถึง 7 ลงหน้าข้อความที่ได้ให้มา

ในทางปฏิบัติ ผู้ที่เป็นตัวอย่างต้องอ่านข้อความทั้งหมดอย่างถี่ถ้วนก่อน แล้วค่อยพิจารณาว่าจะใส่หมายเลขใดลงหน้าข้อความ โดยใส่หมายเลข 1 ลงหน้าข้อความที่คิดว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ต้องใช้ความสามารถ หรือสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด (กิจกรรมดังกล่าวอาจจะมีค่าน้อยที่สุด) และใส่หมายเลข 2, 3, 4 จนถึง 7 ลงหน้าข้อความที่คิดว่า เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่จะใช้ความสามารถ หรือสูญเสียทรัพยากรมากขึ้นเป็นลำดับ (กิจกรรมดังกล่าวอาจจะมีค่าน้อยมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงมากที่สุด ให้ใส่หมายเลข 7 ลงหน้าข้อความนั้น) ซึ่งได้ผลของการจัดลำดับจากน้อยไปหามาก ดังนี้

1. การพูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองระหว่างเพื่อนฝูง หรือสมาชิกในครอบครัว
2. การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองโดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ

3. การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 4. การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
 5. การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง
 6. การไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนน เขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง
 7. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหา หรือเรื่องเดือดร้อน

เห็นได้ว่า กิจกรรมดังกล่าวที่ผ่านการกลั่นกรองโดยการใช้วิธีการนี้ สามารถเรียงลำดับความเข้มข้น และระดับของการสะสมกันได้อย่างมีความหมาย (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2537: 116) จากนั้นได้ขอให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามว่า ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้ หรือผู้ตอบเคยกระทำมาบ้างหรือไม่ ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการทดสอบเบื้องต้นเพื่อหาความเป็นไปได้ว่ากิจกรรมประเภทต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้คัดเลือกมานั้น พอจะเป็นแบบอย่างในการศึกษาครั้งนี้ได้หรือไม่ ซึ่งผลปรากฏออกมาดังนี้

จำนวนร้อยละ

1. การพูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองระหว่างเพื่อนฝูง หรือสมาชิกในครอบครัว	21
2. การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองโดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ	20
3. การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	19
4. การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	16
5. การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง	10
6. การไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง	9
7. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหา หรือเรื่องเดือดร้อน	7

พบว่า กิจกรรมการไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนน เขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหาหรือเรื่องเดือดร้อนมีไม่ถึงร้อยละ 10 ของจำนวนทั้งหมด ซึ่งถือว่ากิจกรรมดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมในอัตราค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังต้องการตอบคำถามต่อไปว่า กิจกรรมทางการเมืองทั้งหมดนี้ สามารถนำมา สร้างเป็นมาตรวัดที่สะสมได้หรือไม่ ซึ่งพิจารณาจากความหมายของคะแนน และความเป็นมิติเดียวกัน โดยวิธีที่เรียกว่า การวิเคราะห์ความเป็นมาตรวัด (Scalogram analysis, Scalability) ซึ่งคือ วิธีการประเมินชุดของข้อความ หรือคำถามที่ได้สร้างขึ้นเพื่อวัดกิจกรรมใด ๆ นั้น โดยคำตอบแบ่งออกเป็น 2 ประเภทเท่านั้น

(Dichotomous items) คือ คำตอบคล้ายตาม (หรือสัญลักษณ์ +) และคำตอบปฏิเสธ (หรือสัญลักษณ์ -) หากผู้ตอบเห็นด้วยกับข้อความหรือคำถามที่ 2 จะต้องตอบ เห็นด้วยกับข้อที่ 1 ด้วย หรือหากเห็นด้วยกับข้อความที่ 3 ก็ต้องเห็นด้วยกับข้อความที่ 2 และ 1 มาก่อนเช่นนี้เรื่อย ๆ ไป (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ, 2542: 144-145) ด้วยวิธีการของกัตต์แมนดังกล่าวนี้ ทำให้ทราบถึงแบบแผนตลอดจนการคาดคะเนของรายการคำถาม และคำตอบที่ว่า ผู้ตอบจะเห็นด้วยกับข้อความใดบ้าง ส่วนข้อผิดพลาด หรือความคลาดเคลื่อนจะมีบ้างแต่ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของผู้ตอบทั้งหมด ดังนั้นการตัดสินใจในข้อความหรือคำถามที่นำมาทดสอบนั้นสามารถนำมาสร้างเป็นมาตรวัดได้หรือไม่ ต้องดูจากค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ (Coefficient of Reproducibility) โดยปกติกำหนดไว้ประมาณร้อยละ 10 ซึ่งในที่นี้หมายความว่า ผู้วิจัยสามารถคาดคะเนแบบแผนของ การตอบได้จากคะแนนรวมที่ผู้ให้ข้อมูลได้อย่าง ถูกต้อง ร้อยละ 90 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์, 2537: 116) ซึ่งสามารถหาค่าดังกล่าวได้ตามสูตร

$$R = 1 - \frac{\Sigma e}{nk}$$

เมื่อ R = สัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ

Σe = ผลรวมของความคลาดเคลื่อน

n = จำนวนตัวอย่างที่ตอบ

k = จำนวนข้อความ / คำถาม

จะได้ $\Sigma e = 28, n = 80, k = 7$

$$R = 1 - \frac{28}{80 \times 60}$$

$$= 1 - \frac{28}{480}$$

$$= 0.94$$

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ พอจะสรุปได้ว่า มาตรวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้สร้างขึ้นมา สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครได้ เพราะมีคุณสมบัติสอดคล้องกับคุณลักษณะและเงื่อนไขของมาตรวัดแบบกัตต์แมนอย่างมาก

ลักษณะการการคำนวณให้คะแนนคำถาม หรือข้อความกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เพื่อให้สอดคล้องตามมาตรวัดกัตต์แมนนั้น มีคำตอบเห็น 2 ประเภท ได้แก่ คำตอบเห็นด้วย หรือคล้ายตาม (สัญลักษณ์เป็น +) และคำตอบแบบไม่เห็นด้วย หรือปฏิเสธ (สัญลักษณ์เป็น -) จัดระดับเป็นดังนี้

	ระดับคะแนน
น้อย น้อยมาก หรือไม่เคยเลย	0
บ่อยมาก บ่อย หรือปานกลาง	1
คำถามเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จัดระดับเป็นดังนี้	
	ระดับคะแนน
ไม่ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง	0
ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง / ไป แต่ไม่ได้เลือก	1
ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงล่วงหน้า	1
ไปใช้สิทธิแต่กาในช่องไม่ลงคะแนน	1
คำถามเกี่ยวกับการไปร่วมเผ่าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง จัดระดับเป็นดังนี้	
	ระดับคะแนน
ไม่ได้ไป	0
ไป	1

ประชากรในการศึกษา และการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่อยู่ในขอบข่ายของการวิจัยครั้งนี้ ต้องอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร* ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทย อายุ 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม 2544
2. เป็นผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม 2544
3. มีชื่อปรากฏอยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 90 วัน
4. มีรายได้จากการประกอบอาชีพ
5. เป็นหัวหน้าครัวเรือน (ในกรณีที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน สามารถเก็บข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ ในครัวเรือนนั้นแทน แต่ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเงื่อนไขตั้งแต่ข้อ 1 ถึง 4)

การสุ่มตัวอย่าง และขนาดของตัวอย่าง

วิธีการของการสุ่มตัวอย่าง ใช้แบบ Purposive-quota sampling ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

---

* กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, หลักการแบ่งโซนในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร (2537)

สถาบันวิจัยทางสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, การจัดแบ่งเขตเมืองของกรุงเทพมหานคร (2542)

1. เลือกเขตเลือกตั้งที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลขึ้นมา 2 เขต ได้แก่

1.1 พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 (เขตห้วยขวาง เขตวัฒนา) ซึ่งถือว่าเป็นเขตเมืองชั้นในของกรุงเทพมหานคร

1.2 พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 35 (เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน) ซึ่งถือว่าเป็นเขตเมืองชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร

สาเหตุที่เจาะจงเลือกเขตเลือกตั้งดังกล่าว มาจากเหตุผลที่ว่า เดิมทั้ง 2 เขตนี้ต่างก็เป็นเขตอิทธิพลของพรรคประชาธิปัตย์ และเมื่อพิจารณาสถิติการไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งแล้ว ประชาชนทั้ง 2 เขตค่อนข้างมีความสม่ำเสมอโดยตลอด และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมาได้ยึดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2541 ได้ปฏิรูประบบการเลือกตั้ง โดยได้กำหนดรูปแบบหลักเกณฑ์ และกติกาการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต และบัญชีรายชื่อ ผลปรากฏว่า ในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 (เขตห้วยขวาง และเขตวัฒนา) พรรคประชาธิปัตย์สามารถรักษาพื้นที่ทางการเมืองได้เพียงแห่งเดียว ส่วนพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 35 (เขตบางขุนเทียน และเขตบางบอน) ไม่สามารถรักษาไว้ได้ แต่ในเขตนี้มีการแข่งขันในทางการเมืองค่อนข้างสูงระหว่างผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคอื่น ๆ

2. ในแต่ละพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะเลือกพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน 2 บริเวณ ได้แก่ บริเวณที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ระดับปานกลางจนถึงค่อนข้างสูง และบริเวณที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ระดับปานกลางจนถึงระดับค่อนข้างต่ำ

2.1 พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 เลือกได้ดังนี้

2.1.1 บริเวณแฟลตห้วยขวาง ซึ่งเป็นย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างต่ำ ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 124 ราย

2.1.2 บริเวณหมู่บ้านอยู่เจริญ ซึ่งเป็นย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 120 ราย

2.2 พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 35 เลือกได้ดังนี้

2.2.1 บริเวณการเคหะ 1 (แฟลต และชุมชนธนบุรี 1) ซึ่งเป็นย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างต่ำ ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 123 ราย

2.2.2 บริเวณการเคหะ 2 (คอนโดมิเนียม และชุมชนธนบุรี 2) ซึ่งเป็นย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 120 ราย

รวมทั้ง 2 พื้นที่เขตเลือกตั้ง มีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 487 ราย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เป็นสมาชิก หรือสังกัดองค์กรต่าง ๆ โดยตรง ซึ่งองค์กรเหล่านี้ตามปกติแล้วค่อนข้างมีความกระตือรือร้นทางการเมืองเป็นพิเศษ ทำให้เชื่อได้ว่า บุคคลที่เป็นสมาชิคนั้น จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติกระตือรือร้นทางการเมืองเช่นเดียวกัน ซึ่งข้อมูลที่ได้มานั้นสามารถนำมาเปรียบเทียบกับบุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กร ว่ามีความเหมือนกัน หรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

3.1 สมาชิกองค์กรที่เป็นทางการ ได้แก่ สภภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 7 แห่ง ซึ่งถือว่าเป็นประชาชนที่มีลักษณะเศรษฐกิจ และสังคมค่อนข้างสูง ได้แก่ การประปานครหลวง องค์การโทรศัพท์ โรงงานยาสูบ องค์การสื่อสารมวลชน การบินไทย การท่าเรือ และธนาคารกรุงไทย ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 158 ราย

3.2 สมาชิกองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน หรือกลุ่มพลังในชุมชน เช่น กลุ่มกิจกรรมคลองเตย อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กลุ่มสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนลือคต่าง ๆ สมาพันธ์ชุมชนแออัดคลองเตย กลุ่มดังกล่าวมีความกระตือรือร้นทางการเมืองเช่นเดียวกันกับสภภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ เลือจากพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 9 (เขตคลองเตย) ซึ่งถือว่าเป็นเขตเมืองชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร บริเวณชุมชนแออัดคลองเตย อันเป็นย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีลักษณะเศรษฐกิจ และสังคมค่อนข้างต่ำ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 128 ราย

ดังนั้น ในการวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครครั้งนี้ ใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างรวมแล้วเป็นจำนวนทั้งสิ้น 773 ราย

วิธีการเก็บ และรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ช่วงเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมที่สุดคือ เดือนพฤษภาคม และมิถุนายน เนื่องจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่งเสร็จสิ้นในเดือนมกราคม การจัดตั้งรัฐบาลต้องใช้เวลาพอสมควร เมื่อจัดตั้งรัฐบาลเสร็จแล้ว คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา จากนั้นจึงเริ่มดำเนินงานตามนโยบายได้ ดังนั้นผู้วิจัยต้องยืดระยะเวลาออกไปอีกอย่างน้อย 3 เดือน เพื่อให้คณะรัฐบาลทำงานไปสักระยะเวลาหนึ่ง จึงลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีที่ใช้เก็บและรวบรวมข้อมูล จะใช้ทั้งแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ไปตามแบบสอบถามนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ จะใช้การสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยผู้สัมภาษณ์มีหน้าที่อ่านคำถามให้กลุ่มตัวอย่างฟัง แล้วจึงขีดเครื่องหมาย หรือเขียนถ้อยคำที่เป็นคำตอบลงในแบบสอบถาม ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง หากสมัครใจตอบแบบสอบถามเอง ต้องขีดเขียนคำตอบลงในแบบสอบถามต่อหน้าผู้เก็บข้อมูล หลังจากนั้น ผู้เก็บข้อมูลต้องตรวจสอบความเรียบร้อยอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากผู้ที่เป็นตัวอย่างในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 9, 10 และ 35 จึงไม่ได้ปรากฏปัญหา และข้อผิดพลาดแต่ประการใด

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เก็บ และรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะใช้วิธีเดียวกันกับแบบแรก กล่าวคือ สำหรับองค์กรที่ไม่เป็นทางการ จะเข้าไปเก็บข้อมูลในช่วงที่มีการรวมกลุ่ม หรือระดมพลัง ณ ที่ใดที่หนึ่งภายในบริเวณชุมชน ดังนั้นจึงมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา และสถานที่อยู่บ้าง ส่วนองค์กรที่เป็นทางการจะใช้แบบสอบถามเป็นหลัก โดยขอความร่วมมือเข้าไปเก็บข้อมูลในช่วงก่อนมีการประชุมสัมมนา หรือหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมสัมมนาในแต่ละคราวไป อีกทั้งผู้วิจัยได้ประสานงานกับนายทะเบียน หรือเลขานุการของสหภาพแรงงาน เพื่อให้เป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูล ซึ่งได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 185 ชุด และได้นำมาคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 158 ชุด

สำหรับเนื้อหาของแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บ และรวบรวมข้อมูลนั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลโดยทั่วไป		
ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน	6	ข้อ
2. เป็นคำถามเกี่ยวกับรายละเอียดของตัวแปรดังนี้		
2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม จำนวน	3	ข้อ
2.2 ความผูกพันกับองค์กร จำนวน	3	ข้อ
2.3 ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง จำนวน	11	ข้อ
2.4 ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง จำนวน	12	ข้อ
2.5 ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง จำนวน	11	ข้อ
3. เป็นคำถามเกี่ยวกับรายละเอียดของตัวแปรระดับ		
การมีส่วนร่วมทางการเมืองจำนวน	11	ข้อ
รวมเป็นจำนวนคำถามทั้งสิ้น	56	ข้อ

การประมวลข้อมูล และการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ต้องนำข้อมูลดังกล่าวมาประมวล (Data-processing) โดยการแปลงข้อมูลให้เป็นรหัส แล้วนำรหัสลงบันทึกในคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าสถิติ และนำไปวิเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ (ธัน อนุমানราชธน, 2544: 115-141)

1. การสร้างแบบแผนลงรหัส เป็นการจัดระเบียบคำตอบ หรือข้อมูลให้เป็นตัวเลข เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ทางสถิติ การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างรหัสแบบนิรนัย (Deductive) เป็นการสร้างรหัสตามแบบการจัดประเภทข้อมูลก่อนการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นการเตรียมคำตอบให้กับผู้ตอบเอาไว้แล้วล่วงหน้า วิธีการนี้ทำได้ เพราะอาศัยกรอบแนวความคิดเชิงทฤษฎี และแยกแยะตัวแปรได้ค่อนข้างชัดเจน อย่างไรก็ตาม วิธีนี้มีข้อดี คือ ประหยัดเวลาในการประมวลข้อมูลมาก

2. การสร้างคู่มือลงรหัส สร้างจากแบบสอบถามที่จะใช้เก็บรวบรวมข้อมูล และแยกแยะประเด็น โดยการกำหนดชื่อของตัวแปรให้ชัดเจน พร้อมทั้งแปลงข้อมูลที่เป็นตัวอักษรให้เป็นเลขรหัส ตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ คือ เลขรหัสที่แทนจำนวนที่แท้จริงของข้อมูล และเลขรหัสที่เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่แทนตัวอักษร
3. การนำรหัสไปลงในโปรแกรม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้โปรแกรม SPSS for window (Statistical Package for Social Science)
4. การจัดการกับข้อมูล มีความสำคัญในการวิจัยเชิงปริมาณมาก เพราะเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการสร้างตัวแปรใหม่ การปรับเปลี่ยนระดับของตัวแปร การลดจำนวนตัวแปร เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความละเอียด และลึกยิ่งขึ้น
5. การหาค่าสถิติแบบพรรณนา เป็นวิธีหาค่าสถิติเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรเดี่ยว (Univariate Analysis) เช่น ตัวแปรคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบ หรือตัวแปรอื่น ๆ โดยใช้สถิติค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution)
6. การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability test) ของเครื่องมือในการวิจัยก่อน โดยทำการทดสอบเบื้องต้น (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง ว่ามาตรวัดของตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้สร้างขึ้นมานั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ก่อนที่จะนำไปใช้เพื่อเก็บและรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนาม ซึ่งในที่นี้เป็น การวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องกันภายใน (Internal Consistency Reliability) ของแต่ละมาตรวัดดังกล่าว

การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติแบบพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อแสดงถึงภาพรวมของปรากฏการณ์ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้
  - 1.1 การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) โดยใช้อัตราส่วนร้อยละ (Percentage)
  - 1.2 สถิติการวัดแนวโน้มเข้าสู่ศูนย์กลาง (Measures of Central Tendency) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) มัชยฐาน (Median) และฐานนิยม (Mode)
  - 1.3 การจัดระดับคะแนนตัวแปรจากคำตอบของกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่ม ๆ โดยใช้ค่า Percentiles
ค่าสถิติเหล่านี้จะทำให้ทราบถึงการกระจายของตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้นำมาวิเคราะห์ รวมทั้งการสรุปข้อมูลจากตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งให้เหลือเพียงค่าเดียว จึงทำให้สะดวกในการนำเสนอ และอธิบายข้อมูลอย่างรวม ๆ
2. สถิติแบบอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อเป็นการตีความ และทำนาย โดยการทดสอบสมมุติฐานที่ได้ตั้งเอาไว้ หรือทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังนี้

- 2.1 การวิเคราะห์ไคสแควร์ (Chi-Square Analysis) เป็นสถิติที่นำมาใช้ทดสอบความมีนัยสำคัญระหว่างตัวแปรที่เป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05
- 2.2 เทคนิคการวิเคราะห์เส้นโยง (Path analysis) นำมาใช้ในการทดสอบตัวแบบเชิงสาเหตุและผลของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะพิจารณาจากสมมติฐานที่ได้ตั้งเอาไว้ แต่ละข้อจากค่า t-test เป็นหลัก ซึ่งกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10 โดยใช้ทั้งการวิเคราะห์ถดถอยแบบไม่ซับซ้อน หรือแบบง่าย และแบบซับซ้อน หรือแบบพหุคูณ (Simple and Multiple Regression Analysis)
3. การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ (Coefficient of Reproducibility) ในการวิเคราะห์ แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครว่ามีลักษณะ หรือรูปแบบที่สอดคล้องกับแบบแผนกัตต์แมนหรือไม่ (Guttman type scale) (สำหรับรายละเอียดของขั้นตอนการสร้างมาตรวัดแบบกัตต์แมนสามารถดูได้จากภาคผนวก ก)
4. การทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้น (Testing the Assumptions) ของสถิติขั้นสูงว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาหรือไม่ ซึ่งทดสอบในรายละเอียดต่อไปนี้
- 4.1 ภาวะไร้การระบุผิด (No Specification Error)
- 4.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม เป็นเส้นตรง (Linear)
- 4.1.2 ไม่มีตัวแปรอิสระที่สำคัญใด ๆ อยู่นอกตัวแบบที่จะศึกษา
- 4.1.3 ปราศจากตัวแปรอิสระที่ไม่สำคัญถูกรวมเข้าไปในตัวแบบที่จะศึกษา
- 4.2 ภาวะการวัดต้องไม่มีความผิดพลาด (No Measurement Error)
- 4.3 คุณสมบัติของตัวแปรผิดพลาด (Error Term หรือ Disturbance : ϵ_i) จะต้องเป็นดังนี้
- 4.3.1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 : $E(\epsilon_i) = 0$
- 4.3.2 ตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อน $E(\epsilon_i \epsilon_j) = 0$
- 4.3.3 มีค่าความแปรปรวนคงที่ (Homoskedasticity) : $E(\epsilon_i^2) = \sigma^2$
- 4.3.4 ไม่มีสหสัมพันธ์กันเอง (No Autocorrelation) : $E(\epsilon_i \epsilon_j) = 0 (i \neq j)$
- 4.3.5 มีการกระจายแบบปกติ (Normality)
- 4.4 ตัวแปรอิสระทั้งหมดต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเอง (No Perfect Multicollinearity) (สำหรับรายละเอียดของขั้นตอนการทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้นของสถิติขั้นสูง สามารถดูได้จากภาคผนวก ข)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

สำหรับรายละเอียดของบทนี้ เป็นการนำเสนอผลของการวิจัยโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ประมวลเอาไว้แล้ว และเพื่อให้การพิจารณาปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครเป็นที่เข้าใจมากยิ่งขึ้น จึงขอเสนอผลการวิจัยเป็นลำดับดังนี้

1. การพรรณนา (Descriptive) และการวิเคราะห์ตัวแปรเดียว (Univariate Analysis) หมายถึง ตัวแปรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม หรือข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน รวมทั้งตัวแปรที่อยู่ในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความผูกพันกับองค์กร ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ตัวแปรคู่ (Bivariate Analysis) โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (Pearson Chi-square) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ทดสอบที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยจะทดสอบที่ละคู่รวมทั้งสิ้น 6 คู่
3. การวิเคราะห์แบบแผน และลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า มีแบบแผนเป็นมิติเดียวหรือไม่ ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีรายละเอียดเป็นอย่างไร และจะพิจารณาถึงความถี่ความบ่อยของกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลว่าปรากฏออกมาในรูปแบบใดบ้าง
4. การทดสอบสมมติฐานในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นโยง ซึ่งมีสมมติฐานที่จะต้องทดสอบทั้งสิ้น 14 ข้อ

การพรรณนา และการวิเคราะห์ตัวแปรเดียว

กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นพื้นที่เขตเมืองชั้นใน (พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10: เขตห้วยขวาง เขตวัฒนา) พื้นที่เขตเมืองชั้นกลาง (พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 9: เขตคลองเตย) และพื้นที่เขตเมืองชั้นนอก (พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 35: เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน) รวมทั้งบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ จำนวนทั้งสิ้น 773 ราย และลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10: แสดงลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะรายละเอียดส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ : ชาย	413	53.4
: หญิง	360	46.6
รวม	<u>773</u>	<u>100.0</u>
อายุ : 18-25	86	11.1
26-35	216	27.9
36-45	225	29.1
46 ปีขึ้นไป	246	31.8
รวม	<u>773</u>	<u>100.0</u>
สถานภาพสมรส : โสด	262	33.9
สมรส	455	58.9
ม้าย	20	2.6
หย่า / แยกกันอยู่	36	4.7
รวม	<u>773</u>	<u>100.0</u>
ภูมิลำเนาเดิม : ภาคกลาง	574	74.3
ภาคใต้	66	8.5
ภาคเหนือ	48	6.2
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	85	11.0
รวม	<u>773</u>	<u>100.0</u>
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร : 1-5 ปี	47	6.1
6-10 ปี	79	10.2
11-15 ปี	83	10.7
16 ปีขึ้นไป	564	73.0
รวม	<u>773</u>	<u>100.0</u>
จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน : 1-3 คน	325	42.0
4-6 คน	355	45.9
7 คนขึ้นไป	93	12.0
รวม	<u>773</u>	<u>100.0</u>

จากตารางแสดงถึงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการวิเคราะห์นั้นพบว่า จำนวนของเพศชายมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย ช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 26 ปีขึ้นไป ส่วนช่วงอายุ 18-25 ปีมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุอื่น ๆ สำหรับสถานภาพสมรสนั้นเห็นได้ว่า จำนวนครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมักเป็นผู้ที่สมรสแล้ว รองลงมาคือ ผู้ที่มีสถานภาพโสด เมื่อพิจารณาถึงภูมิลำเนาเดิมปรากฏว่า ภาคกลางเป็นแหล่งที่เป็นภูมิลำเนาเดิมของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด คือ จำนวนร้อยละ 74.3 นอกจากนั้นล้วนแล้วแต่มาจากภาคอื่น ๆ ในจำนวนใกล้เคียงกัน ขณะเดียวกันระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไปมีจำนวนสูงสุดคือ ร้อยละ 73.0 ที่เหลืออาศัยอยู่ต่ำกว่า 15 ปี และจำนวนบุคคลที่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนขณะนี้มักมีจำนวน 4-6 คน คือ ร้อยละ 45.9 และ 1-3 คน ร้อยละ 42.0 ตามลำดับ เมื่อได้ทราบในรายละเอียดของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลแล้ว ต่อไปจะได้พิจารณาถึงรายละเอียดของตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 11: แสดงรายละเอียดของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

รายละเอียดของตัวแปร	ช่วงคะแนน	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่ามัธยฐาน (Median)	ค่าฐานนิยม (Mode)
ตัวแปรอิสระ:				
สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม	3-19	10.20	10.00	8
ความผูกพันกับองค์กร	3-115	27.79	25.00	21
ความรู้สึกในหน้าที่ความ เป็นพลเมือง	30-55	46.70	46.00	44
ความรู้สึกในความไว้วางใจ ทางการเมือง	18-58	37.41	37.00	36
ความรู้สึกในความสามารถ ทางการเมือง	19-54	36.93	37.00	34
ตัวแปรตาม:				
การมีส่วนร่วมทางการเมือง	0-29	16.66	16.00	15

รายละเอียดของตารางข้างต้น แสดงช่วงคะแนนของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ว่ามีช่วงที่กว้างหรือแคบมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังแสดงค่าของตัวแปรเหล่านั้นด้วยว่า มีลักษณะอย่างไร ซึ่งค่าที่ใช้อธิบายมีดังนี้

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) เป็นคะแนนเฉลี่ยรวมของผู้ที่ตอบทั้งหมดว่า มีจำนวนคะแนนมาก หรือน้อยกว่าคะแนนที่เป็นเกณฑ์กลางของตัวแปรนั้น
2. ค่ามัธยฐาน (Median) เป็นค่าที่อยู่กึ่งกลางระหว่างคะแนนสองส่วนที่มีจำนวนเท่า ๆ กันของตัวแปร
3. ฐานนิยม (Mode) เป็นคะแนนที่มีจำนวนซ้ำ หรือปรากฏมากที่สุดในช่วงคะแนนของตัวแปร

ตารางที่ 12: แสดงรายละเอียดของตัวแปรในการจัดระดับ และช่วงคะแนน

รายละเอียดของตัวแปร	ระดับ	ช่วงคะแนน	จำนวน (ร้อยละ)	หมายเหตุ
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	ต่ำ	3-7	192 (24.8)	Percentiles 33.3 ที่ 8 และ Percentiles 66.6 ที่ 11
	กลาง	8-10	236 (30.5)	
	สูง	11-19	345 (44.6)	
	รวม		773 (100.0)	
ความผูกพันกับองค์กร	ต่ำ	3-20	86 (30.1)	Percentiles 33.3 ที่ 21 และ Percentiles 66.6 ที่ 29
	กลาง	21-28	97 (33.9)	
	สูง	29-115	103 (36.0)	
	รวม		286 (100.0)	
ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง	ต่ำ	30-43	193 (25.0)	Percentiles 33.3 ที่ 44 และ Percentiles 66.6 ที่ 49
	กลาง	44-48	284 (36.7)	
	สูง	49-55	296 (38.3)	
	รวม		773 (100.0)	
ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง	ต่ำ	19-33	197 (25.5)	Percentiles 33.3 ที่ 34 และ Percentiles 66.6 ที่ 39
	กลาง	34-38	277 (35.8)	
	สูง	39-54	299 (38.7)	
	รวม		773 (100.00)	

รายละเอียดของตัวแปร	ระดับ	ช่วงคะแนน	จำนวน (ร้อยละ)	หมายเหตุ
ความรู้สึกในความไว้วางใจทาง การเมือง	ต่ำ	18-33	238 (30.8)	Percentiles
	กลาง	35-38	223 (28.8)	33.3 ที่ 35และ
	สูง	39-58	312 (40.4)	Percentiles
	รวม		773 (100.0)	66.6 ที่ 39
การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ต่ำ	0-13	214 (27.7)	Percentiles
	กลาง	14-18	283 (36.6)	33.3 ที่ 14 และ
	สูง	19-29	276 (35.7)	Percentiles
	รวม		773 (100.0)	66.6 ที่ 19

ตารางข้างต้นเป็นการจัด หรือแบ่งระดับของตัวแปรแต่ละตัวว่า หากจัดเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ แล้ว คะแนนกระจายออกมาอย่างไร ซึ่งใช้ค่า Percentiles เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม โดยพิจารณาจากระดับคะแนนของผู้ตอบเป็นหลัก ซึ่งจะสอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการกระจายของตัวแปรมากยิ่งขึ้น ตลอดจนอาจนำผลของการแบ่งกลุ่มนี้ไปวิเคราะห์ในโอกาสต่อไป

การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรคู่

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มีตัวแปรบางตัวที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่อยู่ นอกกรอบแนวความคิดเชิงทฤษฎี จึงไม่ได้นำตัวแปรเหล่านี้บรรจุลงในตัวแบบที่ต้องการวิเคราะห์ สำหรับ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรนำปัจจัยเหล่านี้มาเป็นตัวแปรอิสระเพื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ กับตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ซึ่งตัวแปรดังกล่าวนั้นประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน และจำนวนบุคคลที่อาศัย อยู่ในครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 6 ตัวแปร ส่วนตัวแปรตามนั้น คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มเอาไว้แล้ว และสำหรับการหาความสัมพันธ์นั้นจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพศ สถานภาพสมรส และภูมิลำเนาเดิม กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทดสอบโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ซึ่งกำหนดระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน และจำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทดสอบโดยการ ใช้ค่า Pearson Chi-square Test ซึ่งกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ ที่ 0.05 ดังจะแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13: แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

เพศ กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	231.278	1	231.278	8.359	.004
Within Groups	21333.270	771	27.670		
Total	21.564.549	772			

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) จะได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของเพศชาย = 17.17
2. ค่าเฉลี่ยของเพศหญิง = 16.08
3. ค่านัยสำคัญ (Significance) = .004

ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างเพศชาย และของเพศหญิงมีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดเอาไว้ คือ 0.05 จึงสรุปได้ว่า เพศมีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เพศต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันนั่นเอง

สำหรับการวิเคราะห์ในตารางที่ 13-15 เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีการจัดประเภทของข้อมูลเป็นหมวดหมู่ หรือกลุ่มที่เรียกว่า นามบัญญัติ (Nominal Scale) และตัวแปรเชิงปริมาณ ซึ่งบอกขนาดและความแตกต่างของตัวแปรที่เป็นการวัดแบบช่วงเท่ากันตลอด เรียกว่า ระดับอันตรภาคชั้น (Interval Scale) นั้น เมื่อได้นำข้อมูลใส่ตารางเพื่อทดสอบแล้ว ปรากฏว่ามีบาง Cell ที่มีความถี่คาดหวังไม่ถึง 5 และเกินกว่า 20% ของจำนวน Cell ทั้งหมด ดังนั้นจึงใช้การวิเคราะห์แปรปรวนแทนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร

ตารางที่ 14: แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานภาพสมรส กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถานภาพสมรส กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	980.841	3	326.947	12.215	.000
Within Groups	20583.708	769	26.767		
Total	21564.549	772			

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) จะได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของสถานภาพโสด = 15.18
2. ค่าเฉลี่ยของสถานภาพสมรส = 17.30
3. ค่าเฉลี่ยของสถานภาพม่าย = 17.45
4. ค่าเฉลี่ยของสถานภาพหย่า/แยกกันอยู่ = 19.06
5. ค่านัยสำคัญ (Significance) = .004

ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างผู้ที่มีสถานภาพโสด สมรส ม่าย และหย่า/แยกกันอยู่ มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 จึงสรุปได้ว่า สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า สถานภาพสมรสต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันนั่นเอง

ตารางที่ 15: แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ภูมิฐานะเดิม กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ภูมิฐานะเดิม กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	197.987	3	65.996	2.375	.069
Within Groups	21366.562	769	27.785		
Total	21564.549	772			

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) จะได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของภาคกลาง = 16.82
2. ค่าเฉลี่ยของภาคใต้ = 17.05
3. ค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ = 16.85
4. ค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ = 15.24
5. ค่านัยสำคัญ (Significance) = .069

ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างผู้ที่มีภูมิฐานะเดิมจากภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ คือ 0.05 จึงสรุปได้ว่า ภูมิฐานะเดิมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ภูมิฐานะเดิมไม่มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตารางที่ 16: แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง อายุ กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	อายุ (ปี)				รวม
	18-25	26-35	36-45	46 ขึ้นไป	
สูง	17	55	85	119	276
	19.8	25.5	37.8	48.4	35.7
กลาง	32	82	83	86	283
	37.2	38.0	36.9	35.0	36.6
ต่ำ	37	79	57	41	214
	43.0	36.6	25.3	16.7	27.7
รวม	86	216	225	246	773
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

จากการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square Test) จะได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

1. Pearson Chi-square = 48.808
2. องศาความเป็นอิสระ (df) = 6
3. ค่านัยสำคัญ (Significance) = .000
4. Gamma = .311
5. Kendall's tau-c = .226
6. Sommer's d = .218

ค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ คือ 0.05 จึงสรุปได้ว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า อายุต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันนั่นเอง เมื่อพิจารณาขนาด และทิศทางของ ความสัมพันธ์จากค่า Gamma และ Kendall's tau-c ปรากฏว่า มีขนาดที่ไม่สูงมาก และมีทิศทาง ในเชิงบวก สำหรับค่า Sommer's d แสดงให้เห็นว่า อายุสามารถใช้พยากรณ์ หรือประมาณค่าของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ไม่มาก

ตารางที่ 17: แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร (ปี)				รวม
	1-5	6-10	11-15	16 ปีขึ้นไป	
สูง	15	16	24	221	276
	31.9	20.3	28.9	39.2	35.7
กลาง	19	30	31	203	283
	40.4	38.3	37.3	36.0	36.6
ต่ำ	13	33	28	140	214
	27.7	41.8	33.7	24.8	27.7
รวม	47	79	83	564	773
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

จากการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square Test) จะได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

1. Pearson Chi-square = 17.183
2. องศาความเป็นอิสระ (df) = 6
3. ค่านัยสำคัญ (Significance) = .009
4. Gamma = .213
5. Kendall's tau-c = .095
6. Sommer's d = .114

ค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ คือ 0.05 จึงสรุปได้ว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันนั่นเอง เมื่อพิจารณาขนาด และทิศทางของความสัมพันธ์จากค่า Gamma และ Kendall's tau-c ปรากฏว่า มีขนาดที่ไม่สูง และมีทิศทางในเชิงบวก สำหรับค่า Sommer's d แสดงให้เห็นว่า จำนวนปี หรือระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครสามารถให้พยากรณ์ หรือประมาณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้น้อย

ตารางที่ 18: แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน (คน)			
	1-3	4-6	7 คนขึ้นไป	รวม
สูง	108	125	43	276
	33.2	35.2	46.2	35.7
กลาง	126	131	26	283
	38.8	36.9	28.0	36.6
ต่ำ	91	99	24	214
	28.0	27.9	25.8	27.7
รวม	325	355	93	773
	100.0	100.0	100.0	100.0

จากการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square Test) จะได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

1. Pearson Chi-square = 5.930
2. องศาความเป็นอิสระ (df) = 4
3. ค่านัยสำคัญ (Significance) = .204
4. Gamma = .068
5. Kendall's tau-c = .041
6. Sommer's d = .043

ค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ คือ 0.05 จึงสรุปได้ว่า จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนไม่มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อพิจารณาขนาด และทิศทางของความสัมพันธ์จากค่า Gamma และ Kendall's tau-c ซึ่งมีค่าต่ำมาก และมีทิศทางในเชิงบวก สำหรับค่า Sommer's d แสดงให้เห็นว่า จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ไม่สามารถใช้พยากรณ์ หรือประมาณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองใด ๆ ได้เลย

การวิเคราะห์แบบแผน และลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับเนื้อหาสาระที่จะพิจารณาต่อไป คือ การวิเคราะห์รูปแบบ และลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง โดยแยกแยะในประเด็นต่าง ๆ ของกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งมีลำดับดังนี้

1. ทดสอบสมมติฐานแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. วิเคราะห์รูปแบบ และลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า มีความถี่ หรือความบ่อยเพียงใด และมีลักษณะเฉพาะอย่างไร ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองดังกล่าว ได้แก่
  - 2.1 การพูดคุย หรือสนทนากับคนอื่น ๆ ในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง และบุคคลที่ได้พูดคุยหรือสนทนาด้วย
  - 2.2 การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง และแหล่งที่ได้ติดตามข่าวสารทางการเมือง
  - 2.3 การไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - 2.4 การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และบุคคลที่ได้ชักชวนนั้นคือใคร นอกจากนี้ เหตุผลอันสำคัญที่ชักชวนผู้อื่นให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นคืออะไร
  - 2.5 การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง
  - 2.6 การได้ไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง
  - 2.7 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหาเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ ทั้งของตนเอง และของชุมชน

ทั้งหมดนี้จะแสดงโดยอาศัยตาราง และการแจกแจงความถี่ที่ใช้อัตราส่วนร้อยละเป็นหลัก

สมมติฐาน: รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานครจะไม่ใช่ไปตามแบบแผนกัตต์แมน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลของการตอบเกี่ยวกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง 7 ประภานั้นมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ (Coefficient of Reproducibility) ปรากฏว่า มีข้อที่วิเคราะห์แล้วเป็นความคลาดเคลื่อนอยู่ทั้งสิ้น 331 แห่ง และผลของการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบเท่ากับ 0.94 มีค่าของความคลาดเคลื่อนไม่ถึง 10% ของคำตอบทั้งหมด ซึ่งค่าระดับนี้แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของคำตอบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสอดคล้องกับแบบแผนกัตต์แมน ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานครจะไม่ใช่ไปตามแบบแผนกัตต์แมน เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่สะสม และมีมิติเดียว นั่นคือ ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงมักมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ต่ำด้วย แบบแผนของคำตอบจึงสอดคล้องต้องกันเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 19: แสดงการพุดคุย หรือสนทนากับคนอื่น ๆ ในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง

ระดับการพุดคุยหรือสนทนาในเรื่องราวทางการเมือง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเลย	46	6.0
น้อยมาก	47	6.1
น้อย	58	7.5
ปานกลาง	260	33.6
บ่อย	213	27.6
บ่อยมาก	149	19.3
รวม	773	100.0

ตารางข้างต้นนี้แสดงถึงระดับของการพุดคุย หรือสนทนากับคนอื่นในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่แล้วการพุดคุยหรือสนทนากับคนอื่น ๆ อยู่ในระดับตั้งแต่ปานกลางขึ้นไป จนถึงบ่อย และบ่อยมาก ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 33.6, 27.6 และ 19.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 20: แสดงบุคคลที่ได้พูดคุย หรือสนทนาในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง

บุคคลที่ได้พูดคุยหรือสนทนาในเรื่องราวทางการเมือง	จำนวน	ร้อยละ
สมาชิกในครัวเรือน	139	19.1
เพื่อนร่วมงาน / เพื่อนสนิท	439	60.4
เพื่อนบ้านข้างเคียง	93	12.8
ญาติพี่น้อง	34	4.7
อื่น ๆ (ทางอินเทอร์เน็ต, คนรู้จักทั่วไป)	22	3.0
รวม	727	100.0

ตารางข้างต้นนี้สามารถพิจารณาต่อไปว่า บุคคลในกลุ่มตัวอย่างได้พูดคุย หรือสนทนาในเรื่องราวเกี่ยวข้องกับทางการเมืองว่า ผู้ใดคือบุคคลที่ตนเองได้พูดคุยมากที่สุด ปรากฏว่า กว่าครึ่งของจำนวนทั้งหมด เป็นเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งเพื่อนฝูงที่มีความสนิทชิดเชื้อเป็นลำดับที่สูงสุด คือร้อยละ 60.4 รองลงมาคือ การพูดคุย หรือสนทนากับบรรดาสมาชิกในครัวเรือนของตนเอง ร้อยละ 19.1

ตารางที่ 21: แสดงการให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง

ระดับการให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สนใจเลย	9	1.2
น้อยมาก	22	2.8
น้อย	25	3.2
ปานกลาง	234	30.3
บ่อย	267	34.5
บ่อยมาก	216	27.9
รวม	773	100.0

ตารางข้างต้นนี้แสดงถึงระดับของการให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่แล้วจะให้ความสนใจในข่าวสารอยู่ในระดับตั้งแต่ปานกลางขึ้นไป จนถึงบ่อย และบ่อยมาก ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 30.3, 34.5 และ 27.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 22: แสดงแหล่งที่ได้ติดตามข่าวสารทางการเมือง

แหล่งที่ได้ติดตามข่าวสารทางการเมือง	จำนวน	ร้อยละ
โทรทัศน์	434	56.8
วิทยุ	118	15.4
หนังสือพิมพ์ / สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ	153	20.0
อินเทอร์เน็ต	13	1.7
อื่น ๆ (แผ่นปลิว, แผ่นพับ, เสียงตามสายในชุมชน)	46	6.0
รวม	764	100.0

ตารางข้างต้นนี้สามารถพิจารณาต่อไปได้ว่า แหล่งข่าวสารทางการเมือง หรือสื่อสารมวลชน ประเภทใดที่กลุ่มตัวอย่างได้ติดตามมากเป็นที่สุด ปรากฏว่า ประมาณครึ่งหนึ่งจากจำนวนทั้งหมดติดตามจากโทรทัศน์เป็นลำดับสูงสุด คือ ร้อยละ 56.8 รองลงมา คือ การติดตามข่าวสารจากหนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ

ตารางที่ 23: แสดงการไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง	50	6.5
ไปใช้สิทธิแต่กาในช่องไม่ลงคะแนน	23	3.0
ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงล่วงหน้า	13	1.7
ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงในวันที่ 6 มกราคม 2544	687	88.9
รวม	773	100.0

ตารางข้างต้นนี้แสดงถึงการไปใช้สิทธิออกเสียงโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม 2544 ที่ผ่านมา พบว่า เกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างได้มีการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 88.9 ส่วนอีกจำนวนหนึ่งนั้น ไปใช้สิทธิแต่กาในช่องไม่ลงคะแนนเสียงให้กับพรรค หรือผู้สมัครคนใดคนหนึ่งเพียงจำนวนร้อยละ 3.0 และมีส่วนน้อยที่ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงล่วงหน้า อันเนื่องมาจากติดภาระกิจบางอย่างมีจำนวนร้อยละ 1.7 เท่านั้น

ตารางที่ 24: แสดงการชักชวนคนที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

ระดับการชักชวนคนที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ชักชวนเลย	66	8.5
น้อยมาก	20	2.6
น้อย	36	4.7
ปานกลาง	207	26.8
บ่อย	273	35.3
บ่อยมาก	171	22.1
รวม	773	100.0

ตารางข้างต้นนี้แสดงถึงระดับของการชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่แล้วจะมีการชักชวนบุคคลที่รู้จักมักคุ้นอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป จนถึงบ่อย และบ่อยมาก ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 26.8, 35.3 และ 22.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 25: แสดงบุคคลที่ถูกชักชวนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

บุคคลที่ถูกชักชวนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	จำนวน	ร้อยละ
สมาชิกภายในบ้าน	471	66.6
ญาติสนิท	46	6.5
เพื่อนร่วมงาน / เพื่อนสนิท	137	19.4
เพื่อนบ้านข้างเคียง	53	7.5
รวม	707	100.0

ตารางข้างต้นนี้สามารถพิจารณาต่อไปได้ว่า บุคคลในกลุ่มตัวอย่างได้ชักชวนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งว่า ผู้ใดคือบุคคลที่ถูกชักชวนมากที่สุด ปรากฏว่า กว่าครึ่งของจำนวนทั้งหมดเป็นสมาชิกภายในครัวเรือนเป็นลำดับที่สูงที่สุด คือ ร้อยละ 66.6 ส่วนเพื่อนร่วมงาน และเพื่อนฝูงที่มีความสนิทชิดเชื้อกันที่มีการพูดคุย หรือสนทนาในเรื่องราวเกี่ยวกับทางการเมืองสูง กลับมีจำนวนร้อยละ 19.4 เท่านั้นที่ถูกชักชวน

ตารางที่ 26: แสดงเหตุผลที่ชักชวนให้บุคคลที่รู้จักไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง

เหตุผลที่ชักชวนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อรักษาสิทธิของตนเอง	497	70.3
เป็นพรรค หรือผู้สมัครที่ผู้ชักชวนชอบพอ	113	16.0
ถ้าไม่ไปเลือกตั้งอาจจะเสียสิทธิทางการเมือง	96	13.6
รวม	707	100.0

ตารางข้างต้นนี้สามารถจะพิจารณาลึกลงไปอีกระดับหนึ่งได้ว่า เหตุผลของการชักชวนให้ไปใช้สิทธิว่า สาเหตุมากจากข้อใด กลุ่มตัวอย่างจึงได้ชักชวนบุคคลที่ตนเองรู้จักมักคุ้นให้ไปใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งนั้น ปรากฏว่า เกือบสามในสี่ของจำนวนทั้งหมดให้เหตุผลว่า การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็เพื่อรักษาสิทธิของตนเอง ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเป็นจำนวนร้อยละ 70.3 ยิ่งกว่าเหตุผลในข้อที่ว่า การไปใช้สิทธิก็เพราะเป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย หากไม่ปฏิบัติตามจะทำให้เสียสิทธิทางการเมืองบางอย่าง

ตารางที่ 27: แสดงการไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง

ระดับการไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือผู้สมัคร	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ไปเลย	255	33.0
น้อยมาก	55	7.1
น้อย	119	15.4
ปานกลาง	185	23.9
บ่อย	91	11.8
บ่อยมาก	68	8.8
รวม	773	100.0

ตารางข้างต้นนี้แสดงถึงระดับของการไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมืองหรือของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หนึ่งในสามจะตอบว่า ไม่ได้ไปเลย คือมีจำนวนร้อยละ 33.0 ส่วนจำนวนที่ไปฟังการปราศรัยหาเสียงปานกลางนั้น มีร้อยละ 23.9 จะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางการเมืองรูปแบบนี้ จะต้องใช้หรือทุ่มเทพยายามมากกว่ากิจกรรมอย่างอื่น ๆ จึงมีผู้คนจำนวนน้อยลงที่จะกระทำได้

ตารางที่ 28: แสดงการเข้าร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ณ เขตเลือกตั้งที่นับคะแนน

การเข้าร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเสียง ณ เขตเลือกตั้ง	จำนวน	ร้อยละ
ไป	258	33.4
ไม่ได้ไป	515	66.6
รวม	773	100.0

ตารางข้างต้นนี้แสดงถึงการเข้าร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง เช่นเดียวกับกิจกรรมทางการเมืองที่ผ่านมา พบว่า สองในสามจะตอบว่าไม่ได้ไปเลย คือมีจำนวนร้อยละ 66.6 ส่วนจำนวนที่เหลือ คือร้อยละ 33.4 ได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะเป็นการติดตามว่า พรรคการเมือง หรือผู้สมัครที่ตนเองสนับสนุนอยู่นั้น จะแพ้หรือชนะ โดยมีคะแนนเท่าใด หรืออาจจะเป็นการสังเกตการณ์รวมทั้งตรวจสอบขั้นตอนการนับคะแนนว่า มีความโปร่งใสถูกต้องหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ได้มีการถ่ายทอดสดในการนับและรวมคะแนน ผู้คนส่วนใหญ่จึงสนใจที่จะติดตามหน้าจอโทรทัศน์มากกว่า เพราะได้เห็นภาพรวมทั้งหมดของการนับคะแนนเสียง

ตารางที่ 29 : แสดงการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางการ หรือนักการเมืองเพื่อแจ้งปัญหาเรื่องเดือดร้อน

ระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางการ หรือนักการเมือง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยติดต่อเลย	474	61.3
น้อยมาก	68	8.8
น้อย	50	6.5
ปานกลาง	90	11.6
บ่อย	56	7.2
บ่อยมาก	35	4.5
รวม	773	100.0

ตารางข้างต้นนี้แสดงถึงระดับของการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางราชการ หรือนักการเมืองเพื่อแจ้งปัญหาในเรื่องราวที่เดือดร้อน ซึ่งอาจจะเป็นของตนเอง หรือของชุมชนก็ได้ จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมากกว่าครึ่งที่ไม่เคยติดต่อใด ๆ เลย คือมีจำนวนร้อยละ 61.3 ส่วนจำนวนที่เหลือจะติดต่อตั้งแต่ น้อยมาก จนถึงบ่อยมาก จำนวนที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางการ หรือนักการเมืองมากที่สุด คือ ระดับปานกลาง มีจำนวนร้อยละ 11.6 และหากพิจารณาลึกลงไปก็จะพบว่า ผู้ที่มีอาชีพทำงาน ราชการหรือรัฐวิสาหกิจอยู่แล้วจะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมือง เพราะมีช่องทางหรือโอกาสในการพบปะติดต่อได้มากกว่า ส่วนอาชีพอื่น ๆ นั้นมีปรากฏให้เห็นน้อยมาก

การทดสอบสมมุติฐานในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

ดังได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า การวิจัยนี้ได้สร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (Causal Modeling) ขึ้นมา โดยอาศัยแนวความคิดเชิงทฤษฎีรวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอันสำคัญ เพื่ออธิบายรูปแบบการเชื่อมโยงของระบบความสัมพันธ์ และการจัดลำดับก่อนหลังของตัวแปรต่าง ๆ (Theoretical Path Model หรือ Path Diagram) ที่ปรากฏในตัวแบบ และเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของการเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผล (Causation) ของตัวแปรแล้ว จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่เรียกว่า การวิเคราะห์เส้นโยง (Path Analysis*) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติอย่างหนึ่ง อาศัยการประยุกต์วิธีวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) มาอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวที่มีต่อตัวแปรตาม ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ทางตรง และทางอ้อม (Direct and Indirect Effect) ตลอดจนสามารถอธิบายทิศทาง และปริมาณความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ โดยมีลูกศรชี้ให้เห็นแบบจำลองของความสัมพันธ์ซึ่งอาศัย พื้นความรู้ในปรากฏการณ์ รวมทั้งพื้นฐานความรู้ตามทฤษฎีที่อธิบายในเชิงเหตุและผลเป็นสำคัญ วิธีวิเคราะห์นี้จึงสามารถนำไปใช้ในการตรวจสอบ หรือคัดเลือก หรือทดสอบทฤษฎีได้ด้วย (จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, 2537 : 13-14)

การวิเคราะห์เส้นโยงได้รับการพัฒนามาจาก Sewall Wright** (Johnson and Wichern, 1992: 340-341) เป็นวิธีการที่จะศึกษาถึงผลกระทบทางตรง และผลกระทบทางอ้อม (Direct and Indirect Effects) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในฐานะของตัวแปรที่เป็นสาเหตุอันจะมีผลกระทบต่อตัวแปรผล สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งของการวิเคราะห์เส้นโยงคือ การวิเคราะห์นี้ไม่ใช่เป็นวิธีการค้นหาสาเหตุโดยตรง แต่เป็นวิธีการประยุกต์ตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ได้สร้างขึ้นมาให้อยู่บนพื้นฐานของความรู้ ตลอดจนแนวความคิดเชิงทฤษฎีในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (Knowledge and Theoretical Consideration) เป็นหลัก นั่นคือ การวิเคราะห์เส้นโยงจะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการทดสอบทฤษฎี (Testing Theory) มากกว่าที่จะสร้างทฤษฎีขึ้นมา และสิ่งที่มีความสำคัญก็คือ การประยุกต์กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีไปสู่โลกของความเป็นจริง โดยการวิเคราะห์เส้นโยงต้องมีข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) ดังต่อไปนี้

---

*Path Analysis หรือ Structural Equation Analysis อาจจะเรียกแตกต่างกัน เช่น การวิเคราะห์เส้นทาง การวิเคราะห์อิทธิพล การวิเคราะห์วิถี การวิเคราะห์สาเหตุ หรือ พาทแอนาไลซิส

**นักพันธุกรรมศาสตร์ (Geneticist) เป็นผู้ริเริ่มใช้เทคนิคนี้ เมื่อปี ค.ศ. 1918-1921 และในปี ค.ศ. 1925 ได้นำไปใช้วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ โดยการเขียนสมการโครงสร้าง (Structural Equations) เพื่ออธิบายตัวแบบที่สร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในเชิงสาเหตุและผล

1. รูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในตัวแบบต้องมีลักษณะที่เป็นเส้นตรง (Linear) และเพิ่มพูนหรือเชิงบวก (Additive) รวมทั้งในเชิงสาเหตุ (Causal)
2. ตัวแปรผิดพลาด หรือตัวแปรที่เหลือ หรือค่าของความคลาดเคลื่อนต่าง ๆ (Residuals) ต้องไม่มีสหสัมพันธ์ (Correlated) กับตัวแปรอื่น ๆ ในระบบ รวมทั้งค่าความคลาดเคลื่อนนั้นต้องไม่มีสหสัมพันธ์ด้วยตนเอง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่บรรจุอยู่ในตัวแบบนั้น ต้องมีลักษณะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งระบบเท่านั้น (One-way Causal Flow) จะมีความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลในลักษณะของการย้อนกลับไม่ได้
4. ตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้นำเข้ามาศึกษานั้น สามารถที่จะวัดได้ และอยู่ในระดับของการวัดแบบอันตรภาคชั้น (Interval Scale) สำหรับข้อกำหนดนี้ถือเป็นจุดอ่อน เพราะตัวแปรในทางสังคมศาสตร์มักจะเป็นตัวแปรในเชิงคุณภาพ (Qualitative) มากกว่าในเชิงปริมาณ (Quantitative) ดังนั้นจึงมักมีนักวิชาการหลายท่านได้พยายามประยุกต์การวิเคราะห์เส้นโยงกับตัวแปรที่มีระดับของการวัดแบบเรียงลำดับ (Ordinal Measures) (Kerlinger and Pedhazur, 1973 : 305, 309)

ดังนั้น เทคนิคของการวิเคราะห์เส้นโยงจะมีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เป็นเทคนิคทางสถิติที่อาศัยการประยุกต์การวิเคราะห์ถดถอยแบบซับซ้อนหรือแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)
2. เป็นการศึกษาขนาด และทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรผล ทั้งทางตรง และทางอ้อมโดยผ่านตัวแปรอื่น ๆ ในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล
3. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลนี้ สามารถนำมาเขียนอธิบายได้ด้วยตัวแบบ และสมการโครงสร้าง (Structural Equation) ตามตัวแบบที่ได้สร้างขึ้น (สำราญ มีแจ้ง, 2544 : 65)

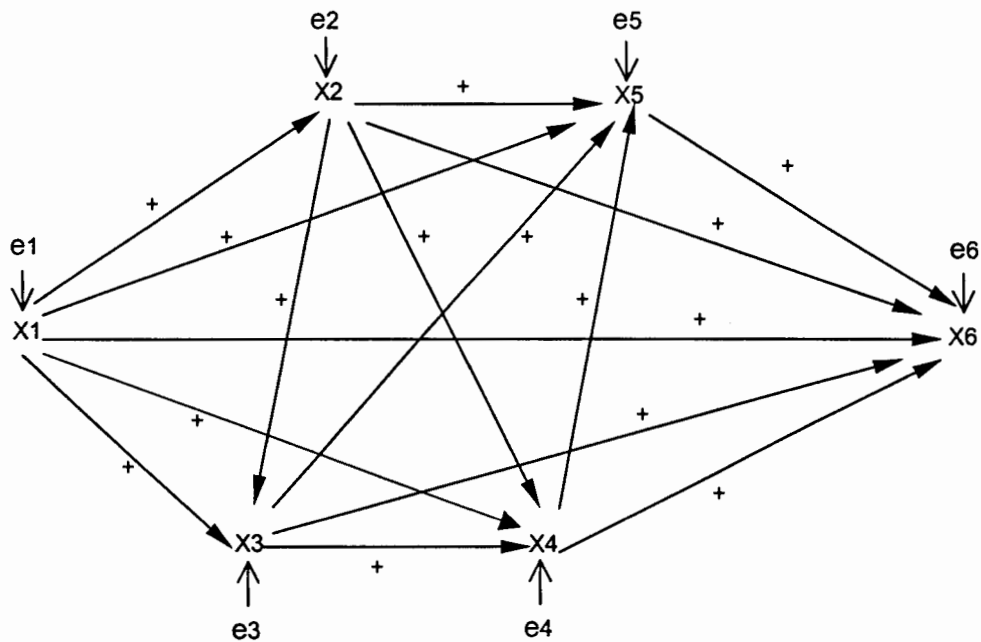
ลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์เส้นโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสาเหตุและผล มีดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, 2543 : 119-120)

1. สร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (Causal Model) โดยอาศัยแนวความคิดเชิงทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประสบการณ์ตลอดจนหลักเหตุและผล เพื่อสร้างรูปแบบของกลไกความเกี่ยวข้องในลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปร ซึ่งจะนำไปทดสอบสมมุติฐาน โดยเรียกตัวแบบนี้ว่า ตัวแบบตามสมมุติฐาน (Hypothetical Model)

2. สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นนั้น จะต้องมีความสามารถในการเก็บ และรวบรวมข้อมูลประเภทต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้ครอบคลุมตัวแปรทุกตัวที่ปรากฏในตัวแบบ
3. วิเคราะห์เส้นโยงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปร โดยนำวิธีการวิเคราะห์ถดถอยทั้งแบบพหุคูณหรือแบบซับซ้อน และไม่ซับซ้อนมาใช้ในการวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้
  - 3.1 ทดสอบข้อกำหนดพื้นฐาน หรือข้อกำหนดเบื้องต้น (Test of Basic Assumption) ของการวิเคราะห์เส้นโยง แต่เนื่องจากเทคนิคนี้ต้องใช้การวิเคราะห์ถดถอย จึงเท่ากับว่าทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอย
  - 3.2 เขียนสมการโครงสร้างให้สอดคล้องกับความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในตัวแบบ ซึ่งก็คือสมการถดถอย (Regression Equations) ตามลักษณะการเชื่อมโยง หรือตามโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในตัวแบบนั้น ๆ
  - 3.3 คำนวณหาค่าสถิติต่าง ๆ ในแต่ละสมการ เช่น ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination: R^2) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Standardized Regression Coefficient: β (beta)) เป็นค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง (Path Coefficient, P_{ij}) เพื่อทดสอบสมมติฐานจากตัวแบบตามสมมติฐาน (Hypothetical Model) จากนั้นพิจารณาต่อไปว่า มีเส้นโยงใดบ้างควรจะถูกกลบออกจากตัวแบบ โดยตรวจสอบจากค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่คำนวณได้ว่า มีขนาดสูงต่ำเพียงใด อีกทั้งมีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical Significance) และมีความหมาย (Meaningfulness) เพียงพอบ้างหรือไม่
  - 3.4 นำตัวแบบที่ได้ขจัดเส้นโยงไม่มีนัยสำคัญซึ่งถือว่าเป็นตัวแบบที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ (Trimmed Model) มาวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ต่าง ๆ
4. คำนวณหาค่า Q ซึ่งเป็นสถิติที่ใช้วัดความสอดคล้อง (Measure of Goodness of Fit) ระหว่างของตัวแบบที่ปรับปรุงใหม่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) โดยใช้วิธีการของ Specht ดังนั้นจึงเรียกเทคนิคนี้ว่า การวิเคราะห์เส้นโยงแบบ PAQ (Path Analysis with Q Statistics)
5. คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรผิดพลาด (Residual Variables) กับตัวแปรภายในแต่ละสมการ ซึ่งคำนวณได้จากสูตร $P_{je} = \sqrt{1 - R_j^2}$ โดยค่าที่คำนวณได้นั้นเรียกว่าค่าเส้นโยงผิดพลาด (Residual Paths)
6. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เป็นผลกระทบทางตรง ทางอ้อม (Direct and Indirect Effect) และผลกระทบรวม (Total Effect) จากตัวแบบที่ได้รับการปรับปรุงใหม่

การวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

สำหรับรายละเอียดของขั้นตอนที่ 1 และ 2 ถือว่าได้ดำเนินการไปแล้ว ลำดับต่อไปจะเป็นขั้นตอนที่ 3 ซึ่งเป็นการทดสอบตัวแบบที่มีความเกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่ในเชิงสาเหตุและผล (Causal Chain) ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยใช้สัญลักษณ์ (————>) และเครื่องหมาย (+) บ่งบอกทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ทั้งสิ้น 6 ตัว เพื่อเป็นกรอบในการศึกษา และทดสอบสมมุติฐานว่ารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ได้จากข้อมูลของการวิจัย จะมีความสอดคล้องกับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามแนวความคิดเชิงทฤษฎีหรือไม่

ภาพที่ 7 : ตัวแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status : X1)
2. ความผูกพันกับองค์กร (Organizational Affiliation : X2)
3. ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (Sense of Civic Obligation : X3)
4. ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (Sense of Political Trust : X4)
5. ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Sense of Political Efficacy : X5)
6. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participations : X6)

จากตัวแบบข้างต้น เห็นได้ว่าลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรมีรูปแบบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยย้อนกลับไม่ได้ (Recursive Model) และตัวแปรหนึ่งจะเป็นสาเหตุของอีกตัวแปรหนึ่ง ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรด้วยลูกศร (————>) โดยตัวแปรที่อยู่ต้นลูกศรเป็นสาเหตุ ตัวแปรที่อยู่ปลายลูกศรเป็นผล นั้นแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรแรกจะเป็นสาเหตุของตัวแปรถัดไป แต่ตัวแปรหลังจะเป็นสาเหตุของตัวแปรแรกไม่ได้ ในตัวแบบเชิงสาเหตุและผลนี้มีตัวแปรที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. ตัวแปรภายนอก (Exogeneous Variable) เป็นตัวแปรที่มีค่าความแปรปรวน ถูกอธิบายโดยตัวแปรสาเหตุที่อยู่นอกตัวแบบเชิงสาเหตุและผล และไม่สามารถหาสาเหตุได้ว่าได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปรใด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่สนใจอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรดังกล่าว ซึ่งได้แก่ ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1)
  2. ตัวแปรภายใน (Endogeneous Variables) เป็นตัวแปรที่มีค่าความแปรปรวน ถูกอธิบายโดยตัวแปรภายนอก หรือโดยตัวแปรภายในที่จัดอยู่ในลำดับก่อนตัวแปรนั้น ๆ ดังนั้น ตัวแปรเหล่านี้จะเป็นผลของตัวแปรในตัวแบบ และผู้วิจัยสนใจที่จะอธิบายว่า ความแปรปรวนในตัวแปรเหล่านี้ ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอื่น ๆ อย่างไร ซึ่งได้แก่ ตัวแปรความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (X6)
- ในขณะเดียวกัน ตัวแปรภายในเหล่านี้ ยังแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ตัวแปรตามท้ายสุด (Ultimate Dependent Variable) ได้แก่ ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง (X6)

2.2 ตัวแปรแทรก (Intervening Variables) ได้แก่ ตัวแปรความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) และความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5)

เห็นได้ว่า รายละเอียดของตัวแบบนั้น ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตัวเลขแต่อย่างใด เพียงแต่จะมีประโยชน์ในการที่แสดงแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเท่านั้นที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร (Kerlinger and Pedhazur, 1973 : 307-309 ; Retherford and Choe, 1993 : 94-97; จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, 2537 : 19-21) สำหรับการวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล ตัวแปรภายในที่ไม่ใช่ตัวแปรตามท้ายสุด ย่อมเป็นได้ทั้งผลของตัวแปรภายนอก และตัวแปรภายในอื่น ๆ ที่มาก่อน ในทางกลับกันจะเป็นทั้งสาเหตุของตัวแปรท้ายสุด หรือของตัวแปรภายในอื่น ๆ ที่ตามมาภายหลังได้ด้วย (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2527 : 108)

นอกจากนี้แล้ว ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม โดยใช้ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล มักพบว่าตัวแปรที่เป็นสาเหตุ ไม่สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนของตัวแปรตามหรือตัวแปรผลได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรตามท้ายสุด หรือตัวแปรอื่น ๆ ภายในตัวแบบ ดังนั้นอาจจะมีตัวแปรอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ แต่มีอิทธิพลต่อตัวแปรต่าง ๆ ในตัวแบบที่สร้างขึ้นได้ ซึ่งเรียกว่าตัวแปรส่วนที่เหลือ หรือตัวแปรผิดพลาด หรือความคลาดเคลื่อนอื่น ๆ (Residual Variables หรือ Disturbances) โดยมักจะใช้สัญลักษณ์ e_i หรือ R_i

เมื่อพิจารณาตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่จะทดสอบสมมติฐานเป็นระบบเส้นเดียว (Recursive System*) และตัวแบบจะประกอบด้วยเส้นที่เชื่อมโยงระหว่างตัวแปรทุกตัว และทุกทิศทางในตัวแบบ ลักษณะนี้ ถือว่าเป็นตัวแบบเส้นโยงเต็มรูป (Fully Saturated Path Model) ดังนั้น เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผล รวมทั้งการทดสอบสมมติฐานตามที่ได้กำหนดเอาไว้แล้ว จึงต้องเขียนสมการถดถอยเชิงเส้นเดียว (Fully Recursive Equations) ขึ้นมา ให้มีความสอดคล้องกับเส้นโยงระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันดังปรากฏในตัวแบบ จะได้สมการในการวิเคราะห์เส้นโยงระบบเส้นเดียว (Recursive Path Analysis) ดังนี้ (Retherford and Choe, 1993 : 107)

$$X_1 = e_1$$

$$X_2 = b_{21} X_1 + e_2$$

$$X_3 = b_{31} X_1 + b_{32} X_2' + e_3$$

$$X_4 = b_{41} X_1 + b_{42} X_2' + b_{43} X_3 + e_4$$

$$X_5 = b_{51} X_1 + b_{52} X_2' + b_{53} X_3 + b_{54} X_4 + e_5$$

$$X_6 = b_{61} X_1 + b_{62} X_2' + b_{63} X_3 + b_{64} X_4 + b_{65} X_5 + e_6$$

โดยที่ $X_2' = \text{Log}_{10} X_2^{***}$

e = ตัวแปรผิดพลาด หรือตัวแปรที่เหลือที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม นอกเหนือจากกำลังความสามารถของตัวแปรอิสระที่อธิบายในแต่ละสมการ

จากนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอย (Regression analysis) ตามสมการโครงสร้างที่ได้เขียนขึ้น ซึ่งมีทั้งวิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบไม่ซับซ้อน และแบบพหุคูณหรือแบบซับซ้อนหลายตัวแปร ดังนี้

ครั้งที่ 1 X_2' ถดถอยบน X_1

ครั้งที่ 2 X_3 ถดถอยบน X_1 และ X_2'

ครั้งที่ 3 X_4 ถดถอยบน X_1 และ X_2' และ X_3

ครั้งที่ 4 X_5 ถดถอยบน X_1 และ X_2' และ X_3 และ X_4

ครั้งที่ 5 X_6 ถดถอยบน X_1 และ X_2' และ X_3 และ X_4 และ X_5

*เป็นการวิเคราะห์ตัวแปรคู่ต่าง ๆ ด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางไปด้วยกันไม่มีการย้อนทิศทาง

**เป็นการแสดงให้เห็นว่า ความแปรปรวนของ X_1 นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรใด ๆ ในตัวแบบ แต่เป็นตัวแปรอยู่นอกตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

***สำหรับตัวแปรความผูกพันกับองค์กร (X_2) ต้องมีการแปลงข้อมูลโดยใช้ฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ (Arithmetic Function) ประเภท logarithmic ฐาน 10 ซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้จากภาคผนวก ข

ดังจะเห็นได้ว่า ตัวแปรภายในทุกตัวของตัวแบบจะถดถอยบนตัวแปรภายนอก และบนตัวแปรภายใน ที่มีผลกระทบต่อดัชนีตาม หรือตัวแปรผลนั้นในแต่ละสมการ ซึ่งเท่ากับว่า เป็นการแยกแยะตัวแปรออกเป็น ตัวแบบย่อย ๆ หลายตัวแบบตามสมการนั่นเอง ผลจากการคำนวณวิเคราะห์สมการถดถอยจะได้ค่าต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ดังนี้

1. ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Standardized regression coefficient, beta) เป็นค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง (Path Coefficient)
2. ค่า t-test เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของสัมประสิทธิ์เส้นโยงแต่ละเส้น ที่ได้กำหนดไว้ที่ 0.10 กับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ได้จากการคำนวณ
3. ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination, R^2) เป็นค่าสัมประสิทธิ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจของการอธิบายความแปรปรวน หรือความแปรผันของตัวแปรตามที่เป็นผลมาจากตัวแปรอิสระในแต่ละสมการ

ตารางที่ 30 : แสดงค่าสถิติที่ได้จากการคำนวณตัวแบบเชิงสาเหตุและผลของตัวแปรสาเหตุ ที่ส่งผลต่อดัชนีตาม

ตัวแปร		Multiple R	R Square (R^2)	Path Coefficient (beta)	T-Value	Significance
สาเหตุ	ผล					
X1	X ₂	.100	.010	.100	1.702	.090
X1	X3	.151	.023	.054	.919	.359
X ₂				.135	2.290	.023
X1	X4	.199	.040	-.186	-3.169	.002
X ₂				.032	.537	.591
X3				.080	1.351	.079
X1	X5	.547	.299	.113	2.208	.028
X ₂				.007	.130	.897
X3				.353	6.976	.000
X4				.389	7.632	.000
X1	X6	.475	.226	-.119	-2.190	.029
X ₂				.320	5.990	.000
X3				.186	3.215	.001
X4				.176	2.980	.003
X5				.062	.989	.323

ตารางที่ 31 : แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงของตัวแปรต่างๆ ในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

เส้นโยงระหว่างตัวแปร (Pij)	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง
X1X ² (P21)	.100*
X1X3 (P31)	.054
X ² X3 (P32)	.135**
X1X4 (P41)	-.186***
X ² X4 (P42)	.032
X3X4 (P43)	.080*
X1X5 (P51)	.113**
X ² X5 (P52)	.007
X3X5 (P53)	.353****
X4X5 (P54)	.389****
X1X6 (P61)	-.119**
X ² X6 (P62)	.320****
X3X6 (P63)	.186****
X4X6 (P64)	.176***
X5X6 (P56)	.062
*P < 0.10 ; ** P < 0.05 ; ***P < 0.01 ; ****P < 0.001	

การทดสอบสมมุติฐานในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

สมการที่ 1 : ประกอบด้วย 2 ตัวแปรคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) เป็นตัวแปรสาเหตุ และ ความผูกพันกับองค์กร (X²) เป็นตัวแปรผล

สมมุติฐานที่ 1 : สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความผูกพันกับองค์กร

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .100 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .090 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 1 และยอมรับว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลกระทบในทางตรงต่อความผูกพันกับองค์กร และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือ บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะผูกพันกับองค์กรสูง

สมการที่ 2 : ประกอบด้วย 3 ตัวแปรคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความผูกพันกับองค์กร (X2) เป็นตัวแปรสาเหตุ และความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) เป็นตัวแปรผล

สมมติฐานที่ 2 : สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง

ผลการทดสอบสมมติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .054 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .359 ซึ่งมีค่ามากกว่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ 2 ที่ว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ได้ มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง

สมมติฐานที่ 3 : ความผูกพันกับองค์กรไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง

ผลการทดสอบสมมติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .135 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .023 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 3 และยอมรับว่าความผูกพันกับองค์กร มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือ บุคคลที่เข้าไปผูกพันกับองค์กรสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองสูง

สมการที่ 3 : ประกอบด้วย 4 ตัวแปรคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) เป็นตัวแปรสาเหตุ และความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรผล

สมมติฐานที่ 4 : สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ -.186 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 4 และยอมรับว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง แต่ทิศทางความสัมพันธ์เป็นลบ เพราะค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นลบ นั่นก็คือ บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความไว้วางใจต่ำ

สมมุติฐานที่ 5 : ความผูกพันกับองค์กรไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .032 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .591 ซึ่งมีค่ามากกว่านัยสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงยอมรับสมมุติฐานที่ 5 ที่ว่า ความผูกพันกับองค์กรไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

สมมุติฐานที่ 6 : ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .080 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .078 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 6 และยอมรับว่าความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือ บุคคลที่มีความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูง

สมการที่ 4 : ประกอบด้วยตัวแปร 5 ตัว สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรสาเหตุ และความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) เป็นตัวแปรผล

สมมุติฐานที่ 7 : สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .113 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .028 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 7 และยอมรับว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูง

สมมุติฐานที่ 8 : ความผูกพันกับองค์กรไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .007 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .897 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงยอมรับสมมุติฐานที่ 8 ที่ว่า ความผูกพันกับองค์กรไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

สมมุติฐานที่ 9 : ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .353 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 9 และยอมรับว่าความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือบุคคลมีความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูง

สมมุติฐานที่ 10 : ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .389 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 10 และยอมรับว่าความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือบุคคลมีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองสูง

สมการที่ 5 : ประกอบด้วย 6 ตัวแปรคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) เป็นตัวแปรสาเหตุและ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (X6) เป็นตัวแปรผล

สมมุติฐานที่ 11 : สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ $-.119$ ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบของค่า t-test เท่ากับ $.029$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 11 และยอมรับว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ทิศทางความสัมพันธ์เป็นลบ เพราะสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นลบ นั่นก็คือ บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ

สมมุติฐานที่ 12 : ความผูกพันกับองค์กรไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ $.320$ ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ $.000$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 12 และยอมรับว่าความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือผู้ที่มีความผูกพันกับองค์กรสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานที่ 13 : ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ $.186$ ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ $.001$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 13 และยอมรับว่า ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือบุคคลผู้ที่มีความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานที่ 14 : ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ $.176$ ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ $.003$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 14 และยอมรับว่า ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก เพราะสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าเป็นบวก นั่นก็คือ บุคคลที่มีความไว้วางใจทางการเมืองสูง มีความโน้มเอียงที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

สมมุติฐานที่ 15 : ความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการทดสอบสมมุติฐานนี้ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .062 ค่านัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบค่า t-test เท่ากับ .323 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงยอมรับสมมุติฐานที่ 15 ที่ว่า ความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองไม่ได้มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

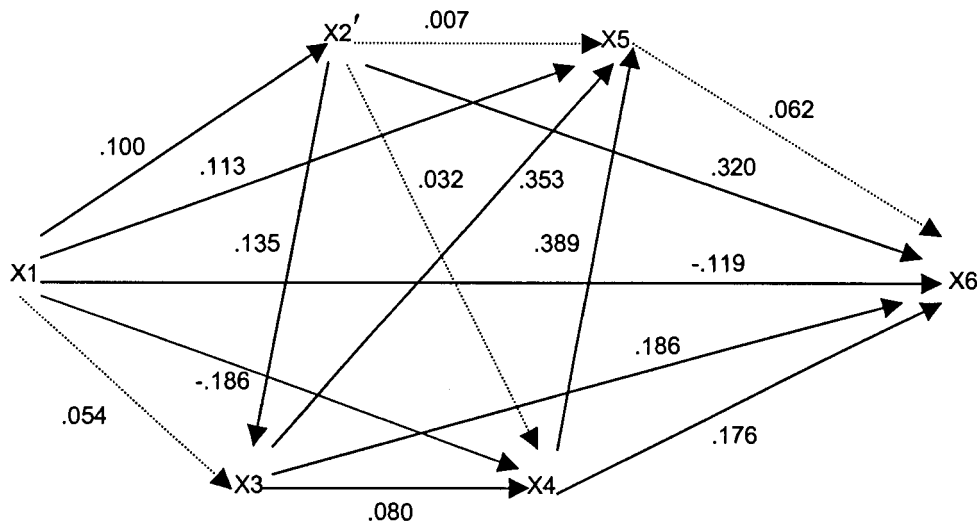
ด้วยตัวแบบตามสมมุติฐานที่ทดสอบไปนั้น มีลักษณะเป็นตัวแบบเต็มรูปอยู่แล้ว (Full Model*) จึงทำการทดสอบได้ทันที โดยพิจารณาจากเงื่อนไขต่อไปนี้เพื่อเป็นการตัดสินใจว่า จะขจัดเส้นโยงใดออกจากตัวแบบบ้าง

1. ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical significance) ของค่า t-test ซึ่งจะตั้งไว้ที่ .10 ถ้ามีค่ามากกว่านี้แสดงว่า เส้นโยงนั้นไร้ความหมายในการวิจัย
2. ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง (Path Coefficient) มีความหมายเพียงพอ (Meaningfulness) หรือไม่ ถ้าหากค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีขนาด (Magnitude) เล็กเกินไป เช่น มีค่าใกล้ศูนย์ หรือมีค่าต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงอื่น ๆ ในตัวแบบ จะไม่เป็นที่น่าสนใจ ถือว่าไร้ความหมาย (Not Meaningful) จึงต้องลบเส้นโยงนั้น
3. ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ของแต่ละสมการ เพราะหากมีการขจัดเส้นโยงบางเส้นออกจากตัวแปรแล้ว ค่า R^2 จะลดลงไปเล็กน้อยเพียงใด ถ้าลดลงไปมากเมื่อเปรียบเทียบกับ R^2 ตอนแรก แสดงว่า เส้นโยงของตัวแปรคู่นั้นน่าจะคงต่อไป ในทางกลับกัน หากค่าลดลงไปเล็กน้อย เส้นโยงดังกล่าวก็น่าจะถูกขจัดออกไป เพื่อเป็นการประหยัด (Parsimony) และได้ตัวแบบที่กระชับ แต่สามารถอธิบายปรากฏการณ์เทียบเท่ากับตัวแบบเต็มรูปตามหลักวิทยาศาสตร์ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2527 : 120-123)

ลำดับต่อไปให้นำค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Standardized Regression Coefficient, beta) หรือค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง (Path Coefficient) แสดงลงในตัวแบบโดยที่เส้นโยงของตัวแปรคู่ใดมีสัญลักษณ์เป็นเส้นตรงทึบ (————) ถือว่าเป็นเส้นโยงที่มีนัยสำคัญ (Significant Path) แต่ถ้าหากเส้นโยงของตัวแปรคู่ใด มีสัญลักษณ์เป็นเส้นประ (-----) ถือว่าเป็นเส้นโยงที่ไม่มีนัยสำคัญ (Non-significant Path) ดังรายละเอียดในภาพต่อไปนี้

ในกรณีที่ตัวแบบตามสมมุติฐาน (Hypothesized Model) เป็นตัวแบบไม่เต็มรูป ผู้วิจัยจะต้องโยงเส้นระหว่างตัวแปรให้ครบทุกเส้นก่อน จึงทำการตรวจสอบได้

ภาพที่ 8 : แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

ที่ผ่านมาเป็นการทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ในตัวแบบตามสมการโครงสร้าง เพื่อที่จะอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเมื่อพิจารณาถึงเส้นโยงที่ไม่มีนัยสำคัญของแต่ละสมการ มีดังนี้ สมการที่ 2 เส้นโยงระหว่างตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง

สมการที่ 3 เส้นโยงระหว่างตัวแปรความผูกพันกับองค์กร กับความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

สมการที่ 4 เส้นโยงระหว่างตัวแปรความผูกพันกับองค์กร กับความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

สมการที่ 5 เส้นโยงระหว่างตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รวมทั้งสิ้น 4 เส้นโยง ต่างก็ไม่มีนัยสำคัญ จึงเห็นสมควรที่จะลบเส้นโยงดังกล่าวออกจากตัวแบบ และทำการปรับปรุงให้มีความเหมาะสม (Modified Model) เพื่อใช้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผลขึ้นมาใหม่ (Trimmed Model) ประกอบด้วยเส้นโยงที่ได้รับการทดสอบแล้วว่ามีนัยสำคัญ โดยเรียกตัวแบบนี้ว่า Parsimonious Model เพราะถือว่าเป็นตัวแบบที่มีลักษณะประหยัด และกระทัดรัด อีกทั้งสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้สอดคล้องกับความเป็นจริงหรืออธิบายปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ไม่แตกต่างไปจากเดิม ดังนั้น จึงต้องเขียนสมการโครงสร้างขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง ตามเส้นโยงที่ปรากฏอยู่ในตัวแบบ ดังนี้

$$X_1 = e_1$$

$$X_2' = b_{21} X_1 + e_2$$

$$X_3 = b_{31} X_2' + e_3$$

$$X_4 = b_{41} X_1 + b_{43} X_3 + e_4$$

$$X_5 = b_{51} X_1 + b_{53} X_3 + b_{54} X_4 + e_5$$

$$X_6 = b_{61} X_1 + b_{62} X_2' + b_{63} X_3 + b_{64} X_4 + e_6$$

ส่วนวิธีการวิเคราะห์ถดถอยจะเป็นแบบพหุคูณ หรือหลายตัวแปรดังนี้

ครั้งที่ 1 X_3 ถดถอยบน X_2'

ครั้งที่ 2 X_4 ถดถอยบน X_1 และ X_3

ครั้งที่ 3 X_5 ถดถอยบน X_2' และ X_3 และ X_4

ครั้งที่ 4 X_6 ถดถอยบน X_1 และ X_2' และ X_3 และ X_4

สำหรับสมการที่ 1 ยังคงมีค่าเช่นเดิมเพราะไม่มีการเพิ่มหรือลดตัวแปรอิสระใด ๆ ในสมการ ซึ่งจะแสดงในรายละเอียดดังตารางและภาพดังนี้

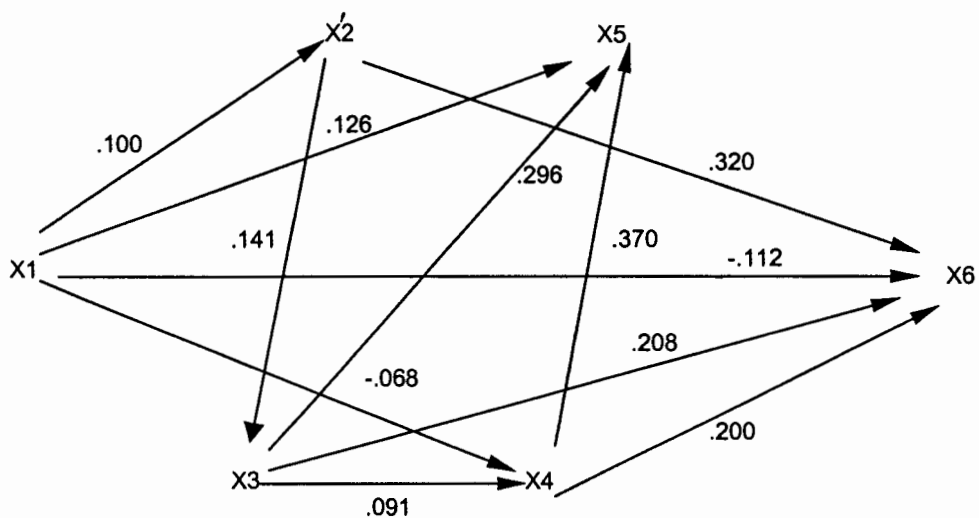
ตารางที่ 32 : แสดงค่าสถิติที่ได้จากการคำนวณตัวแบบเชิงสาเหตุและผลของตัวแปรสาเหตุ ที่ส่งผลต่อตัวแปรผล (หลังจากปรับปรุง)

ตัวแปร		Multiple R	R Square (R^2)	Path Coefficient (beta)	T-Value	Significance
สาเหตุ	ผล					
X1	X2'	.100	.010	.100	1.702	.090
X2'	X3	.141	.020	.141	2.395	.017
X1	X4	.105	.011	-.068	-1.869	.062
X3				.091	2.506	.012
X1	X5	.513	.264	.296	4.035	.000
X3				.370	9.450	.000
X4				.229	11.897	.000
X1	X6	.473	.223	-.112	-2.079	.039
X2'				.320	5.998	.000
X3				.208	3.894	.000
X4				.200	3.725	.000

ตารางที่ 33 : แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

เส้นโยงระหว่างตัวแปร (Pij)	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง
X1X ₂ ' (P21)	.100*
X ₂ 'X3 (P32)	.141**
X1X4 (P41)	-.068*
X3X4 (P43)	.091**
X1X5 (P51)	.126****
X3X5 (P53)	.296****
X4X5 (P54)	.370****
X1X6 (P61)	-.112**
X ₂ 'X6 (P62)	.320****
X3X6 (P63)	.208****
X4X6 (P64)	.200****

*P< 0.10 ; ** P< 0.05 ; ***P< 0.01 ; ****P< 0.001

ภาพที่ 9 : แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (หลังจากปรับปรุง)

การใช้สถิติเพื่อวัดความสอดคล้อง (Q-Statistics)

ตัวแบบที่ได้รับการปรับปรุงใหม่นี้ หรือตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ได้ลดเส้นโยงนั้นจัดเป็นตัวแบบสุดท้าย และถือว่าเป็นตัวแบบที่มีลักษณะระบุเกิน (Overidentified Model*) ผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์ต่อไปในขั้นตอนที่ 4 อีกว่า ตัวแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในโลกของความเป็นจริงหรือไม่ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ตัวแบบนี้มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวแบบเต็มรูปหรือไม่นั่นเอง (จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, 2537 : 76-77) ซึ่งสามารถตัดสินใจได้จากวิธีการของ Specht (1975) ที่มีสูตรสำหรับการทดสอบสมมติฐานไร้นัยสำคัญ (Null Hypothesis, Ho) ที่ว่า ตัวแบบที่ได้รับการปรับปรุง หรือตัวแบบไม่เต็มรูปมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ดังรายละเอียดของขั้นตอนการคำนวณดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสิ และคณะ, 2543 : 120-121; สำราญ มีแจ้ง, 2544 : 81-84)

1. คำนวณ Generalized Squared Multiple Correlation ของตัวแบบเต็มรูป (Fully Saturated Path Model) และไม่เต็มรูป (Unsaturated Path Model)

$$R_{FM}^2 = 1 - (1-R_1^2) (1-R_2^2) \dots (1-R_i^2) \dots (1-R_p^2)$$

โดยที่ R_{FM}^2 เป็นค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสองโดยรวมของทุก ๆ ตัวแปร หรือเป็นอัตราของความแปรปรวนที่อธิบายตัวแปรตามด้วยตัวแปรอิสระทั้งหมดตามสมการที่สร้างขึ้นของตัวแบบเต็มรูป

R_i^2 เป็นค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสองของเส้นโยงที่ i หรือสมการที่ i ในตัวแบบเต็มรูป

$$R_{UM}^2 = 1 - (1-R_1^2) (1-R_2^2) \dots (1-R_j^2) \dots (1-R_p^2)$$

โดยที่ R_{UM}^2 เป็นค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสองโดยรวมของทุก ๆ ตัวแปร หรือเป็นอัตราของความแปรปรวนที่อธิบายตัวแปรตามด้วยตัวแปรอิสระทั้งหมดตามสมการที่สร้างขึ้นของตัวแบบไม่เต็มรูป

R_j^2 เป็นค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสองของเส้นโยงที่ j หรือสมการที่ j ในตัวแบบไม่เต็มรูป

และค่าของ R_{UM}^2 จะมีค่าแปรผันระหว่าง 0 จนถึง R_{FM}^2 เพราะได้ตัดเส้นโยงบางเส้นออกจากตัวแบบแล้ว

---

*เป็นตัวแบบที่ประกอบด้วยจำนวนสมการที่มากเกินไปจนความจำเป็นที่จะต้องประเมินค่าพารามิเตอร์ หรือเป็นตัวแบบที่นำตัวแปรเข้ามาสัมพันธ์กันมากเกินไปจนความจำเป็น ดังนั้น จึงทำให้ตัวแบบดังกล่าวมีสมการปกติมากกว่าตัวที่ไม่ทราบค่า (Unknowns)

2. คำนวณหาค่าดัชนีที่ใช้วัดความสอดคล้อง (Measure of Goodness of Fit หรือ Q Statistic)

$$\text{จากสูตร} \quad Q = \frac{1 - R_{FM}^2}{1 - R_{UM}^2}$$

โดยที่ค่า Q เป็นสถิติที่ใช้พิจารณาความสอดคล้องของตัวแบบเต็มรูปเชิงทฤษฎี และตัวแบบไม่เต็มรูปกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. คำนวณค่า W ซึ่งเป็นสถิติสำหรับทดสอบนัยสำคัญของค่า Q และค่า W มีการแจกแจงใกล้เคียงกับการกระจายแบบ Chi-square (χ^2) ในกรณีที่มีกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ การหาความสอดคล้องจะใช้สูตร

$$\chi^2 \approx W = -(N-d) \log_e Q$$

เมื่อ N คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

d คือ จำนวนเส้นโยงที่ถูกตัดออกจากตัวแบบเต็มรูป หรือเส้นโยงที่สมมติให้เป็น 0 ในตัวแบบไม่เต็มรูป

$\log_e$ คือ Natural Logarithm

W คือ ค่าประมาณการกระจายแบบไค-สแควร์ (χ^2 -Distribution) ซึ่งมีองศาความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ d

ถ้า Q มีค่าเท่ากับ 1 (เพราะ R_{FM}^2 มีค่าเท่ากับ R_{UM}^2) χ^2 จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่าตัวแบบมีความสอดคล้องกันอย่างสมบูรณ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่ถ้า R_{UM}^2 มีค่าน้อยลง Q ก็จะมีค่าน้อยลง และ χ^2 จะมีค่ามากขึ้น และเมื่อทดสอบ χ^2 มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือการปฏิเสธ H_0 แสดงว่าตัวแบบไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่ถ้าไม่มีนัยสำคัญ คือการยอมรับ H_0 แสดงว่าตัวแบบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐาน H_0 : ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (ที่ปรับปรุงใหม่) สอดคล้องกับข้อมูล

H_a : ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (ที่ปรับปรุงใหม่) ไม่สอดคล้องกับข้อมูล

$$R_{FM}^2 = 1 - (1-.010) (1-.023) (1-.040) (1-.299) (1-.226)$$

$$= 1 - (.99) (.977) (.96) (.701) (.774)$$

$$= 1 - .5038$$

$$= .4962$$

$$R_{UM}^2 = 1 - (1-.010) (1-.020) (1-.011) (1-.264) (1-.223)$$

$$= 1 - (.99) (.98) (.989) (.736) (.777)$$

$$= 1 - .5487$$

$$= .4513$$

$$\begin{aligned}
 Q &= \frac{1 - .4962}{1 - .4513} \\
 &= \frac{.5038}{.5487} \\
 &= .9181 \\
 \log_e 9181 &= -.0854 \\
 W &= -(773-4) (-.0854) \\
 &= -(769) (-.0854) \\
 &= 0.065
 \end{aligned}$$

χ^2 ที่ df เท่ากับ 4 มีค่าเท่ากับ 9.488 ที่ P เท่ากับ .05 และมีค่าเท่ากับ 13.277 ที่ P เท่ากับ .01 ดังนั้น ค่า W ที่คำนวณได้น้อยกว่าค่าที่เปิดจากตาราง แสดงว่า ยอมรับสมมติฐาน H_0 ที่ว่า ตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ไม่เต็มรูปมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ปรับปรุงใหม่ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลไม่แตกต่างจากตัวแบบเชิงทฤษฎี

การวิเคราะห์ค่าเส้นโยงผิดพลาด

ขณะเดียวกันจากผลของการวิเคราะห์ดังกล่าวมาเห็นได้ว่า ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรสาเหตุที่อยู่ในตัวแบบ หรืออยู่ในสมการใดสมการหนึ่งนั้น ไม่มีอำนาจในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม หรือตัวแปรผลได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรตามใดในสมการ รวมทั้งตัวแปรตามท้ายสุด (Ultimate dependent variable) คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ค่าความแปรปรวนที่ไม่ได้ถูกอธิบายนั้นก็ยังคงอยู่ ถือว่าเป็นค่าความแปรปรวนที่เหลือของตัวแปรตาม ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของค่าผิดพลาด หรือค่าความคลาดเคลื่อน (Residual) ของแต่ละสมการนั่นเอง ดังนั้น เพื่อความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 5 นี้จึงต้องแสดงรายละเอียดของค่าความผิดพลาดด้วย โดยเรียกว่าค่าเส้นโยงผิดพลาด (Residual Paths) สามารถคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$P_{je} = \sqrt{1 - R_i^2}$$

และต้องคำนวณหาทั้ง 5 สมการ ค่าที่ปรากฏออกมาเป็นการแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรตามแต่ละตัวไม่ถูกอธิบายโดยตัวแปรสาเหตุในสมการมากน้อยแค่ไหน เพียงไร และจากสมการทั้งหมดมีค่าเส้นโยงผิดพลาดดังนี้

สมการที่ 1 เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) เป็นตัวแปรสาเหตุ ความผูกพันกับองค์กร (X2) เป็นตัวแปรผล และ R^2 เท่ากับ .010

$$\begin{aligned} P2e &= \sqrt{1 - .010} \\ &= .99 \end{aligned}$$

แสดงว่าค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความผูกพันกับองค์กรเท่ากับ .99 ส่วนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความผูกพันกับองค์กร ซึ่งมีค่าผลกระทบเท่ากับ .010 และตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลได้จำนวนร้อยละ 1 เท่านั้น โดยค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 99

สมการที่ 2 : เมื่อความผูกพันกับองค์กร (X2) เป็นตัวแปรสาเหตุ ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) เป็นตัวแปรผล และ R^2 เท่ากับ .023

$$\begin{aligned} P3e &= \sqrt{1 - .023} \\ &= .98 \end{aligned}$$

แสดงว่าค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองเท่ากับ .98 ส่วนความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ซึ่งมีค่าผลกระทบเท่ากับ .020 และตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลได้จำนวนร้อยละ 2 เท่านั้น โดยค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 98

สมการที่ 3 : เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) เป็นตัวแปรสาเหตุ ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรผล และ R^2 เท่ากับ .011

$$\begin{aligned} P4e &= \sqrt{1 - .040} \\ &= .99 \end{aligned}$$

แสดงว่าค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองเท่ากับ .99 ส่วนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ซึ่งมีค่าผลกระทบเท่ากับ -.068 และ .091 ตามลำดับ และตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลได้จำนวนร้อยละ 1 เท่านั้น โดยค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 99

สมการที่ 4 : เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรสาเหตุ ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) เป็นตัวแปรผล และ R^2 เท่ากับ .264

$$\begin{aligned} P5e &= \sqrt{1-.264} \\ &= .85 \end{aligned}$$

แสดงว่าค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองเท่ากับ .85 ส่วนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง ซึ่งมีค่าผลกระทบเท่ากับ .296 .370 และ .229 ตามลำดับ สำหรับความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองยังมีผลกระทบในทางอ้อมต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองโดยผ่านความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ซึ่งมีค่าผลกระทบในทางอ้อม (.091) (.370) เท่ากับ .03367 และตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลได้จำนวนร้อยละ 26 โดยค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 85

สมการที่ 5 : เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรสาเหตุ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (X6) เป็นตัวแปรผล และ R^2 เท่ากับ .223

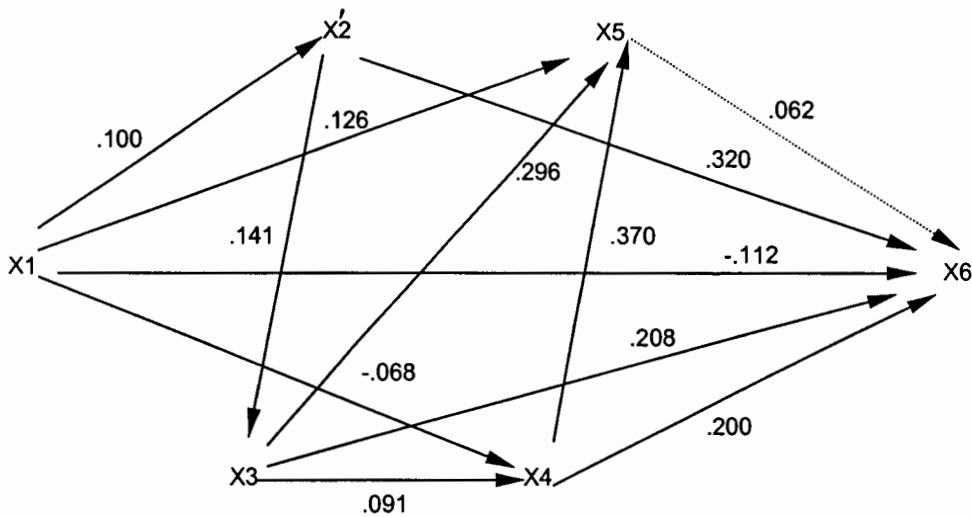
$$\begin{aligned} P6e &= \sqrt{1-.223} \\ &= .88 \end{aligned}$$

แสดงว่าค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง เท่ากับ .88 ส่วนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความผูกพันกับองค์กร ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง มีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีค่าผลกระทบเท่ากับ -.112, .320, .208 และ .200 ตามลำดับ และตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลได้จำนวนร้อยละ 22 โดยค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 88 (เนื่องจาก การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นตัวแปรตามท้ายสุด ถือว่าเป็นหัวใจหลักของการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น เนื้อหาของการวิเคราะห์ผลกระทบทั้งในทางตรงและทางอ้อมจะปรากฏในหัวข้อการวิเคราะห์ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมเป็นการเฉพาะ จึงไม่ขอกล่าวในรายละเอียดของการวิเคราะห์ ณ หัวข้อนี้)

ตารางที่ 34 : แสดงการเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรก่อน และหลังการปรับปรุง

ตัวแปร	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆
X ₁	.100* (.100*)	.054 -	-.186*** (-.068*)	.113** (.126****)	-.119** (-.112**)
X ₂		.135** (.141**)	.032 -	.007 -	.320**** (.320****)
X ₃			.080* (.091*)	.353**** (.296****)	.186**** (.208****)
X ₄				.389**** (.370****)	.176*** (.200****)
X ₅					.062 -
R	.100 (.100)	.151 (.141)	.199 (.105)	.547 (.513)	.475 (.473)
R ²	.010 (.010)	.023 (.020)	.040 (.011)	.299 (.264)	.226 (.223)

ถึงแม้ว่าได้มีการทดสอบตัวแบบ (Model Testing) ที่ได้รับการปรับปรุงใหม่เพื่อให้มีความเหมาะสม (Modified Model) พร้อมทั้งต้องการที่จะให้มีอำนาจในการอธิบายปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด ตลอดจนการทดสอบว่าตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้วก็ตาม แต่ทว่าภารกิจของการวิเคราะห์เส้นโยงยังไม่สิ้นสุด เนื่องจากขั้นตอนที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การวิเคราะห์ผลกระทบของตัวแปรสาเหตุหรือตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีต่อตัวแปรผลหรือตัวแปรตามท้ายสุด โดยจำแนกผลกระทบทางตรง (Direct Effect) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Effect) และผลกระทบรวม (Total Effect) ซึ่งเป็นการแยกแยะส่วนประกอบต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้อย่างชัดเจนว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างไร และการมีอิทธิพลนั้นอาจจะเริ่มที่ตัวแปรอิสระแล้วผ่านตัวแปรแทรก (Intervening Variables) ก่อนไปสู่ตัวแปรตาม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่เชิงสาเหตุและผล เช่น ความสัมพันธ์ลวง (Spurious Relations) เป็นต้น โดยจะวิเคราะห์จากภาพที่ 10 เป็นหลัก และถือว่าตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง (X₆) เป็นตัวแปรตามท้ายสุด ดังนี้

ภาพที่ 10 : แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (หลังจากปรับปรุง)

จากภาพดังกล่าว เป็นการแสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรหลังจากที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งก็คือ ผู้วิจัยยังคงเส้นโยงระหว่างตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (X6) หรือ P56 ไว้ อันเนื่องมาจากมูลเหตุหลายประการ คือ

1. ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยง (Path Coefficient) ที่ไม่มีนัยสำคัญในงานวิจัยหนึ่ง แต่อาจมีนัยสำคัญในงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งได้
2. การทดสอบนัยสำคัญสำหรับสถิติแบบอนุมาน (Inferential Statistics) หรือ การวิเคราะห์สถิติเชิงสรุปอ้างอิงนั้น ถ้าหากงานวิจัยนี้มีกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย มีโอกาสทำให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีนัยสำคัญได้ แม้ว่าจะมีขนาดของค่าสัมประสิทธิ์เล็กก็ตาม
3. ในการวิเคราะห์เส้นโยงมักถือกันว่า หากค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงมีค่าต่ำกว่า .05 แล้ว แสดงว่าค่ามันไม่ค่อยมีความหมายมากนัก เนื่องจากเป็นค่าที่มีขนาดเล็กจนไม่น่าสนใจ ซึ่งอาจไม่นำมาวิเคราะห์ในระดับต่อไป เช่นเดียวกันหากเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่ไร้นัยสำคัญอันได้แก่ P31, P42, P52, P56 มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงเท่ากับ .054, .032, .007 และ .062 ตามลำดับ จะมีก็แต่เส้นโยง P56 เท่านั้นที่มีค่าเกินกว่า .05 และสูงสุด
4. สำหรับสมการที่ 5 เมื่อมีตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวอยู่ในสมการพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ .226 และเมื่อตัดตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองออกไปจากสมการแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวมีค่าเท่ากับ .223 แสดงให้เห็นว่า อำนาจในการอธิบายแทบไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด

5. ในการวิเคราะห์ผลกระทบทางตรง และทางอ้อมโดยถือว่าตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวแปรตามท้ายสุดนั้น ถ้าหากว่าไม่นำตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองเข้ามาในการวิเคราะห์แล้ว จะมีผลกระทบถึงเส้นโยงอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ดังนี้
  - 5.1 เส้นโยงซึ่งมากระทบที่ตัวแปรนี้ จะขาดช่วงไปสู่ตัวแปรตามท้ายสุด ทำให้ไม่เห็นผลกระทบทางอ้อมของตัวแปรอื่น ๆ
  - 5.2 เมื่อไม่มีผลกระทบทางตรงจากตัวแปรดังกล่าวไปสู่ตัวแปรตามท้ายสุดแล้ว จะปรากฏก็แต่เป็นความสัมพันธ์ลวง (Spurious Relations) ทั้งสิ้น
  - 5.3 การคงเส้นโยง P56 เพื่อการวิเคราะห์นั้น ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงอื่นใดไม่ว่าเป็นผลกระทบทางตรง รวมทั้งค่าของความสัมพันธ์ลวง แต่จะเพิ่มการอธิบายผลกระทบทางอ้อมได้ครอบคลุมมากกว่า
6. ในการตัดสินใจให้เส้นโยง P56 คงอยู่ในการวิเคราะห์ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมนั้น เพราะผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรโดยอาศัยแนวความคิดเชิงทฤษฎีเป็นหลัก จึงเห็นควรที่จะให้น้ำหนักของทฤษฎีมากกว่าน้ำหนักทางเทคนิคของสถิติ

การวิเคราะห์ผลกระทบทางตรงและทางอ้อม

การวิเคราะห์ผลกระทบในทางตรงและทางอ้อมโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่มีผลกระทบทางตรง ได้แก่ ตัวแปรสาเหตุแต่ละตัวที่มีผลกระทบต่อตัวแปรตามท้ายสุด ผลกระทบทางอ้อม ได้แก่ ตัวแปรสาเหตุแต่ละตัวที่มีผลกระทบต่อตัวแปรตามท้ายสุดโดยผ่านตัวแปรอื่น ๆ และผลกระทบรวมของตัวแปรอิสระหรือตัวแปรสาเหตุแต่ละตัวที่มีผลกระทบต่อตัวแปรตามท้ายสุดหรือตัวแปรผล ซึ่งได้แก่การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีรายละเอียดดังนี้ (Retherford and Choe, 1993 : 94-118)

1. เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) เป็นตัวแปรสาเหตุ
  - 1.1 ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ -.112
  - 1.2 ผลกระทบทางอ้อมแยกออกเป็นดังนี้
    - 1.2.1 โดยผ่าน ความผูกพันกับองค์กร (X2) มีค่า (.100) (.320) เท่ากับ .032
    - 1.2.2 โดยผ่าน ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) มีค่า (-.068) (.200) เท่ากับ -.0136
    - 1.2.3 โดยผ่านความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.126) (.062) เท่ากับ .0078
    - 1.2.4 โดยผ่าน ความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) มีค่า (.100) (.141) (.208) เท่ากับ .0029

- 1.2.5 โดยผ่าน ความผูกพันกับองค์กร (X²) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความไว้วางใจทางการเมือง (X4) มีค่า (.100) (.141) (.091) (.200) เท่ากับ .00025
- 1.2.6 โดยผ่าน ความผูกพันกับองค์กร (X²) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.100) (.141) (.296) (.062) เท่ากับ .00025
- 1.2.7 โดยผ่าน ความผูกพันกับองค์กร (X²) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.100) (.141) (.091) (.370) (.062) เท่ากับ .000029
รวมผลกระทบทางอ้อมมีค่า (.032) + (-.0136) + (.0078) + (.00029) + (.00025) + (.00025) + (.000029) เท่ากับ .029629
- 1.3 ผลกระทบรวมมีค่า (-.112) + (.029629) เท่ากับ -.082371
2. เมื่อความผูกพันกับองค์กร (X²) เป็นตัวแปรสาเหตุ
- 2.1 ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .320
- 2.2 ผลกระทบทางอ้อมแยกออกเป็นดังนี้
- 2.2.1 โดยผ่าน ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) มีค่า (.141) (.208) เท่ากับ .0291
- 2.2.2 โดยผ่าน ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) มีค่า (.141) (.091) (.200) เท่ากับ .0025
- 2.2.3 โดยผ่าน ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.141) (.296) (.062) เท่ากับ .00258
- 2.2.4 โดยผ่าน ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.141) (.091) (.370) (.062) เท่ากับ .00029
รวมผลกระทบทางอ้อมมีค่า (.0291) + (.0025) + (.00258) + (.00029) เท่ากับ .03447
- 2.3 ผลกระทบรวมมีค่า (.320) + (.03447) เท่ากับ .35447
- 2.4 ผลกระทบที่เป็นความสัมพันธ์ลวง โดยผ่าน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) มีค่า (.100) (-.112) เท่ากับ -.012

3. เมื่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) เป็นตัวแปรสาเหตุ
  - 3.1 ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .208
  - 3.2 ผลกระทบทางอ้อมแยกออกเป็นดังนี้
    - 3.2.1 โดยผ่าน ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) มีค่า (.091) (.200) เท่ากับ .0182
    - 3.2.2 โดยผ่าน ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.296) (.062) เท่ากับ .01835
    - 3.2.3 โดยผ่านความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.091) (.370) (.062) เท่ากับ .00208
รวมผลกระทบทางอ้อมมีค่า (.0182) + (.01835) + (.00208) เท่ากับ .03863
  - 3.3 ผลกระทบรวมมีค่า (.208) + (.03863) เท่ากับ .24663
  - 3.4 ผลกระทบที่เป็นความสัมพันธ์ลวง โดยผ่านความผูกพันกับองค์กร (X2) มีค่า (.141) (.320) เท่ากับ .0451
4. เมื่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรสาเหตุ
  - 4.1 ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .200
  - 4.2 ผลกระทบทางอ้อม โดยผ่าน ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) มีค่า (.370) (.062) เท่ากับ .02294
  - 4.3 ผลกระทบรวมมีค่าเท่ากับ (.200) + (.02294) เท่ากับ .22294
  - 4.4 ผลกระทบที่เป็นความสัมพันธ์ลวง ได้แก่
    - 4.4.1 โดยผ่าน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) มีค่า (-.068) (-.112) เท่ากับ .0076
    - 4.4.2 โดยผ่าน ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) มีค่า (.091) (.208) เท่ากับ .0189
รวมผลกระทบที่เป็นความสัมพันธ์ลวงมีค่า (.0076) (.0189) เท่ากับ .0265
5. เมื่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) เป็นตัวแปรสาเหตุ
  - 5.1 ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .062
  - 5.2 ผลกระทบทางอ้อม ไม่มีผลกระทบใด ๆ
  - 5.3 ผลกระทบรวมมีค่าเท่ากับ .062

5.4 ผลกระทบที่เป็นความสัมพันธ์ลง ได้แก่

5.4.1 โดยผ่าน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) มีค่า (.126) (-.112) เท่ากับ
-.0141

5.4.2 โดยผ่าน ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) มีค่า (.296) (.208) เท่ากับ
.0615

5.4.3 โดยผ่าน ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) มีค่า (.370) (.200)
เท่ากับ.0273

รวมผลกระทบที่เป็นความสัมพันธ์ลงมีค่า (-.0141) (.0615) (.0273) เท่ากับ
.0747

ตารางที่ 35: แสดงผลกระทบทางตรง และผลกระทบทางอ้อมของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรผล
(การมีส่วนร่วมทางการเมือง)

ตัวแปรสาเหตุ	ประเภทผลกระทบ	ค่าสัมประสิทธิ์ของผลกระทบที่มีต่อตัวแปรผล
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1)	ทางตรง	
	X1 → X6	-.112
	ทางอ้อม	
	X1 → X'2 → X6	.032
	X1 → X4 → X6	-.0136
	X1 → X5 → X6	.0078
	X1 → X'2 → X3 → X6	.0029
	X1 → X'2 → X3 → X4 → X6	.00025
	X1 → X'2 → X3 → X5 → X6	.00025
X1 → X'2 → X3 → X4 → X5 → X6	.000029	
ความผูกพันกับองค์กร (X'2)	ทางตรง	
	X'2 → X6	.320
	ทางอ้อม	
	X'2 → X3 → X6	.0291
	X'2 → X3 → X4 → X6	.0025
	X'2 → X3 → X5 → X6	.00258
X'2 → X3 → X4 → X5 → X6	.00029	
ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3)	ทางตรง	
	X3 → X6	.208
	ทางอ้อม	
	X3 → X4 → X6	.0182
	X3 → X5 → X6	.01835
X3 → X4 → X5 → X6	.00208	
ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4)	ทางตรง	
	X4 → X6	.200
ทางอ้อม		
X4 → X5 → X6	.02294	
ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5)	ทางตรง	
X5 → X6	.062	

ตารางที่ 36 : แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงที่เป็นผลกระทบทางตรง ผลกระทบทางอ้อม และผลกระทบรวม
ของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตัวแปรสาเหตุ (อิสระ)	ผลกระทบทางตรง (Direct Effect)	ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Effect)	ผลกระทบรวม (Total Effect)	ความสัมพันธ์ลวง (Spurious Related)
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	-.112	.0296	-.0823	-
ความผูกพันกับองค์กร	.320	.0344	.3544	-.012
ความรู้สึกในหน้าที่ ความเป็นพลเมือง	.208	.0386	.2466	.0451
ความรู้สึกในความไว้ วางใจทางการเมือง	.200	.0229	.2229	.0265
ความรู้สึกในความ สามารถทางการเมือง	.062	-	.062	.0747

จากตารางนี้พบว่า ตัวแปรความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของผลกระทบเท่ากับ .320 รองลงมาคือ ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง และความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง เท่ากับ .208 และ .200 ตามลำดับ ซึ่งทั้งหมดมีผลกระทบในเชิงบวก ส่วนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ของผลกระทบทางตรง เท่ากับ -.112 ซึ่งเป็นผลกระทบในเชิงลบ สำหรับค่าสัมประสิทธิ์ผลกระทบในทางอ้อมนั้น ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีค่าเท่ากับ .0386 การผูกพันกับองค์กรมีค่าเท่ากับ .0344 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองมีค่าเท่ากับ .0296 และ .0229 ตามลำดับ สำหรับความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองนั้นไม่มีผลกระทบทางอ้อม ส่วนผลกระทบทางตรงนั้นเป็นผลกระทบในเชิงบวก หากจะพิจารณาถึงผลกระทบรวมพบว่า ความผูกพันกับองค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด คือ .3544 และความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ตลอดจนความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองมีค่าเท่ากับ .2466 และ .22294 ตามลำดับ สำหรับความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองมีเฉพาะผลกระทบทางตรงเพียงเล็กน้อย คือ .062 และไม่มีผลกระทบทางอ้อมต่อตัวแปรผล ปรากฏก็แต่ความสัมพันธ์ลวงเท่านั้น

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักในงานวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร นอกจากจะแสดงถึงการค้นหาแบบแผนของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่าเป็นเช่นไรแล้ว ยังวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า แบบแผนนั้นมีลักษณะสะสม พอกพูนเป็นมิติเดียวหรือไม่ นอกจากนี้ได้พยายามค้นหาว่ามีปัจจัยใดบ้างจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดังกล่าว ด้วยวิธีการทดสอบตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ได้สร้างขึ้นมา โดยตัวแบบนี้ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ และพอเชื่อได้ว่ามีอำนาจในการอธิบายปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

การวิจัยนี้ได้เก็บและรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขบางประการดังนี้

1. เป็นหัวหน้าครัวเรือน และมีรายได้จากการประอาชีพแล้ว
2. อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และมีชื่อปรากฏอยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า 90 วัน
3. มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม 2544

สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้แบบ Purposive-quota Sampling และได้กลุ่มตัวอย่างมาจากเขตเมืองชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ซึ่งตัวแทนของเขตเมืองชั้นในได้แก่พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 (เขตห้วยขวาง เขตวัฒนา) ได้กลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 244 ราย ตัวแทนของเขตเมืองชั้นกลางได้แก่ พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 9 (เขตคลองเตย) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกขององค์กรที่ไม่เป็นทางการมาจำนวน 128 ราย และตัวแทนของเขตเมืองชั้นนอกได้แก่ พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 35 (เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน) ได้กลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 243 ราย นอกจากนี้ยังทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เป็นสมาชิก หรือสังกัดองค์กรที่เป็นทางการโดยตรง ได้แก่ สมาชิกของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจประเภทต่าง ๆ เช่น การประปานครหลวง องค์กรโทรทัศน์ โรงงานยาสูบ องค์กรสื่อสารมวลชน การบินไทย การท่าเรือ ธนาคารกรุงไทย ได้กลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 158 ราย ส่วนองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครในชุมชน หรือกลุ่มพลังในชุมชนลักษณะต่าง ๆ เช่น กลุ่มกิจกรรมคลองเตย กลุ่มสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนลือต่าง ๆ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน สมาพันธ์ชุมชนแออัดคลองเตย วิธีการเก็บข้อมูลนั้น ใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามควบคู่กัน ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครครั้งนี้ จำนวนรวมทั้งสิ้น 773 ราย และผลจากการวิจัยในครั้งนี้สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้นที่เป็นลักษณะพื้นฐานของบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลนอกจากแสดงให้เห็นถึงการกระจายในรูปแบบคะแนนของตัวแปรที่เป็นปัจจัยเบื้องต้นหรือคุณลักษณะภูมิหลังทางสังคมของบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน และจำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ซึ่งล้วนแล้วแต่อยู่นอกกรอบตัวแบบเชิงสาเหตุและผล แต่ได้นำมาศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งปรากฏว่า ยกเว้นปัจจัยเบื้องต้นที่เป็น ภูมิลำเนาเดิม จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเท่านั้น ที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับตัวแปรคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันแล้ว เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้วิเคราะห์ต่อไปอีกว่า ทิศทางของความสัมพันธ์จะเป็นเช่นไร รวมทั้งขนาดของความสัมพันธ์มีความเข้มข้นมากน้อยเพียงใด

2. การวิเคราะห์แบบแผน และลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของการวิจัยก็คือ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะวิเคราะห์ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น จะเป็นไปตามแบบแผนกักตมแมนหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทดสอบสมมุติฐานนี้ และเมื่อพิจารณาถึงแบบแผนคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบปรากฏว่า มีค่าเท่ากับ 0.94 แสดงถึงแบบแผนของคำตอบค่อนข้างมีลักษณะที่สอดคล้องต้องกัน นั่นหมายถึงว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง มักจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต้น ๆ ด้วย อันเนื่องมาจากว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะสะสมและเป็นมิติเดียว จึงทำให้เราสามารถทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แม่นยำมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากประเด็นนี้แล้วยังได้วิเคราะห์ถึงความถี่ความบ่อยในการแสดงกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ละประเภทของประชาชนว่ามีมากน้อยเพียงใด อันได้แก่

1. การพูดคุยหรือสนทนากับคนอื่น ๆ ในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง และบุคคลที่ได้พูดคุยหรือสนทนาด้วยคือใคร
2. การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง และแหล่งที่ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองมีแหล่งใดบ้าง
3. การไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และบุคคลที่ได้ถูกชักชวนคือใคร พร้อมทั้งเหตุผลสำคัญที่ได้ชักชวนผู้อื่นให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นคืออะไร
5. การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง
6. การไปร่วมเผ่าดูการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง

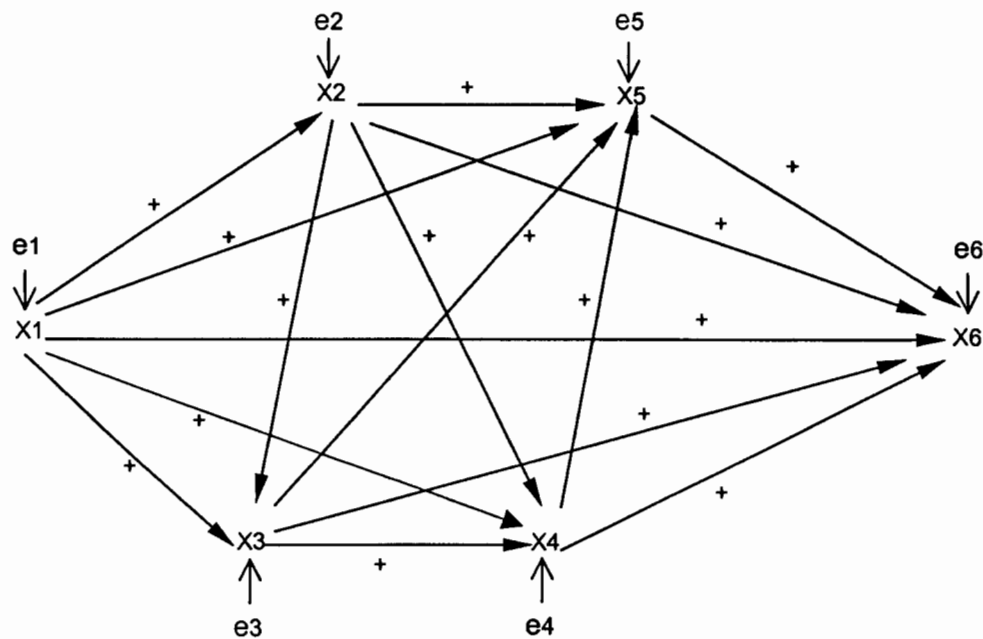
7. การติดต่อเจ้าหน้าที่ช่องทางราชการหรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหาเรื่องเดือดร้อนทั้งของตนเอง และของชุมชน

ผลที่ปรากฏออกมานั้นพบว่า เฉพาะกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภท การไปฟัง การปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การไปร่วมเฝ้าดูการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง และการติดต่อเจ้าหน้าที่ช่องทางราชการหรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหาเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ ทั้งของตนเองและของชุมชนนั้น ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มากเท่าที่ควร เพราะคะแนนอยู่ในระดับตั้งแต่ปานกลางจนถึงน้อย และน้อยมาก ส่วนกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทอื่น ๆ นั้นประชาชนค่อนข้างมีส่วนร่วมในการแสดงกิจกรรมทางการเมืองมาก

3. การวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุและผล

กรอบแนวความคิดเชิงทฤษฎีของการวิจัยประกอบไปด้วยตัวแปรซึ่งนำมาสร้างเป็นตัวแบบเชิงสาเหตุและผล ดังนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status : X1)
2. ความผูกพันกับองค์กร (Organizational Affiliation : X2)
3. ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (Sense of Civic Obligation : X3)
4. ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (Sense of Political Trust : X4)
5. ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (Sense of Political Efficacy : X5)
6. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participations : X6)

ภาพที่ 11 : ตัวแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประเด็นสำคัญของการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ความต้องการที่จะทดสอบตัวแบบเชิงสาเหตุ และผลที่ได้สร้างขึ้นว่า สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใด เนื่องมาจากว่า ตัวแบบดังกล่าวนี้ เป็นการแสดงความสัมพันธ์ในลักษณะสาเหตุและผลระหว่างตัวแปร อีกทั้งยังสามารถ จะให้ความสะดวกในการวิเคราะห์ และรายละเอียดที่ง่ายต่อความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการเชื่อมโยง ของตัวแปรความสำคัญก่อนหลัง ดังนั้นการทดสอบในครั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรที่ได้จากข้อมูลของการวิจัย จะมีความสอดคล้องกับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตามแนวคิดเชิงทฤษฎีหรือไม่ ซึ่งตัวแบบเชิงสาเหตุและผลดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นตัวแบบเต็มรูป

ตัวแบบนี้ ได้อาศัยพื้นฐานของแนวความคิดเชิงทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสร้างขึ้นมา เพื่อนำความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรไปทดสอบสมมุติฐาน ซึ่งจะเรียกว่า ตัวแบบตาม สมมุติฐาน จากนั้นต้องเขียนสมการโครงสร้างให้มีความสอดคล้องกับความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในตัวแบบ เพื่อคำนวณในเชิงสถิติเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ต่าง ๆ ในแต่ละสมการ ดังนี้

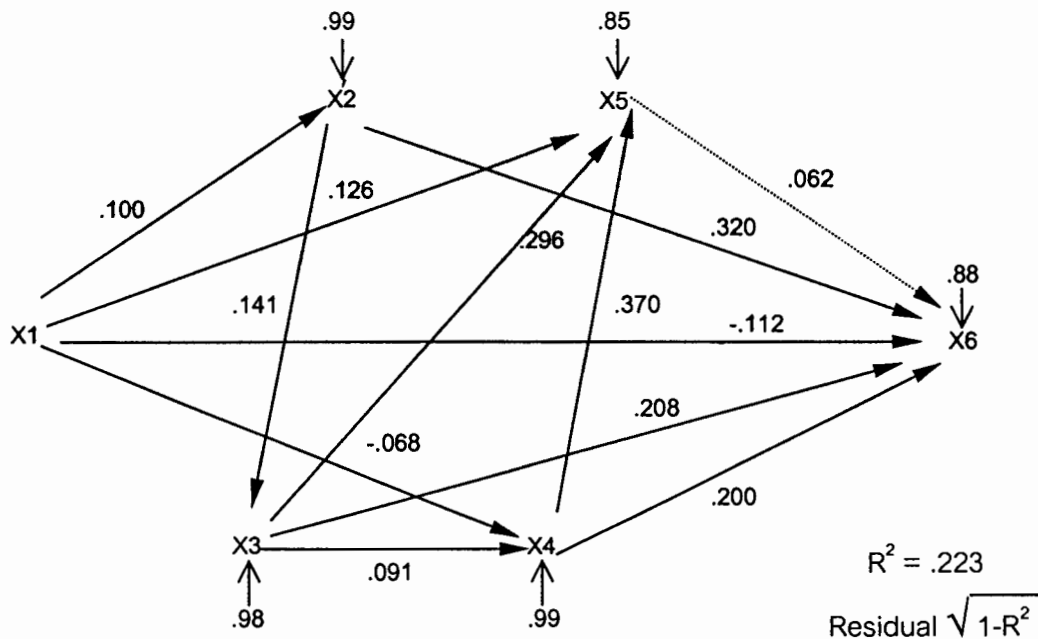
1. ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เป็นค่าที่อธิบายถึงความแปรผันของตัวแปรตามที่เป็นผล มาจากตัวแปรอิสระแต่ละสมการ
2. ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (beta) เป็นค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงของตัวแปรแต่ละคู่
3. ค่า t-test เป็นค่าที่ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของสัมประสิทธิ์เส้นโยงแต่ละเส้น ซึ่งได้กำหนด เอาไว้ที่ 0.10 กับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ได้จากการคำนวณ

ผลจากการทดสอบสมมุติฐานในตัวแบบเชิงสาเหตุและ 15 ข้อนั้น ยอมรับสมมุติฐานในการวิจัย จำนวน 11 ข้อ ดังนี้

- สมมุติฐานข้อที่ 1: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 2: การผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 3: ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 4: ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 5: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความผูกพันกับองค์กร
- สมมุติฐานข้อที่ 6: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 7: สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

- สมมุติฐานข้อที่ 8: ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ของ
ความเป็นพลเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 9: ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อ
ความไว้วางใจทางการเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 10: ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อ
ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง
- สมมุติฐานข้อที่ 11: ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อ
ความสามารถทางการเมือง

เนื่องจากมีสมมุติฐานจำนวน 4 ข้อที่ไม่มีนัยสำคัญ จึงต้องตัดเส้นโยงดังกล่าวนั้นออกจากตัวแบบ และให้นำตัวแบบที่ปรับปรุงใหม่ไปคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ต่าง ๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อทำการวิเคราะห์เชิงสาเหตุและผล จากนั้นใช้สถิติเพื่อวัดความสอดคล้องของตัวแบบที่ได้ตัดเส้นโยงบางเส้นออกไปว่ามีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวแบบเต็มรูปแบบมากน้อยเพียงใด นั่นคือทดสอบว่าตัวแบบนี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในโลกของความเป็นจริงหรือไม่ โดยมีการตั้งสมมุติฐาน และทดสอบโดยค่าสถิติ Q (Q-Statistics) ผลปรากฏว่า ตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ปรับปรุงใหม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากนั้นให้หาค่าความคลาดเคลื่อน หรือค่าเส้นโยงผิดพลาดของแต่ละสมการ ดังรายละเอียดของแต่ละสมการพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 12: แสดงค่าเส้นโยงผิดพลาด และค่าสัมประสิทธิ์เส้นโยงระหว่างตัวแปรในตัวแบบเชิงสาเหตุและผล (หลังจากปรับปรุง)

สมการที่ 1 เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) เป็นตัวแปรสาเหตุ ความผูกพันกับองค์กร (X2) เป็นตัวแปรผล ค่าเส้นโยงผิดพลาดเท่ากับ .99 และค่า R^2 เท่ากับ .010

ค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความผูกพันกับองค์กรเท่ากับ .99 ดังนั้นจากสมการนี้สรุปได้ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อความผูกพันกับองค์กร และตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของความผูกพันกับองค์กรได้จำนวนร้อยละ 1 เท่านั้น โดยมีค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 99

สมการที่ 2 : เมื่อความผูกพันกับองค์กร (X2) เป็นตัวแปรสาเหตุ ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) เป็นตัวแปรผล ค่าเส้นโยงผิดพลาดเท่ากับ .98 และค่า R^2 เท่ากับ .023

ค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองเท่ากับ .98 ดังนั้นจากสมการนี้สรุปได้ว่า ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง และตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองได้ร้อยละ 2 เท่านั้น โดยมีค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 98

สมการที่ 3 : เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) เป็นตัวแปรสาเหตุความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรผล ค่าเส้นโยงผิดพลาดเท่ากับ .99 และค่า R^2 เท่ากับ .011

ค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองเท่ากับ .99 ดังนั้นจากสมการนี้สรุปได้ว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองได้ร้อยละ 1 เท่านั้น และมีค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 99

สมการที่ 4 : เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (X1) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรสาเหตุ ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) เป็นตัวแปรผล ค่าเส้นโยงผิดพลาดเท่ากับ .85 และ R^2 เท่ากับ .264

ค่าเส้นโยงผิดพลาดของตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองเท่ากับ .85 ดังนั้นจากสมการนี้สรุปได้ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง มีผลกระทบในทางตรงต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง สำหรับ

ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองยังมีผลกระทบในทางอ้อม ต่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง โดยผ่านความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ตัวแปรสาเหตุจากสมการนี้อธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองได้ร้อยละ 26 ค่าความแปรปรวนที่เหลือมีจำนวนร้อยละ 85

สมการที่ 5 : เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4) เป็นตัวแปรสาเหตุ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (X6) เป็นตัวแปรผล ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ .88 และ R^2 เท่ากับ .223

จากสมการที่ 5 ซึ่งถือว่าเป็นสมการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้มากที่สุด เพราะนอกจากวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระหรือตัวแปรสาเหตุแต่ละตัวที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรผลหรือตัวแปรตามท้ายสุดแล้ว ยังพิจารณาถึงค่าสัมประสิทธิ์ของผลกระทบทางตรง และทางอ้อม และผลกระทบรวมด้วย พอสรุปได้ดังนี้

1. เมื่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวแปรสาเหตุ ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ -.112 และผลกระทบทางอ้อมโดยผ่านทางตัวแปรอื่น ๆ ในตัวแบบมีค่าเท่ากับ .029626 ซึ่งมีค่าผลกระทบรวมเท่ากับ -.082371
2. เมื่อความผูกพันกับองค์กรเป็นตัวแปรสาเหตุ ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .320 และผลกระทบทางอ้อมโดยผ่านทางตัวแปรอื่น ๆ ในตัวแบบมีค่าเท่ากับ .03447 ซึ่งมีค่าผลกระทบรวมเท่ากับ .35447
3. เมื่อความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองเป็นตัวแปรสาเหตุ ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .208 และผลกระทบทางอ้อมโดยผ่านทางตัวแปรอื่น ๆ ในตัวแบบมีค่าเท่ากับ .03863 ซึ่งมีค่าผลกระทบรวมเท่ากับ .24663
4. เมื่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวแปรสาเหตุ ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .200 และผลกระทบทางอ้อมโดยผ่านทางตัวแปรอื่นในตัวแบบมีค่าเท่ากับ .02294
5. เมื่อความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองเป็นตัวแปรสาเหตุ ผลกระทบทางตรงมีค่าเท่ากับ .062 และไม่มีผลกระทบทางอ้อมใด ๆ เพียงแต่จะเป็นทางผ่านให้กับตัวแปรอื่น ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อตัวแปรตามท้ายสุดเท่านั้น (สำหรับตัวแปรนี้ ไม่ว่าจะบรรจุลงในสมการหรือไม่ ต่างก็ไม่มีผลกระทบต่อค่า R^2 แต่อย่างใด)

โดยสรุปแล้วพบว่า ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด ลำดับถัดมาได้แก่ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง โดยผลกระทบดังกล่าวเป็นผลกระทบมีทิศทางที่เป็นบวก สำหรับผลกระทบทางอ้อมนั้นพบว่าความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีผลกระทบในทางอ้อมสูงสุด ลำดับถัดมาคือ ความผูกพันกับองค์กร

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง เมื่อพิจารณาผลกระทบโดยรวมแล้ว เห็นได้ว่า ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด รองลงมาคือ ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองตามลำดับ และตัวแปรสาเหตุ จากสมการนี้สามารถอธิบายตัวแปรผลคือการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็นจำนวนร้อยละ 22 อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อสังเกตบางประการดังนี้

1. กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ค่อนข้างมีแบบแผนพอสมควร นั้นหมายถึงว่าบุคคลที่ทุ่มเทกำลังทรัพยากรในกิจกรรมทางการเมืองมาก ย่อมมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูง ดังนั้นบุคคลดังกล่าวจึงมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเภทอื่น ๆ ซึ่งเป็นระดับที่ต่ำกว่าด้วย ขณะเดียวกันกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมืองเฉพาะในระดับต่ำ เช่น การติดตามข่าวสารทางการเมือง การพูดคุยหรือสนทนาในเรื่องราวทางการเมือง ถ้าหากได้มีการกระทำกิจกรรมเหล่านี้ติดต่อกัน และมีความสม่ำเสมอแล้วจะสะสมพอกพูนหรือพัฒนาไปสู่กิจกรรมทางการเมืองระดับที่สูง และสำคัญ ๆ ในโอกาสต่อไปได้เช่นเดียวกัน

2. เป็นเรื่องปกติที่พบอยู่เสมอว่า กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง มีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ ถือว่าเป็นธรรมชาติของพฤติกรรมทางการเมืองในทุกสังคม อันเนื่องจากการใช้กำลังความสามารถ เวลา และทรัพยากรที่แตกต่างกันนั่นเอง สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับก้าวหน้า เช่น การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเมืองหรือฝ่ายบ้านเมือง การเข้าร่วมในการณรงค์ช่วยเหลือภัยให้กับพรรคการเมืองหรือผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้งนั้น มักเป็นกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียในทางการเมืองค่อนข้างชัดเจน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

3. บุคคลที่สังกัดกลุ่มที่เป็นและไม่เป็นทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ หรือกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงมากเป็นพิเศษ อันเนื่องมาจากว่าประสบการณ์จากกลุ่มทั้งทางตรงและทางอ้อมล้วนแต่เพาะบ่ม และสร้างบรรยากาศที่เป็นประโยชน์ต่อการเมือง การปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะคุณสมบัติโดยเฉพาะภายในของแต่ละกลุ่มจะเป็นแหล่งฝึกฝน และให้ทักษะตลอดจนกระตุ้น และสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นอย่างดี

อีกทั้งกลุ่มเหล่านี้อาจเกิดขึ้นมาจากภาคเอกชนเป็นผู้ริเริ่ม เช่น กลุ่มอิทธิพล กลุ่มอาสาสมัคร ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หรือโดยการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริม กระตุ้น จากทางภาครัฐซึ่งควรได้เปิดโอกาสในการสนับสนุนให้เกิด และกระจายกลุ่มเหล่านี้แพร่หลายมากขึ้น ในระยะยาวแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง สำหรับในบ้านเรามักพบอยู่เสมอว่า พรรคการเมืองพยายามเป็นตัวจักรที่สำคัญในการสร้างกลุ่มพลังเครือข่ายต่าง ๆ ก็เฉพาะก่อนการเลือกตั้งเท่านั้น หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว กลุ่มพลังดังกล่าวก็ล้มหายตายจากไปในที่สุด

4. ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง และ ความรู้สึกความสามารถทางการเมือง มีอำนาจในการทำนายรองลงมาจาก การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรตามลำดับ สำหรับความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองนั้น ถือเป็นพื้นฐานผลักดันให้ประชาชน ได้มีโอกาสแสดงบทบาทในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น เพราะถือเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาทางการเมือง การปกครอง นั่นคือ บุคคลควรได้ตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ของตนอันพึงมีพึงได้ หากคนทั่วไป ได้สร้างจิตสำนึกประการนี้แล้ว ลักษณะของประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง จะถูก ครอบงำ แทรกแซง หรือกะเกณฑ์จากอิทธิพลอื่น ๆ น้อยลงไม่ว่าจะเป็นการซื้อสิทธิขายเสียง การถูกชักจูง ให้เกิดการระดมพลังทางการเมือง ดังนั้นหากประชาชนได้รับการปลูกฝัง และสร้างความรู้สึกในหน้าที่ ของความเป็นพลเมืองแล้ว การปฏิรูปทางการเมืองน่าจะไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้ กำหนดขอบเขตของตัวแปรนี้ เฉพาะพันธกิจในทางการเมืองเท่านั้น โอกาสน่าจะได้พบเห็นผลงานวิจัย ที่ได้มีการขยายแนวคิดออกไปให้กว้างยิ่งขึ้น ครอบคลุมถึงเนื้อหาสาระความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หรือความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

ส่วนความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง หรือความเชื่อมั่นในทางการเมืองนั้น มักมีการเปลี่ยนแปลงระดับของความเชื่อมั่นไปตามสภาพการณ์ของสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับระยะเวลา และการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้ดำเนินการในขณะที่ รัฐบาลได้บริหารประเทศเพียงจะผ่านไปในระยะแรก ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่พบข้อที่จะขาดความ ไว้วางใจต่อรัฐบาล แต่ถ้าหากผ่านไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ทอดยาวออกไป ความรู้สึกในความ ไว้วางใจทางการเมืองอาจเปลี่ยนแปลงไป ทั้งในทางที่ดีขึ้นมากกว่าเดิม หรือลดลงมากจนเกิดความ ไม่ไว้วางใจทางการเมืองขึ้นก็เป็นได้ โดยปกติแล้วถ้าหากบุคคลใดมีความรู้สึกในความไว้วางใจทาง การเมืองสูง บุคคลนั้นมักจะแสดงกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional Participation) ซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองจะสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมาย บ้านเมือง และหากนำมาอธิบายกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่บ่งบอกถึงความกระตือรือร้นที่จะแสดงออกในทางการเมืองของบุคคล (ในการวิจัยนี้ ปรากฏว่าความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองไม่ได้แสดงผลอย่างเด่นชัดต่อการมีส่วนร่วมทาง การเมือง) ยิ่งทำให้เห็นปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จึงเห็นได้ว่า ตัวแปรทั้งคู่นี้ยังผลให้บุคคลมีวิธีการ และความเข้มข้นของระดับการมีส่วนร่วม ทางการเมืองที่มีลักษณะแตกต่างกัน ในกรณีนี้กิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่ที่ปรากฏออกมาจะเป็น การสนับสนุนหรือคำจูนระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น การติดตามข่าวสารทาง การเมือง การไปใช้สิทธิในการออกเลือกตั้ง การแสดงประชามติ ประชาพิจารณ์ การเข้าชื่อ (Enlisting)

ร้องเรียน หรือเรียกร้องเพื่อให้รัฐได้แก้ไขปัญหาใด ๆ จากลักษณะที่กล่าวมานี้หมายความว่า หากบุคคลมีความรู้สึกในความสามารถที่ควบคุมทิศทางทางการเมืองสูงแล้ว จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีความรู้สึกในความสามารถต่ำ

5. งานวิจัยนี้ได้พบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบในทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง โดยทิศทางเป็นไปในเชิงลบ ลักษณะเช่นนี้หมายถึงว่า ไม่เพียงแต่ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเท่านั้น ยังมีความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองสูงอีกด้วย จึงทำให้ผลการศึกษานี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัย และแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาที่พบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีทิศทางของความสัมพันธ์เป็นไป

ในเชิงบวกต่อความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองเสมอ

เหตุผลน่าจะมาจากจังหวะที่พรรคการเมืองซึ่งได้เป็นรัฐบาลในปัจจุบัน ชันอาสาเข้ามาทำงานทางการเมืองแทนรัฐบาลชุดเดิมนั้น อยู่ในเวลาที่ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีกระแสความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพหุติ ประกอบกับนโยบายที่เสนอต่อประชาชนถือว่าตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมระดับล่างค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรม นำไปปฏิบัติเห็นผลได้ในระยะเวลาอันสั้นได้ อีกทั้งภาพพจน์และลักษณะของความเป็นผู้นำ แนวคิดวิธิตำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาดัง ๆ ทำให้พรรคการเมืองนี้เป็นที่หวังของประชาชนในการเข้ามาแก้ไขปัญหให้กับประเทศ ประเด็นนี้แสดงให้เห็นถึงการที่ประชาชนเริ่มให้ความสนใจว่า ในระยะยาวพรรคการเมืองที่ตนเองจะเลือกเข้ามาเพื่อบริหารประเทศนั้นมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวม (Perceived Government Impact on life) ความคิดนี้เป็นสิ่งที่ดีหากเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และมีความต่อเนื่อง ประชาชนสามารถสนับสนุนพรรคการเมืองหรือนักการเมืองได้ตรงจุดที่สุด คุณค่าของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่สิ้นสุดแค่การหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงเท่านั้น แต่หลังจากที่ประชาชนได้มอบอำนาจมิตแล้ว รัฐบาลได้ดำเนินการตามที่ประกาศสัญญา หรือตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จริงหรือไม่

อีกประการหนึ่งนั้นประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครค่อนข้างมีศักยภาพภาพ และความพร้อมยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้เร็ว ความรู้สึกที่ว่าพรรคการเมืองใหม่ที่เข้ามา น่าจะดีกว่าพรรคเดิมซึ่งได้ทำงานมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่ไม่เป็นที่พอใจต่อสาธารณชนเท่าที่ควร ดังนั้นได้มีผู้คนจำนวนมากเมื่อเกิดความพึงพอใจให้กับพรรคการเมืองใดแล้ว พยายามแสดงความคิดเห็นให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองชอบพอโดยการแสดงว่าตนเองเป็นคนของพรรคนั้นอย่างชัดเจน (Party Identification) ซึ่งในความเป็นจริงบุคคลดังกล่าวอาจไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นก็ได้ ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นในช่วงก่อนการเลือกตั้ง เพราะสถานการณ์เอื้ออำนวยในการแสดงออก จึงไม่น่าแปลกใจที่รัฐบาลชุดนี้ได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น

6. การวิจัยเชิงสำรวจ จะเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงใดช่วงหนึ่ง (Cross-Sectional Study) ระยะเวลาใดจึงมีความเหมาะสม ส่วนใหญ่มักศึกษาหลังจากเหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นแล้ว เช่นเดียวกัน การวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ช่วงเวลาที่เหมาะสมคือ ก่อนหรือหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะเป็นช่วงที่ประชาชนได้แสดงพฤติกรรมทางการเมืองมากที่สุด โดยช่วงก่อนการเลือกตั้งเป็นบรรยากาศของการแข่งขันกับทางการเมืองแทบทุกรูปแบบ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดขึ้นแทบทุกประเภท ส่วนหลังการเลือกตั้งเป็นการติดตามการทำงานของรัฐบาล รูปแบบการมีส่วนร่วมจะเป็นอีกลักษณะหนึ่ง อย่างไรก็ตามการศึกษาแบบตัดขวางนี้ทำให้เห็นแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อนำผลไปทำนาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ได้พอสมควร หากให้มีความสมบูรณ์และครบถ้วนต้องอาศัยการเก็บข้อมูลที่เป็นช่วงต่อเนื่องกัน (Longitudinal Study Model) เพื่อให้เห็นภาพโดยรวมของโลกแห่งความจริงว่าสอดคล้องกับแนวคิดเชิงทฤษฎีมากน้อยเพียงใด ขณะเดียวกันงานวิจัยดังกล่าวอาจจะประสบกับปัญหาความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ทว่าผลงานที่ได้รับนั้นคุ้มค่า เพราะไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้น ยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในเชิงวิชาการด้านสังคมวิทยาการเมืองได้อย่างแท้จริง

7. งานวิจัยนี้ได้ใช้ตัวแบบ และแนวคิดเชิงทฤษฎีจากต่างประเทศ มาอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมไทย ถือว่าเป็นการประยุกต์ และปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่กำลังเป็นอยู่ การวิเคราะห์ข้อมูลต้องเขียนสมการโครงสร้างเชิงเส้นตรง (Linear Structural Equation Modeling) ดังนั้นต้องอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์เส้นโยงวิธี Path Analysis with Q Statistics: PAQ ตรวจสอบตัวแบบ ซึ่งได้รับการยอมรับมากกว่าวิธี Path Analysis with Correlation: PAR โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ของ Pearson ตรวจสอบตัวแบบ (สำหรับประเทศไทยวิธี PAR นี้ได้รับความนิยมมาตลอดในช่วงระยะสองสามทศวรรษที่ผ่านมา) ทั้งสองวิธีเป็นการวิเคราะห์เส้นโยงแบบดั้งเดิม (Classical Path Analysis) ปัจจุบันมีการพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์เส้นโยงเป็นการเฉพาะ ที่ได้รับการยอมรับมาก คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรง (Linear Structure Relationship Model: LISREL) จึงเรียกรูปการวิเคราะห์เส้นโยงจากโปรแกรมนี้ว่า Path Analysis with LISREL: PAL และยังมีโปรแกรมสำเร็จรูปอื่น ๆ อีก เช่น EQS, LISCOMP, CALIS นอกจากนี้แล้ว ได้มีการพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูป AMOS (Analysis of Moment Structure) ขึ้นมาซึ่งไม่เพียงแต่จะมีความสามารถในการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถแสดงภาพของความสัมพันธ์โดยเส้น (Graphic) หรือแผนผัง (Diagram) การเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรได้ด้วย ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับการวิเคราะห์เส้นโยงที่สุด อย่างไรก็ตาม การใช้เทคนิคดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ต้องอาศัยพื้นฐานของสมการเส้นตรง และการวิเคราะห์ถดถอยเป็นพื้นฐานสำคัญ ดังนั้นการทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้นอาจมีความจำเป็นอยู่บ้าง โดยเฉพาะผู้ที่มีความสนใจในเชิงสถิติอย่างเต็มรูปแบบ ก็เพื่อยังผลให้เกิดความเชื่อถือในข้อมูล และผลการวิเคราะห์ที่นำเสนอออกมาเป็นที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป

ภาคผนวก ก
มาตรวัดกัตต์แมน (Guttman Scaling)

มาตรวัดกัตต์แมน (Guttman Scaling)

Louis Guttman และคณะ ได้พัฒนามาตรวัดนี้ขึ้นในปี ค.ศ. 1944 อันเนื่องมาจากข้อบกพร่องของ Thurstone scale และ Likert scale ในเรื่องเกี่ยวกับความหมายของคะแนน และความเป็นมิติเดียวกัน รวมทั้งการได้นำคะแนนมาสร้างเป็นมาตรวัด

ดังนั้น Louis Guttman จึงได้ให้ความสนใจ และคิดหาวิธีสร้างมาตรวัดที่มีคุณสมบัติเด่นดังกล่าว ความหมายที่สำคัญของมาตรวัดนี้ คือ พยายามกำหนดแบบแผนคำตอบคะแนนรวมของแต่ละบุคคล โดยพิจารณาว่าบุคคลที่ได้คะแนนรวมเท่ากันจะมีแบบแผนอย่างไรในการตอบ ตั้งแต่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้คะแนนรวมมากที่สุดไปจนถึงต่ำที่สุด (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์, 2537: 116-117) ดังนั้นมาตรวัดกัตต์แมนจึงเป็นดัชนีที่มีลักษณะสะสม (Cumulative) แบบหนึ่ง ซึ่งข้อความหรือคำถามมีแบบแผนที่เป็นลักษณะเฉพาะ เนื่องจากการวัดตัวแปรแบบมิติเดียว (Unidimensional variable) เพื่อความเข้าใจในแบบแผนดังกล่าว ให้พิจารณาคำถามต่อไปนี้

ข้อความที่ 1 $124 + 14$ เท่ากับเท่าไร?

ข้อความที่ 2 $\frac{1}{2} + \frac{1}{5} + \frac{1}{11}$ เท่ากับเท่าไร?

ข้อความที่ 3 $3X$ เท่ากับ 133 แล้ว X จะเท่ากับเท่าไร?

หากเรารู้คำตอบในข้อที่ 3 แล้ว เราก็น่าจะรู้คำตอบในข้อที่ 2 และ 1 ด้วย แต่หากเรารู้คำตอบข้อที่ 2 แต่เราไม่รู้คำตอบในข้อที่ 3 พอทำนายได้ว่า อาจจะรู้คำตอบในข้อที่ 1 จากตัวอย่างที่ยกขึ้นมากล่าวข้างนี้ อาจเรียกว่าเป็นความรู้เบื้องต้นทางคณิตศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรที่มีลักษณะสะสมแบบมิติเดียว (Bernard, 2000: 289) มาตรวัดนี้มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ชุดของข้อความหรือคำถามสามารถที่จะเรียงลำดับต่อเนื่องกันไปตามระดับของความสำคัญ หรือความยากง่าย
2. ชุดของข้อความหรือคำถามจะวัดตัวแปรในลักษณะมิติเดียวเท่านั้น (Smith, 1981: 307) จึงพอสรุปได้ว่า มาตรวัดแบบนี้ประกอบไปด้วยข้อความต่าง ๆ ที่ใช้เป็นคำถามเพื่อวัดตัวแปร อาจจะเป็นทัศนคติ หรือพฤติกรรมก็ได้ ที่มีลักษณะสะสมต่อเนื่องกันจากระดับง่ายไปสู่ยาก หรือจากความสำคัญน้อยไปสู่ความสำคัญมาก

ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว ชุดของข้อความ หรือคำถามจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันและกันในแบบแผนที่ว่า เมื่อผู้ตอบได้ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความที่ 2 แล้วมักจะต้องเห็นด้วยกับข้อความที่ 1 หรือเห็นด้วยกับข้อความที่ 3 แล้วจะต้องเห็นด้วยกับข้อความที่ 2 และ 1 ด้วยนั่นเอง จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถที่จะคาดคะเนแบบแผนการตอบของบุคคลได้ค่อนข้างแม่นยำ และถูกต้องว่าน่าจะปรากฏออกมาในรูปแบบใด (McIver and Carmines, 1981 : 41) ขณะเดียวกันความคลาดเคลื่อนก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน อาทิ ผู้ตอบอาจจะเห็นด้วยกับข้อความที่ 3 แต่อาจจะตอบไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ 2 และ 1 หรืออาจจะเห็นด้วยกับ

ข้อความที่ 1 แต่ข้อความที่ 2 นั้นไม่เห็นด้วยก็ได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม คำตอบที่เป็นส่วนคลาดเคลื่อน ต้องไม่มากกว่า 10% ของจำนวนคำตอบทั้งหมด และข้อความที่ขาดความสอดคล้องต้องกันมักถูกตัดออกไปจากมาตรวัด เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่า ข้อความนั้นไม่ได้มีความต่อเนื่องกันเมื่อพิจารณา ร่วมกับข้อความอื่น ๆ (Smith, 1981 : 307-308) เมื่อใดก็ตามหากได้พบว่า ความคลาดเคลื่อนมีมาก ทำให้การทำนายแบบแผนของคำตอบจากคะแนนที่ปรากฏออกมาไม่แม่นยำ อีกทั้งขาดความเชื่อมั่นว่า มาตรวัดนั้นมีคุณสมบัติเป็นมิติเดียว (Bailey, 1978: 360)

ในการที่จะประเมินหรือกำหนดความเชื่อมั่นของมาตรวัดนี้ ต้องพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ (Coefficient of Reproducibility) ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์จะต่ำกว่า 0.90 ไม่ได้ ยิ่งค่าที่ปรากฏออกมาสูงมากเท่าใด แสดงให้เห็นว่า มาตรวัดนั้นมีลักษณะเป็นไปตามแบบแผน กัดต็มแน่นมากขึ้นเท่านั้น และยังสามารถในการทำนายคำตอบของข้อความอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี (Bailey, 1978: 361) ในกรณีที่ค่าสัมประสิทธิ์ปรากฏออกมาต่ำกว่า 0.90 แล้ว ดีความได้ว่า มาตรวัดนั้น ไม่ได้มาตรฐานอาจจะต้องยกเลิก และสร้างมาตรวัดขึ้นมาใหม่หรืออาจจะต้องตัดข้อความบางข้อความ ออกไป จากนั้นพิจารณาค่าคะแนนที่ออกมา และปรับปรุงข้อความที่เหลือใหม่พร้อมทั้งหาค่าสัมประสิทธิ์ อีกครั้งหนึ่ง สำหรับหลักในการตัดข้อความหรือคำถามใดออกไปนั้น ขึ้นอยู่กับข้อใดบ้างที่เกือบทุกคน ตอบว่าเห็นด้วย หรือเกือบทุกคนไม่มีใครเห็นด้วยเลยกับข้อนั้น สามารถพิจารณาตัดออกได้ สรุปแล้ว ข้อความใดที่มีผู้ตอบน้อยกว่า 20% หรือผู้ตอบมากกว่า 80% สามารถตัดออกซึ่งก็แล้วแต่ความเหมาะสม ในแต่ละกรณี (Oppenheim, 1966: 148-149) ดังนั้น เราสามารถตัดข้อความที่มีความคลาดเคลื่อนมาก ออกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้ค่าถึง 0.90 ส่วนการนับข้อผิดพลาดหรือความคลาดเคลื่อนนั้น อาจใช้วิธี Cornell Technique หรือวิธี Scalogram ก็ได้ จึงทำให้มาตรวัดนี้มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น Scalogram Analysis, Cumulative Scaling และ Unidimensional และเมื่อวิเคราะห์มาตรวัดแล้ว สามารถนำไปใช้จริง กับการตอบที่จะกำหนดให้ตอบกี่คำตอบก็ได้ ซึ่งอาจเป็น 3 คำตอบ 5 คำตอบ หรือ 7 คำตอบตามแบบ Likert Scale ตั้งแต่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ, 2542 : 148)

สูตรในการหาค่าสัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ (Coefficient of Reproducibility, CR)

$$R = 1 - \frac{\Sigma e}{nk}$$

เมื่อ	R	=	สัมประสิทธิ์ของอำนาจการถ่ายแบบ
	Σe	=	ผลรวมของความคลาดเคลื่อน
	n	=	จำนวนตัวอย่างที่ตอบ
	k	=	จำนวนข้อความ / คำถาม

ภาคผนวก ข
การทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้น

การทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้น (Testing the Assumptions)

ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เส้นโยงถือว่าการวิเคราะห์ข้อมูลแบบหลายตัวแปร (Multivariate Analysis) ความจำเป็นที่จะต้องทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้นในเชิงสถิติ (Statistical Assumptions) จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะเลยได้ เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบนี้มีคุณสมบัติ

2 ประการที่มักเกิดปัญหาอยู่เสมอ คือ

1. ระดับความซับซ้อนของความสัมพันธ์ เพราะการวิเคราะห์ในลักษณะนี้ประกอบด้วยตัวแปรหลายตัว ซึ่งอาจจะเกิดความบิดเบือน หรือความไม่เที่ยงตรงขึ้น หากข้อกำหนดของสถิติได้ถูกละเมิด
2. ระดับความซับซ้อนของการวิเคราะห์ และผลจากการวิเคราะห์อาจจะไม่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ในโลกของความเป็นจริงหากมีการละเมิดข้อกำหนดเบื้องต้นทางสถิติ ทำให้กระบวนการประเมิน หรือการตีความผลของการวิเคราะห์ข้อมูลผิดพลาดได้ (Hair et. al., 1998 : 70) และดังได้กล่าวมาแล้วว่า การวิเคราะห์เส้นโยงได้อาศัยพื้นฐานจากการวิเคราะห์ถดถอย คำวนหาค่าสถิติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม หรือระดับการวัดของตัวแปร รวมทั้งลักษณะเงื่อนไขอื่น ๆ ต้องมีความสอดคล้องกับข้อกำหนดเบื้องต้น (Basic Assumptions) จึงควรได้มีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ว่า มีคุณสมบัติตามข้อกำหนดพื้นฐานของการวิเคราะห์ถดถอยหรือไม่ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการทางสถิติทำการตรวจสอบ รวมทั้งทางด้านหลักเหตุและผล (Logical Analysis) อธิบายประกอบ ซึ่งข้อกำหนดสำคัญ ๆ ที่จะทดสอบมีดังนี้

1. ภาวะไร้การระงับ (No Specification Error)
2. ภาวะการวัดไม่มีความผิดพลาด (No Measurement Error)
3. คุณสมบัติของตัวแปรผิดพลาด หรือค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term หรือ Disturbance)
4. ตัวแปรอิสระทั้งหมดต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเอง (No Perfect Multicollinearity)

แต่ละข้อกำหนดผู้วิจัยขอกกล่าวแต่เฉพาะเนื้อหาสาระที่สำคัญ ๆ โดยสรุปเท่านั้น สำหรับผู้ที่สนใจ และต้องการค้นหารายละเอียดในเนื้อหาหลักกว่านี้ สามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้จากเอกสาร และหนังสือที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงถึง

เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ต้องอาศัยการวิเคราะห์ถดถอยทั้งแบบซับซ้อนและไม่ซับซ้อน ดังนั้น ในการทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยก็ต้องอาศัยรูปแบบ หรือสมการถดถอย (Standard Multivariate Regression Model) เป็นหลัก ในการตรวจสอบ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับเงื่อนไขของข้อกำหนด ดังนี้

$$Y_j = a + b_1 X_j + e_j \dots\dots\dots 1.1$$

$$= E(Y_j | X_j) \dots\dots\dots 1.2$$

$$= a + bX_j \dots\dots\dots 1.3$$

สมการชุดที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ถดถอยแบบไม่ซับซ้อน

$$Y_j = a + b_1 X_{1j} + b_2 X_{2j} + \dots\dots\dots b_k X_{kj} + e_j \dots\dots\dots 2.1$$

$$= E(Y_j | X_{1j}, X_{2j}, \dots\dots\dots, X_{kj}) \dots\dots\dots 2.2$$

$$= a + \sum b_i X_{ij} \dots\dots\dots 2.3$$

สมการชุดที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ถดถอยแบบซับซ้อน ทำให้ทราบถึงลักษณะของตัวแปรผิดพลาด

หรือค่าความคลาดเคลื่อน ดังสมการต่อไปนี้

$$Y_j = a + b_1 X_{1j} + b_2 X_{2j} + \dots\dots\dots + b_k X_{kj} + e_j \dots\dots\dots 3.1$$

$$= a + \left[\sum_{i=1}^k b_i X_{ij} \right] + e_j \dots\dots\dots 3.2$$

$$\text{เพราะฉะนั้น } e_j = Y_j - E(Y_j | X_{1j}, X_{2j}, \dots\dots\dots, X_{kj}) \dots\dots\dots 3.3$$

$$= Y_j - E(Y_j | X_j) \dots\dots\dots 3.4$$

สมการชุดที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ถดถอยที่มีตัวแปรผิดพลาด หรือค่าความคลาดเคลื่อนร่วมด้วย

จากสมการทั้ง 3 ชุด จะแสดงค่าต่าง ๆ ดังนี้

Y คือ ค่าของตัวแปรตาม

X คือ ค่าของตัวแปรอิสระ

a คือ ค่าคงที่ หรือจุดตัดแกน y (Intercept) เมื่อตัวแปรอิสระมีค่าเท่ากับ 0

b คือ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย หรือค่าความชันบางส่วน เมื่อควบคุมตัวแปรอิสระ

อื่น ๆ

e_j คือ ค่าความคลาดเคลื่อน ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

$$1. \text{ ค่าเฉลี่ยจะต้องเท่ากับ } 0 : E \{ e_j \} = 0$$

$$2. \text{ ค่าความแปรปรวนจะต้องคงที่ : } \sigma^2 \{ e_j \} = \sigma^2$$

3. ค่าความคลาดเคลื่อนจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเอง

$$\sigma^2 \{ e_i, e_j \} = 0 \text{ ทุกค่าของ } i, j \text{ โดยที่ } i \neq j$$

i คือ 1, ... , n

ค่า a และ b เป็นค่า Parameter ดังนั้น การที่จะประเมินค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยได้ดีที่สุดนั้น ต้องใช้วิธีการกำลังต่ำที่สุด (Method of Least Squares) และสำหรับรูปแบบของสมการถดถอยที่มีตัวแปรอิสระเพียงตัวเดียวจะเรียกว่า First-Order Model

1. ภาวะไร้การระบุผิด (No Specification Error)

ภาวะการระบุผิดนี้ถือว่าเป็นความคลาดเคลื่อนในการทำนายตัวแปรตาม ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่จุดเว้นไม่นำตัวแปรอิสระที่มีความสำคัญเข้าสู่สมการ หรือนำตัวแปรอิสระที่ไม่มีความสำคัญเข้าสู่สมการ จากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งนี้ ทำให้การประเมินค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยลดอำนาจในการทำนายลง (Hair et. al., 1988:147) นอกจากนี้แล้วรูปแบบของสัมประสิทธิ์ถดถอยจะต้องตั้งบนข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ต้องมีลักษณะเป็นเส้นตรง (Linear) และเชิงบวก (Additive) ดังนั้น ภาวะไร้การระบุผิดต้องตรวจสอบเงื่อนไขบางประการดังต่อไปนี้

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Xi) และตัวแปรตาม (Yi) ต้องมีลักษณะเป็น

เส้นตรง ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ส่วนใหญ่แล้วจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเส้นตรง (Linearity) เพราะค่าของความเป็นเส้นตรงสามารถที่จะเป็นตัวแทนของความสัมพันธ์ได้ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด เมื่อใดก็ตามที่ลักษณะของความสัมพันธ์ไม่เป็นเส้นตรงแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ปรากฏออกมาไม่สามารถประเมินความสัมพันธ์ที่เป็นจริงได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรว่า

มีความเบี่ยงเบนออกจากความเป็นเส้นตรงมากน้อยแค่ไหน (Hair et. al., 1988: 75) อีกทั้งการวิเคราะห์ถดถอยใช้หลักกำลังสองต่ำสุด (The Least Square Principle) ซึ่งจะใช้ค่าเส้นตรง (Straight Line) เพียงเส้นเดียวที่ลากผ่านค่าต่าง ๆ ที่อยู่บนกราฟ เพื่อให้การอธิบายนั้นมีความประหยัด และคุ้มค่าที่สุด โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ ได้แก่

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1) ความผูกพันกับองค์กร (X2) ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3) ความรู้สึกในความไว้วางใจในทางการเมือง (X4) และความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5) กับตัวแปรตาม (Y) ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองทีละคู่ ทั้งหมด 5 คู่ ซึ่งจะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตาม และตั้งสมมุติฐานรวมทั้งกำหนดระดับนัยสำคัญเพื่อการตัดสินใจว่า ลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าว นั้น เป็นเส้นตรงหรือไม่

นอกจากใช้การตรวจสอบดังได้กล่าวมาแล้ว อาจเลือกใช้วิธีการเขียนกราฟเพื่อพิจารณารูปแบบการกระจายของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรว่า ปรากฏออกมาเป็นอย่างไรก็ได้ แต่วิธีการเขียนกราฟนั้นไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเบี่ยงเบนออกจากความเป็นเส้นตรงระหว่างตัวแปรเท่ากับวิธีแรก

- คู่ที่ 1: ทดสอบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือไม่
- คู่ที่ 2: ทดสอบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับองค์กร กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือไม่
- คู่ที่ 3: ทดสอบว่า ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือไม่
- คู่ที่ 4: ทดสอบว่า ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือไม่
- คู่ที่ 5: ทดสอบว่า ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือไม่

สมมุติฐาน	H_0 : ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองไม่ได้เป็นเส้นตรง H_a : ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นเส้นตรง
การทดสอบ	1. การวิเคราะห์ความแปรปรวนของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม 2. ค่าความเป็นเส้นตรง (Linearity) และค่าความเบี่ยงเบนออกจากเส้นตรง (Deviation from Linearity) 3. ค่าระดับของนัยสำคัญ (P) ที่คำนวณได้จากค่า F-test
การกระจายทางสถิติ	เป็นแบบ F-distribution
ลักษณะการทดสอบ	ใช้แบบหางเดียว
ระดับนัยสำคัญ	ที่กำหนดไว้ (α) เท่ากับ .05
การตัดสินใจ	ปฏิเสธสมมุติฐาน H_0 และยอมรับสมมุติฐาน H_a เมื่อค่านัยสำคัญที่คำนวณได้ (P) น้อยกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนดไว้ (α)

H_0 คือ สมมุติฐานไร้นัยสำคัญ (Null Hypothesis) ส่วน H_a คือ สมมุติฐานที่ตรงข้ามกับสมมุติฐานไร้นัยสำคัญ เป็นสมมุติฐานทางเลือก (Alternative Hypothesis)

ตารางที่ 37 : แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Between (Combined)	657.072	16	41.067	1.485	.098
Groups Linearity	119.447	1	119.447	4.319	.038
Deviation from Linearity	537.625	15	35.842	1.296	.198
Within Group	20907.476	756	27.655		
Total	21564.549	772			

เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ จึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์อย่างเป็นเส้นตรงกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตารางที่ 38 : แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับองค์กร กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความผูกพันกับองค์กร กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Between (Combined)	2339.791	63	37.140	1.449	.027
Groups Linearity	596.478	1	596.478	23.266	.000
Deviation from Linearity	1743.313	62	28.118	1.097	.310
Within Group	5691.524	222	25.637		
Total	8031.315	285			

เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ จึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ตัวแปรความผูกพันกับองค์กรมีความสัมพันธ์อย่างเป็นเส้นตรงกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตารางที่ 39 : แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Between (Combined)	2412.423	25	96.497	3.764	.000
Groups Linearity	1618.030	1	1618.030	63.109	.000
Deviation from Linearity	794.394	24	33.100	1.291	.160
Within Group	19152.125	747	25.639		
Total	21564.549	772			

เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ จึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ตัวแปรความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีความสัมพันธ์อย่างเป็นเส้นตรงกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตารางที่ 40 : แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Between (Combined)	2199.074	38	57.870	2.193	.000
Groups Linearity	904.185	1	904.185	34.271	.000
Deviation from Linearity	1294.890	37	34.997	1.326	.096
Within Group	19365.474	734	26.383		
Total	21564.549	772			

เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ จึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ตัวแปรความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างเป็นเส้นตรงกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตารางที่ 41 : แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง
กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง เมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Between (Combined)	2266.798	30	75.560	2.905	.000
Groups Linearity	1461.463	1	1461.463	56.193	.000
Deviation from Linearity	805.335	29	27.770	1.068	.371
Within Group	19297.751	742	26.008		
Total	21564.549	772			

เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ จึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ตัวแปรความรู้สึกในความสามารถทางการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างเป็นเส้นตรงกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการทดสอบข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามพบว่า ความสัมพันธ์แต่ละคู่ล้วนมีลักษณะเป็นเส้นตรง (Linearity) ส่วนข้อกำหนดต่อไปเป็นการทดสอบว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระมีลักษณะเป็นเชิงบวก (Additivity) โดยจะเป็นการประเมินตัวแบบ (Model) หรือสมการถดถอยว่า ตัวแปรต่าง ๆ ที่บรรจุอยู่ในสมการนั้นสามารถนำไปประเมินปรากฏการณ์ได้มากน้อยเพียงใด โดยสรุปทั้ง 2 ประเด็นดังนี้

1.2 ไม่มีตัวแปรอิสระที่สำคัญใด ๆ อยู่นอกกรอบที่จะศึกษา

1.3 ปราศจากตัวแปรอิสระที่ไม่มีความสำคัญอยู่ในกรอบที่จะศึกษา

จากข้อกำหนดทั้งสองประการนี้ เป็นประเด็นการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้ามาในตัวแบบของการวิจัย เพราะหากการวิจัยใด ๆ ก็ตามคัดเลือกตัวแปรอิสระที่ไม่มีความสำคัญ หรือไม่มีอำนาจในการทำนายตัวแปรตามแล้ว ยังผลให้ตัวแบบหรือสมการดังกล่าวก่อให้เกิดความผิดพลาดได้ หากนำไปประเมินค่าของตัวแปรตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินโดยหลักกำลังต่ำสุด (The Least Squares Estimators) มีความไม่เที่ยงตรงได้ ดังนั้นเมื่อใดที่ตัวแปรอิสระสำคัญ ๆ ควรถูกรวมเข้าในตัวแบบแต่กลับละทิ้ง หรือหากมีตัวแปรบางตัวที่ควรจะถูกขจัดออกไปแต่กลับนำเข้ามา แม้แต่เพียงตัวเดียวก็ตาม จะเกิดปัญหาการระบุผิดอย่างแน่นอน (Berry and Feldman, 1985 : 18)

การนำตัวแปรอิสระเข้าสู่สมการถดถอยมักเกิดปัญหาขึ้นอยู่กับสมมุติฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักสังคมศาสตร์ ซึ่งศึกษาปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนประกอบไปด้วยตัวแปรที่ยึดโยงกันมาก การนำตัวแปรอิสระใด ๆ เพิ่มเข้าสู่สมการนั้น หมายความว่า สมการนั้นจะต้องเพิ่มอำนาจในการอธิบายตัวแปรตามด้วย และการเพิ่มอำนาจในการอธิบายตัวแปรตามโดยตัวแปรอิสระนั้น จะไม่ขึ้นอยู่กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่ถูกบรรจุในสมการก่อนหน้านี้ แสดงว่าตัวแปรอิสระต้องไม่มีการปฏิสัมพันธ์กัน (Interact) ดังนั้น การที่จะตัดสินว่า งานวิจัยนั้น ๆ ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดได้หรือไม่ คงต้องพิจารณาจากทฤษฎี ที่นำมาเป็นกรอบในการอ้างอิง (Frame of Reference) เพื่อใช้ในการวิจัยว่า มีความสอดคล้องกับ ปรากฏการณ์ในโลกของความเป็นจริงหรือไม่ (Berry, 1993 : 5, 30)

เช่นเดียวกันในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างตัวแบบเชิงสาเหตุและผลขึ้นมา โดยอาศัย แนวความคิดเชิงทฤษฎีเข้ามา และสกัด (Deduced) หาตัวแปรที่มีความหมาย และเหมาะสม อีกทั้งพยายามตรวจสอบจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องว่า ตัวแปรเหล่านั้นเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญ เพื่อนำมาศึกษาอย่างแท้จริง ดังนั้นสำหรับข้อกำหนดเบื้องต้นนี้น่าจะผ่านไปได้

2. ภาวะการวัดจะต้องไม่มีความผิดพลาด (No Measurement Error)

สำหรับข้อกำหนดนี้เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ได้มานั้น ไม่สามารถที่จะวัดลักษณะที่เป็นจริงได้อย่างแม่นยำ จึงต้องอาศัยการแสดงผลโดยตัวแปรต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา ในเบื้องต้นนั้น ตัวแปรอิสระควรเป็นตัวแปรในเชิงปริมาณ (Quantitative) หรือมีบางตัวแปรที่เป็นระดับ Dichotomous ส่วนตัวแปรตามต้องเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ มีความต่อเนื่อง (Continuous) และไม่มีขอบเขตจำกัด (Unbounded) นั่นคือ ตัวแปรต้องมีค่าเป็นตัวเลขที่แปรผันได้ (Numerical Value) แต่ในทางปฏิบัตินั้นค่อนข้างยาก ถ้าหากยึดกับข้อกำหนดนี้อย่างเคร่งครัด เพราะสามารถทำได้เพียงการประมาณค่าตัวแปรให้มีความใกล้เคียงกับโลกของความเป็นจริงเท่านั้น และมีตัวแปรอีกมากมายที่เป็นตัวแปรในเชิงคุณภาพ (Qualitative) ดังนั้นตัวแปรที่มีมาตรวัดเป็นระดับอันดับภาคชั้นจึงสามารถนำมาใช้ได้ (Interval Scale) (Berry, 1993: 45-46)

ขณะเดียวกันการวัดตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามตลอดจนดัชนีนั้น (Indicators) ต้องถูกต้อง และมีความแม่นยำ ไม่ว่าจะเป็นการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หรือความเที่ยงตรง (Validity) การทดสอบสิ่งเหล่านี้ต้องคำนึงถึงระเบียบวิธีที่ไม่มีความคลาดเคลื่อน เพื่อให้ได้ค่าของตัวแปรที่แท้จริง (True Variable) ซึ่งก็คือแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ต้องการจะศึกษานั้นเอง และพบว่า ในทางสังคมศาสตร์แล้ว ตัวแปรบางตัวไม่สามารถวัดได้ทุกมิติ เช่น ทศนคติ บุคลิกภาพ ระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมือง (Berry and Feldman, 1985: 26)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อได้คัดเลือกตัวแปรแล้ว ต้องทำการทดสอบพิสัย ค่าดัชนีต่าง ๆ ของตัวแปรค่อนข้างละเอียดพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรอิสระ อันได้แก่

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ความผูกพันกับองค์กร ความรู้สึกในหน้าความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง หรือตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ยึดหลักการวัดในเชิงระเบียบวิธีจากงานวิจัยทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศ จึงพอเชื่อได้ว่า ภาวะการวัดที่ผิดพลาดไม่น่าจะสร้างปัญหาในการวิจัยครั้งนี้

3. คุณสมบัติของตัวแปรผิดพลาด หรือค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term,

Disturbance : ε_i, R_i, e_i) ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

3.1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) เท่ากับ 0 $= E(\varepsilon_i) = 0$ หรือ $\sum_{i=1}^n e_i = 0$

คือ ค่าความคาดหวัง (Expected Value) ของค่าความคลาดเคลื่อนมีค่าเป็น 0 นั่นเอง เพราะตัวแปรที่มีการกระจายอย่างปกติแล้ว ค่าความคาดหวังจะเท่ากับ ค่าเฉลี่ยของตัวมันเอง ซึ่งก็คือค่า 0 (Lewis-beck, 1980 : 27) ในการวิเคราะห์ ถดถอยซึ่งใช้หลักกำลังสองต่ำสุดก็ต้องเปลี่ยนแปลงข้อมูลดิบให้เป็นตัวแปร มาตรฐาน (Standardized Variables) ดังนั้น ทุกตัวแปรจะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 เสมอ ดังนี้

$$\bar{e} = \frac{\sum e_i}{n} = 0$$

(Neter et. al., 1989 : 47-49, 115)

3.2 ตัวแปรอิสระต้องไม่มีความสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อน $E(\varepsilon_i, X_i) = 0$

สำหรับข้อกำหนดเกี่ยวกับตัวแปรอิสระแต่ละตัวจะต้องไม่มีสหสัมพันธ์

(Uncorrelated) กับค่าความคลาดเคลื่อน $(X_i, \text{Cov}(X_i, \varepsilon_i) = 0$ คุณสมบัติของตัวแปร ผิดพลาดในประเด็นนี้ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาวะไร้การระบุผิด เพราะหากงานวิจัยใด ๆ สามารถคัดเลือกตัวแปรอิสระที่มีอำนาจการอธิบายตัวแปรตามได้สูงแล้ว ตัวแปรผิดพลาด จะมีอิทธิพลเป็นสัดส่วนน้อยลงในการอธิบายตัวแปรตาม (Berry and Feldman, 1985 : 11) และการที่ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อนนั้น จะพบยากมาก โดยเฉพาะการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพราะไม่สามารถควบคุมค่าของตัวแปรอิสระ แต่ละตัวเหมือนกับการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ถึงแม้ใช้วิธีการควบคุม ตัวแปรอิสระให้เข้าสู่สมการครั้งละตัวแปรได้ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมตัวแปร คลาดเคลื่อนอื่น ๆ ได้ทั้งหมด

ดังนั้นหากปรากฏว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อนแล้ว หลักกำลังสองต่ำสุดอาจมีปัญหาในการประเมินข้อเท็จจริง และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย ที่ได้จากสมการจะขาดความแม่นยำรวมทั้งสมการถดถอยอาจเกิดความลำเอียงได้ (Lewis-beck, 1980:29) สำหรับวิธีการตรวจสอบนั้นจะเขียนกราฟ (Scatter Plot) ที่

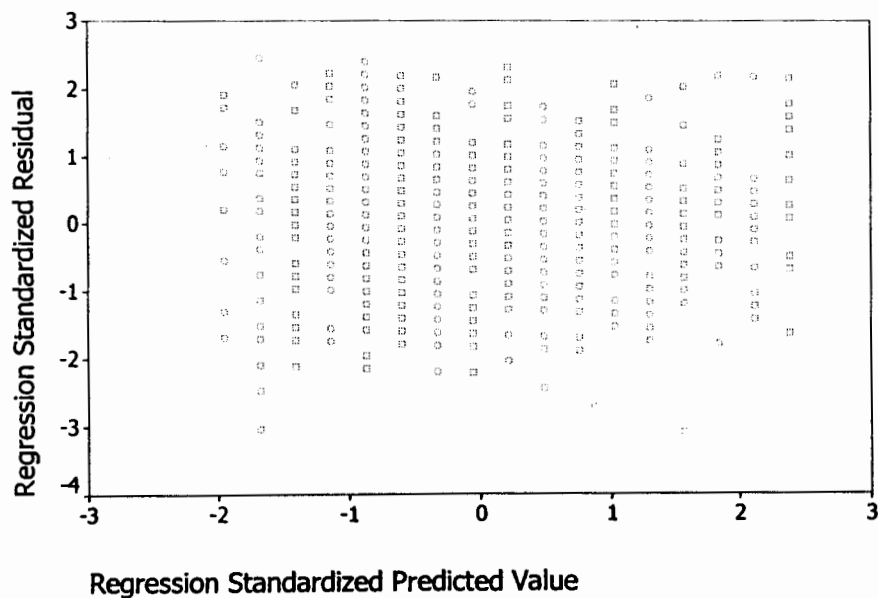
แสดงการ แจกแจงค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standardized Residuals : e_i) กับ ค่าพยากรณ์ หรือค่าความคาดหวังของตัวแปรตาม ซึ่งเป็นการได้ข้อมูลหรือผลที่ไม่มีความแตกต่างจากการเขียนกราฟระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรอิสระ สำหรับสมการถดถอยที่ไม่ซับซ้อน เพราะค่าของตัวแปรตามจากสมการถดถอย ถือว่าเป็นค่าความแปรผันของ

ตัวแปรอิสระในเชิงเส้นตรงอยู่แล้ว โดยการกระจายของจุดต่าง ๆ ควรจะต้องตกอยู่บริเวณในแนวราบ (Horizontal Band) รอบค่า 0 จึงถือว่าสมการถดถอยนั้นมีความเหมาะสม แสดงว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวไม่ได้มีสหสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อนใด ๆ

(Neter et. al., 1989 : 116-121)

Scatterplot

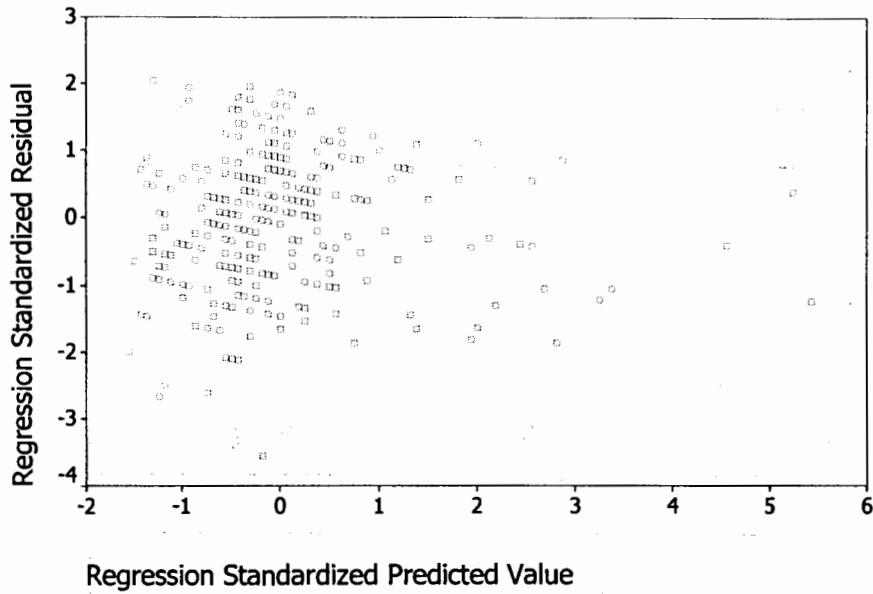
Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 13 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน กับตัวแปร
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

Scatterplot

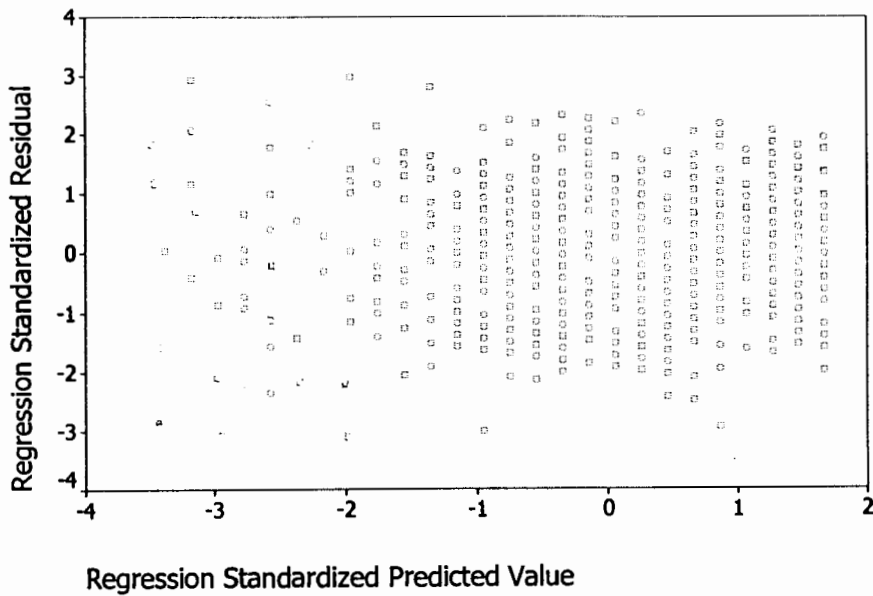
Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 14 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน กับตัวแปร
ความผูกพันกับองค์กร

Scatterplot

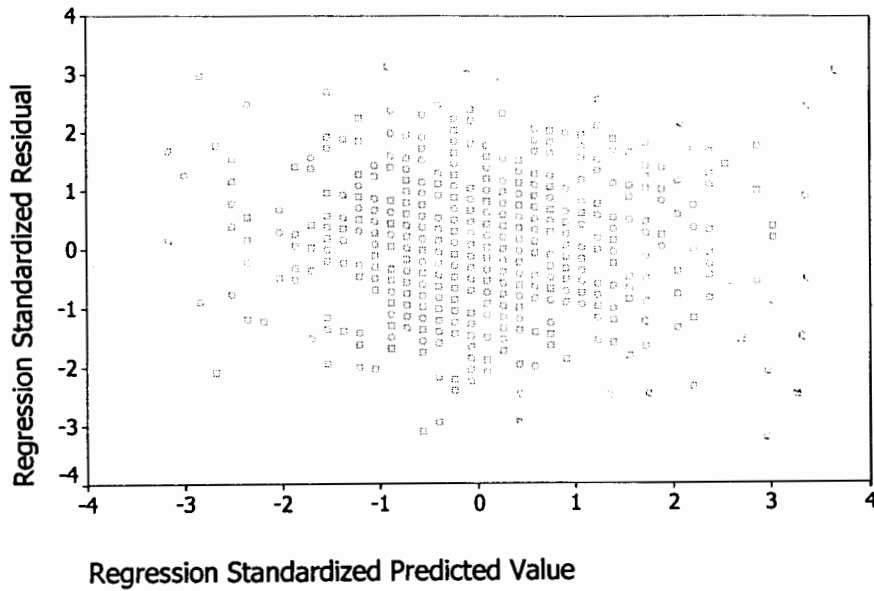
Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 15 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน กับตัวแปร
ความรู้สึในหน้าที่ความเป็นพลเมือง

Scatterplot

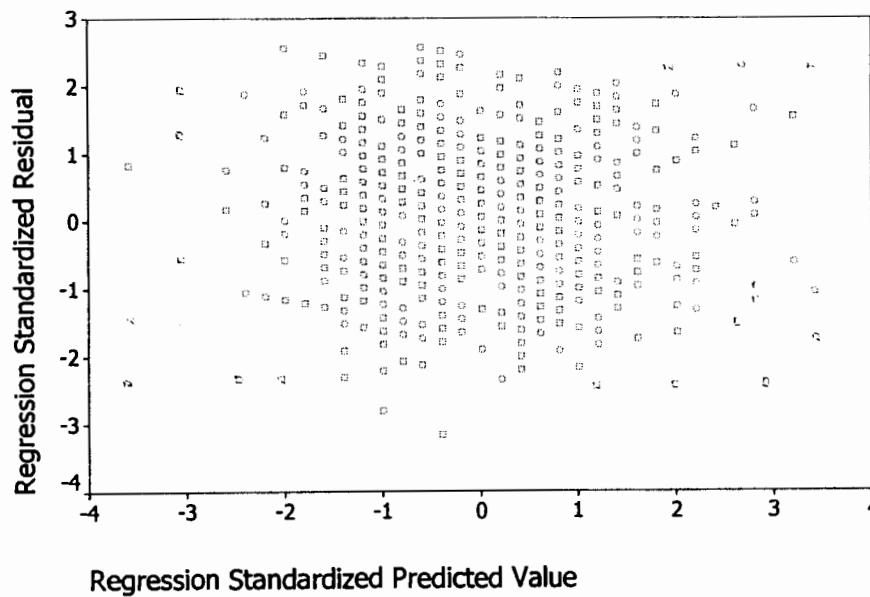
Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 16 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน กับตัวแปร
ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง

Scatterplot

Dependent Variable: POLPA

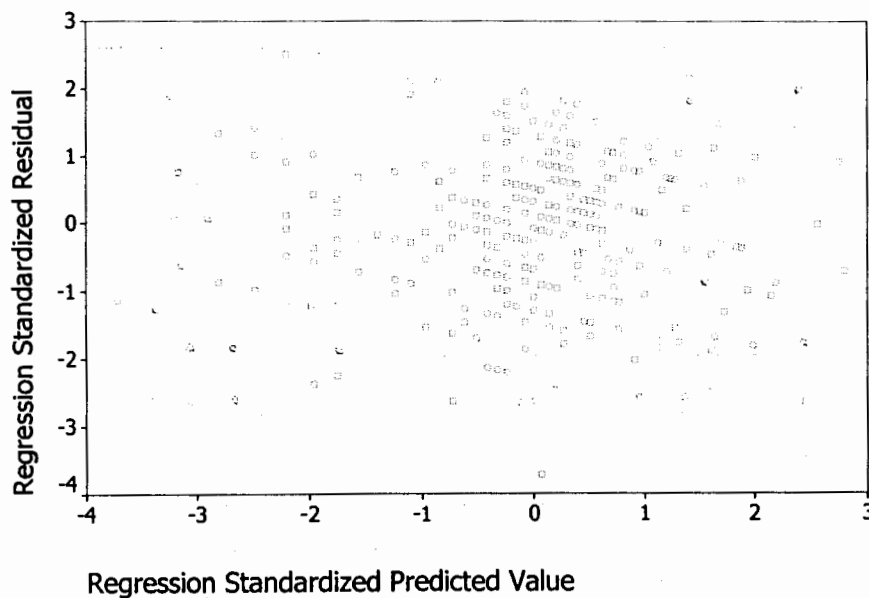

ภาพที่ 17 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน กับตัวแปร
ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง

จากลักษณะแบบแผนการกระจายของค่าความคลาดเคลื่อน และตัวแปรอิสระนั้นพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนกับตัวแปรความผูกพันกับองค์กร จะมีปัญหามากที่สุด ส่วนความสัมพันธ์คู่อื่น ๆ พออนุโลมให้ผ่านเงื่อนไขของข้อกำหนดนี้ได้ ยกเว้นแต่ความสัมพันธ์ที่ได้กล่าวมาแล้ว เพราะแสดงว่าเมื่อตัวแปรความผูกพันกับองค์กรเพิ่มขึ้น ค่าความคลาดเคลื่อนจะลดลง ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการแปลงข้อมูล (Data Transformation) โดยใช้ฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ (Arithmetic Functions) คือ logarithm ฐาน 10 เข้าไปในสมการ คือ Logarithmic Transformation $X_2 = \log_{10} X_2$ และเขียนกราฟใหม่ได้ดังนี้

Scatterplot

Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 18 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน กับตัวแปรความผูกพันกับองค์กร (เมื่อได้รับการแปลงข้อมูลแล้ว)

จากกราฟนี้พอจะเห็นได้ว่า ค่าความคลาดเคลื่อนมีการกระจายดีกว่าเดิม แสดงว่าค่าของตัวแปรอิสระ และความคลาดเคลื่อนไม่ได้มีสหสัมพันธ์กัน นั่นคือไม่ว่าค่าตัวแปรอิสระแปรผันไปอย่างไรก็ตาม จะไม่มีการกระทบต่อความคลาดเคลื่อนใด ๆ ในสมการถดถอยนั้น ๆ

3.3 ค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมีค่าคงที่ (Homoskedasticity :

$$E(\epsilon_i^2) = \sigma^2$$

ข้อกำหนดนี้หมายถึง ความคลาดเคลื่อนจะมีความแปรปรวนคงที่เสมอ (The variance of the error terms is constant) ถึงแม้ว่าชุดของตัวแปรอิสระทุกตัวใน

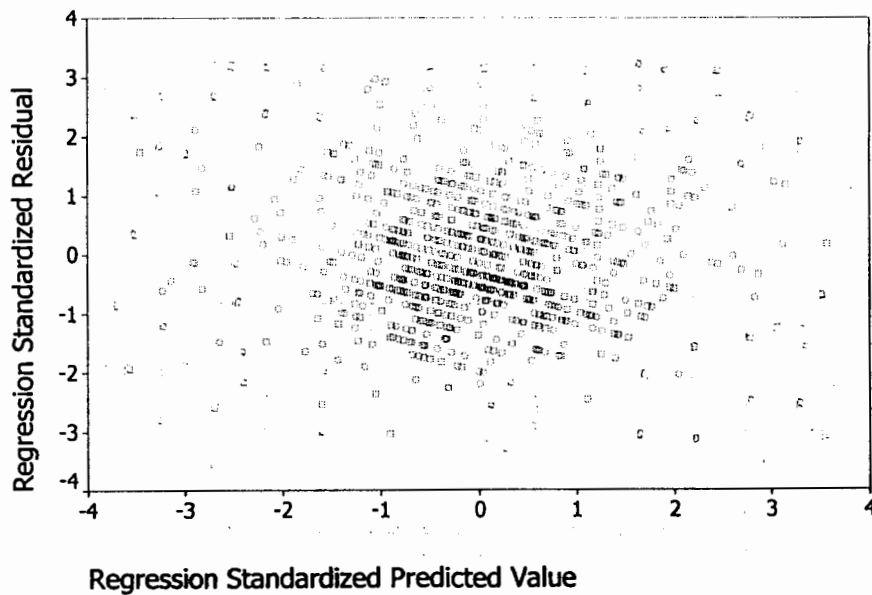
สมการจะมีการแปรผันก็ตาม $(X_{1j}, X_{2j}, \dots, X_{kj})$ $\text{VAR}(\epsilon_i | X_{1j}, X_{2j}, \dots, X_{kj}) = \sigma^2$

โดยที่ σ^2 มีค่าคงที่ถือว่าเป็นข้อกำหนดที่มีความสำคัญมากที่สุดในการ

วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ถ้าหากว่าความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนไม่คงที่ (Heteroskedasticity*) แล้วสิ่งที่ตามมาก็คือ สมการนั้นนอกจากทำให้การประเมินค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยผิดเพี้ยนไปแล้ว ยังจะมีความเกี่ยวข้องกับการทดสอบนัยสำคัญและช่วงของความเชื่อมั่นอีกด้วย ดังนั้นหากผู้วิจัยยังคงดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป อาจทำให้การทดสอบสมมติฐานผิดพลาดได้ เพราะประเด็นนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับค่าของตัวแปรอิสระทุกตัวในสมการจะมีค่าเปลี่ยนแปลงไม่ว่ามีค่าเป็นบวกหรือลบ แต่ค่าความคลาดเคลื่อนต้องคงที่เสมอ (Lewis-beck, 1980 : 28) สามารถพิจารณาจากการเขียนกราฟ (Scatter Plot) แสดงความสัมพันธ์ของค่าพยากรณ์ตัวแปรตามกับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานว่ามีการกระจายอย่างไร

Scatterplot

Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 19 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน กับค่าพยากรณ์ตัวแปรตาม

ซึ่งผลปรากฏออกมาว่า จุดต่าง ๆ มีการกระจายอยู่บริเวณรอบ ๆ ค่า 0 แสดงว่าค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนคงที่พอควร จึงพอจะอนุมานให้ผ่านข้อกำหนดนี้ได้เช่นกัน

*การประเมินสัมประสิทธิ์ถดถอย ต้องเปลี่ยนการวิเคราะห์จาก Ordinary Least Squares (OLS) เป็น Generalized Least Squares (GLS) หรือ Weighted Least Squares (WLS) แทน เพื่อให้การประเมินค่านั้นเป็น Best Linear Unbiased Estimates (BLUE)

3.4 ไม่มีค่าสหสัมพันธ์ต่อเนื่อง (No Autocorrelation: $E(\varepsilon_i, \varepsilon_j) = 0, (i \neq j)$)

ข้อกำหนดนี้จะเป็นการทดสอบค่าความคลาดเคลื่อนว่า มีความสัมพันธ์กันเองหรือค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ ลักษณะนี้จะปัญหาใหญ่กับการวิจัยแบบอนุกรมเวลา (Time-Series Designs) โดยต้องมีการเก็บข้อมูลเป็นช่วง ๆ ดังนั้นในการเก็บแต่ละครั้ง จะมีค่าความคลาดเคลื่อน และเมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาประมวลด้วยกัน อาจเกิดการสหสัมพันธ์ต่อเนื่องได้ (Serial Correlation) ซึ่งมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 2 ชุด ดังนี้ $(X_{1i}, X_{2i}, \dots, X_{ki})$ และ $(X_{1j}, X_{2j}, \dots, X_{kj})$, $COV(\varepsilon_i, \varepsilon_j) = 0$ ขณะเดียวกัน การเก็บข้อมูลแบบตัดขวาง (Cross-sectional Models) ก็เกิดปัญหานี้ได้ในบางสถานการณ์ แม้จะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพียงช่วงเดียว (Spatial Autocorrelation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะของข้อมูลที่มาจากกลุ่มตัวอย่างหลากหลายแตกต่างกัน ซึ่งเก็บในเวลาเดียวกัน เรื่องเดียวกัน รวมทั้งตัวแปรชุดเดียวกันก็ตาม อย่างไรก็ตาม ปัญหาการมีสหสัมพันธ์ต่อเนื่องของค่าความคลาดเคลื่อนจะมีผลกระทบเฉพาะการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ และช่วงของความเชื่อมั่นเท่านั้น ที่ขาดความเที่ยงตรงไป แต่ทว่าการประเมินค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของหลักกำลังสองต่ำสุดยังคงใช้การได้อยู่ (Lewis-beck, 1980 : 28 ; Berry, 1997 : 71-72) ดังนั้นจะใช้สถิติ Durbin-Watson ทดสอบความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อน ทั้งสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงบวก และลบ (Positive – Negative Autocorrelation) โดยทำการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

1. ทดสอบว่าค่าของความคลาดเคลื่อนมีสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงบวกหรือไม่
สมมติฐาน H_0 : ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงบวก

$$(P=0)$$

$$H_a : \text{ค่าความคลาดเคลื่อนมีสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงบวก}$$

$$(P>0)$$

การทดสอบ

1. คำนวณหาค่าสถิติ Durbin และ Waston (D-W)	= 1.815
2. K (จำนวนตัวแปรอิสระ)	= 5
3. N (จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด)	= 773
4. α (ระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้)	= .05
5. เมื่อเปิดจากตารางแล้ว จะได้ค่า d_L	= 1.57
d_U	= 1.78

การกระจายทางสถิติ	ค่าวิกฤติสำหรับการทดสอบของ Durbin และ Waston (D-W)
ลักษณะการทดสอบ	ใช้แบบหางเดียว
ระดับนัยสำคัญ	ที่กำหนดไว้ (α) เท่ากับ .05 และตัวทดสอบ Durbin และ Waston จะแบ่งเป็นช่วงซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 4
การตัดสินใจ	ถ้าค่า $D-W < d_L$ แสดงว่ามีนัยสำคัญ และปฏิเสธ H_0 ถ้าค่า $D-W > d_U$ แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญ และยอมรับ H_0
แทนค่า	$1.815 > 1.57$
และ	$1.815 > 1.78$

ค่าของ D-W จะอยู่ระหว่าง d_U และ 2, $1.78 \leq 1.815 \leq 2$ แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญ จึงต้องยอมรับว่า H_0 ที่ว่า ค่าของความคลาดเคลื่อนไม่ได้เป็นสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงบวก

2. ทดสอบว่า ค่าของความคลาดเคลื่อนมีสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงลบหรือไม่ สมมุติฐาน H_0 : ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงลบ ($P=0$)
 H_a : ค่าความคลาดเคลื่อนมีสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงลบ ($P<0$)

การตัดสินใจ ถ้าค่า $4 - D-W < d_L$ หรือ $D-W \geq 4 - d_L$ แสดงว่ามีนัยสำคัญ และปฏิเสธ H_0
ถ้าค่า $4 - D-W > d_U$ แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญ และยอมรับ H_0

แทนค่า $4 - 1.805 = 2.185 > 1.57$ หรือ $1.805 < 4 - 1.57 = 2.43$
 $4 - 1.815 = 2.185 > 1.7$

แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญ จึงต้องยอมรับ H_0 ที่ว่า ค่าของความคลาดเคลื่อนไม่ได้เป็นสหสัมพันธ์ต่อเนื่องในเชิงลบ

ดังนั้นจากการทดสอบค่าสถิติ Durbin และ Waston แล้ว เชื่อมั่นได้ว่า ลักษณะของความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกันและกัน ไม่ได้มีการแปรผันร่วมกัน จึงไม่ได้ละเมิดข้อกำหนดนี้แต่อย่างใด

3.5 ค่าความคลาดเคลื่อนมีการกระจายเป็นปกติ (Normality)

ถือว่าการตรวจสอบข้อกำหนดเกี่ยวกับความคลาดเคลื่อนสุดท้าย โดยอาศัยการเขียนกราฟของค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานลงในรูปของกราฟแท่ง (Histogram) และการแจกแจงแบบโค้งปกติ (Normal Curve, Bell-shape) ซึ่งจะต้องมีจำนวนของค่าความคลาดเคลื่อน 95% ตกอยู่ในโค้งปกติที่ไม่เกินค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ ± 2 ส่วนที่เหลืออาจจะกระจายออกนอกค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก็ยังสามารถรับได้ (Lewis-beck, 1980 : 29)

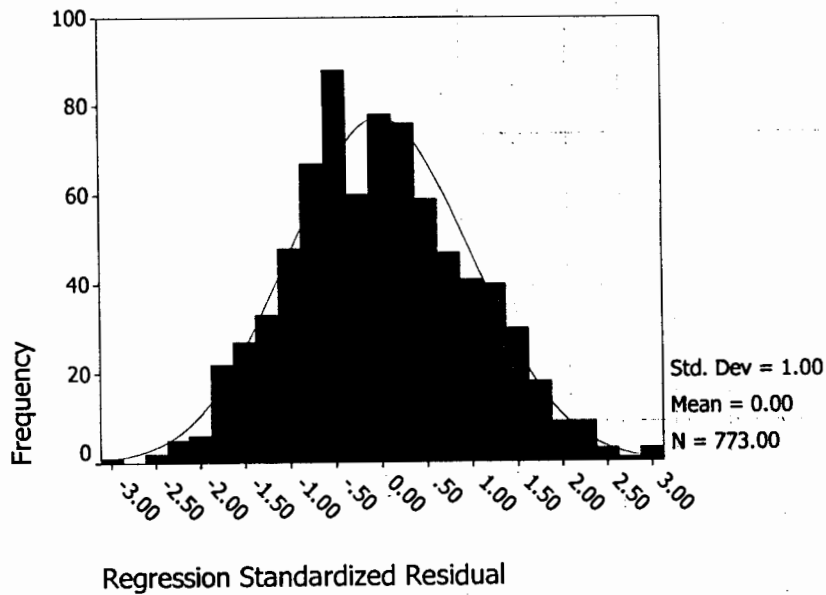
ข้อกำหนดนี้มีความจำเป็นเฉพาะการทดสอบค่านัยสำคัญทางสถิติเท่านั้น แต่ถ้ามีการละเมิด ก็ไม่มีผลกระทบต่อการประเมินค่าของการวิเคราะห์ถดถอยแต่อย่างใด เพราะในการวิเคราะห์ถดถอยไม่นำค่าความคลาดเคลื่อนมาประเมินอยู่แล้ว เพราะจะเกิดปัญหาข้อยุ่งยากในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตามปัญหาการกระจายของความคลาดเคลื่อนไม่ปกติมักเกิดกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก แต่ถ้างานวิจัยนั้นใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ จะไม่พบปัญหาดังกล่าว หากจะมีก็ไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด เพราะการกระจายของค่าประเมินสัมประสิทธิ์ความชันบางส่วน (Partial Slope Coefficient Estimator) มีคุณสมบัติของการกระจายแบบปกติเสมอ (Berry and Feldman, 1985 : 11)

ดังนั้นการเขียนกราฟเพื่อพิจารณาค่าความคลาดเคลื่อนมีการกระจายเป็นปกติหรือไม่นั้น ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า มีค่าความคลาดเคลื่อนใดบ้างที่กระเด็นออกนอกขอบเขตที่ควรจะเป็น ซึ่งผู้วิจัยบางคนก็เคร่งครัดอาจตัดกรณีดังกล่าวออกจากการวิเคราะห์ ถ้าหากว่าค่านั้นมีผลกระทบต่องานวิจัย และเรียกค่าความคลาดเคลื่อนนี้ว่า Large Residuals หรือ Outliers ซึ่งมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ความผิดพลาดของการลงรหัสตัวแปรซึ่งผู้วิจัยสามารถดำเนินการแก้ไขได้ทันที หรือเป็นตัวอย่งที่มีความผิดปกติถือเป็นลักษณะพิเศษของผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างโดยเฉพาะที่ไม่เหมือนกับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามการที่จะตัดหรือให้ตัวอย่างเหล่านี้คงอยู่ในการวิเคราะห์หรือไม่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้วิจัย เพราะบางครั้งตัดออกไปจากการวิเคราะห์แล้วก็ได้ไม่ได้ทำให้เพิ่มอำนาจในการอธิบายแต่อย่างใด (Hair et. al, 1998 : 64-65)

นอกจากนี้ มีวิธีการเขียนกราฟที่เรียกว่า Normal Probability Plots (NPP) ซึ่งเป็นวิธีการเขียนกราฟโดยใช้ค่าความคาดหวังของค่าความคลาดเคลื่อนที่เรียงลำดับ ($E(e_{(i)})$) และค่าความคลาดเคลื่อนที่เรียงลำดับที่ i ($e_{(i)}$) เมื่อค่าความคลาดเคลื่อน (e_i) มีการแจกแจงปกติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 และค่าความแปรปรวนเท่ากับ σ^2 และ $e_{(1)} \leq e_{(2)} \leq \dots \leq e_{(n)}$ ถ้าจุด ($E(e_{(i)}), e_{(i)}$) ที่ได้จากการเขียนกราฟในแผนภาพกระจายอยู่ในแนวเส้นตรง จะสรุปได้ว่า ค่าความคลาดเคลื่อนมีการแจกแจงปกติ แต่ถ้าไม่อยู่ในแนวเส้นตรง จะสรุปได้ว่า ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีการแจกแจงแบบปกติ (ทรงศิริ แต่สมบัติ, 2542 : 149)

Histogram

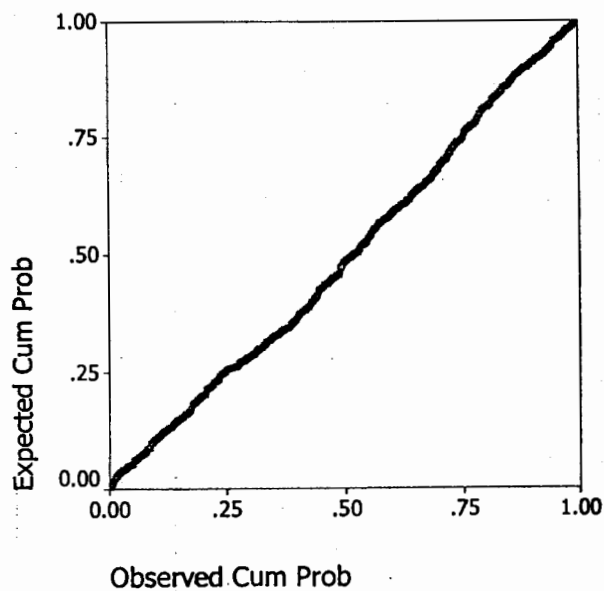
Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 20 : แสดงการกระจายของค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

Normal P-P Plot of Regression Standard

Dependent Variable: POLPA

ภาพที่ 21 : แสดงการกระจายค่าความคาดหวังของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

ทั้ง 2 กรณีนี้นสรุปได้ว่า การกระจายของค่าความคลาดเคลื่อนนั้นเป็นปกติ ดังนั้นข้อกำหนดดังกล่าวนี้จึงถือว่าผ่านเช่นกัน

4. ปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity)

ในการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ ซึ่งมีตัวแปรอิสระหลายตัวนั้น อาจกระทบต่อข้อกำหนดที่ว่า ต้องไม่มีตัวแปรอิสระในสมการการถดถอยเชิงเส้นตรงแบบพหุคูณมีความสัมพันธ์กันเองในสมการเดียวกัน หากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์แบบแล้ว (Perfect Collinearity) การวิเคราะห์ต่อไปเกิดปัญหาขึ้นอย่างแน่นอน เช่น ตัวแปรอิสระตัวเดียวกันอยู่สมการแบบถดถอยแบบไม่ซับซ้อน และแบบพหุคูณมีค่าในการอธิบายที่แตกต่างกัน หรืออาจทำให้ค่าพยากรณ์ของตัวแปรตามมีค่าเปลี่ยนแปลงไปไม่มาก ทั้ง ๆ ที่เพิ่มตัวแปรอิสระเข้าไปในสมการหลายตัวแล้วก็ตาม (ทรงศิริ แต่สมบัติ, 2542 : 184)

ดังนั้นปัญหานี้ไม่เกิดขึ้นในการวิเคราะห์ถดถอยแบบง่ายที่มีตัวแปรอิสระเพียงตัวแปรเดียว แต่ในการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณแล้ว ผลกระทบของตัวแปรอิสระตัวหนึ่งจะขึ้นอยู่กับค่าตัวแปรอิสระอื่น ๆ ในการอธิบายตัวแปรตาม (Lewis-beck, 1980 : 54, 58) ปัญหาของตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กันนี้เกิดขึ้นได้เมื่อการวิจัยนั้นมีตัวแปรหลายตัวในกรอบของการศึกษา แต่ทว่ากลับมีกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเกินไป หรือผู้วิจัยได้นำตัวแปรอิสระที่มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะใกล้เคียงกันเข้าสู่สมการเดียวกัน (Berry, 1997 : 25)

ดังได้ทราบแล้วว่า ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ไม่สามารถใช้วิธีการทดลองเข้ามาดำเนินการใด ๆ และในปรากฏการณ์ที่เป็นจริงส่วนมาก ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองอยู่แล้ว ดังนั้นผลของการวิเคราะห์อาจจะไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ไม่ลู่จะสอดคล้องกับโลกความเป็นจริง แต่ในการวิเคราะห์เส้นโยงเปิดโอกาสให้ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันได้ตามที่ผู้วิจัยคิดว่าเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง หรือตามแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ต้องการนำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหาของการวิจัย (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2537 : 258) ดังนั้นก่อนที่จะนำตัวแปรอิสระใด ๆ เข้าสู่สมการถดถอยนั้น ควรพิจารณารายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระก่อนว่า แต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด วิธีการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใดนั้น มีอยู่มากมายหลายวิธี เช่น

1. การตรวจสอบโดยพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทีละคู่
2. ตรวจสอบจากค่า Tolerance (Tol) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
3. ตรวจสอบจากค่า Variation Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
4. ตรวจสอบจากค่า Eigenvalue ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
5. ตรวจสอบจากค่า Condition Index ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

สำหรับการทดสอบข้อกำหนดเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องนี้จะใช้การตรวจสอบเฉพาะข้อที่ 1, 2 และ 3 เท่านั้น

ตารางที่ 42 : แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	X1	X ₂	X3	X4	X5
X1	1.00	.100	.068	-.178	.069
X ₂		1.00	.141	.024	.077
X3			1.00	.072	.390
X4				1.00	.394
X5					1.00

จากตารางนี้แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตนเอง ไม่ได้สูงมากนัก จึงสามารถเชื่อได้ว่าจะไม่เกิดปัญหาในการวิเคราะห์แต่อย่างใด เมื่อนำตัวแปรอิสระหลายตัวเข้าสู่สมการถดถอยแบบพหุคูณ

ตารางที่ 43 : แสดงค่า Tolerance และ Variance Inflation Factor ของตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	ค่า Tolerance	ค่า VIF
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (X1)	.937	1.068
การผูกพันกับองค์กร (X ₂)	.971	1.030
ความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง (X3)	.828	1.208
ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง (X4)	.796	1.257
ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง (X5)	.701	1.427

จากตารางนี้แสดงค่าของตัวแปรอิสระ 2 อย่าง คือ Tolerance (Tol) และค่า Variance Inflation Factor (VIF) เป็นตัวบ่งบอกว่า ตัวแปรใดบ้างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน หรือเป็นการพิจารณาว่า จะรับหรือไม่รับตัวแปรอิสระบางตัวเพิ่มเข้ามาในสมการถดถอย นั่นคือจะไม่รับตัวแปรอิสระ (X_i) เข้าในสมการถดถอย ถ้ามีความสัมพันธ์กันสูงกับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่อยู่ในสมการถดถอยอยู่แล้ว โดยที่ค่าทั้งสองนี้เป็นส่วนกลับต่อกันและกัน

$$\text{Tol}_i = \frac{1}{\text{VIF}_i} = 1 - R_i^2$$

และ $\text{Tol}_i = 1 - R_i^2$

ดังนั้น $\text{VIF} = \frac{1}{1 - R_i^2} = \frac{1}{\text{Tol}_i}$

ดังนั้น ค่า VIF และค่า R^2 จะมีความสัมพันธ์ทางตรงกันข้าม นั่นคือจะไม่รับตัวแปรอิสระเข้าในสมการถดถอย ถ้า R_i^2 หรือ VIF_i มีค่าสูง หรือ Tol_i มีค่าต่ำ โดยเกณฑ์ในการพิจารณาค่า Tolerance นั้น ถ้าหากเข้าใกล้ 0 แล้ว ต้องตัดตัวแปรอิสระนั้นออกจากสมการถดถอย ส่วนค่า VIF ถ้ามีค่าสูงมาก แสดงว่า ต้องตัดตัวแปรอิสระนั้นออกเช่นกัน โดยปกติแล้วถือเกณฑ์ที่ว่าค่า Tolerance ที่ต่ำกว่า 0.01 และ VIF มีค่าตั้งแต่ 10 ขึ้นไป ต้องตัดตัวแปรนั้นออกจากสมการถดถอย เพราะเป็นการแสดงว่า ตัวแปรอิสระนั้นมีลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรงอย่างยิ่งกับตัวแปรอิสระอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาค่าทั้งสองแล้วพบว่า ค่า Tolerance มีค่าสูงมาก ส่วนค่า VIF มีค่าเข้าใกล้ 1 มาก ดังนั้น จึงเชื่อได้ว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดที่บรรจุอยู่ในตัวแบบนั้นไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกันในการอธิบายตัวแปรตามอย่างแน่นอน

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามสำหรับการทดสอบเบื้องต้น

แบบสอบถาม**การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร****คำชี้แจง**

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนของการทดสอบแบบสอบถาม เพื่อนำผลจากการทดสอบไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้แบบสอบถามนี้มีความสมบูรณ์ และได้มาตรฐานยิ่งขึ้น จึงใคร่ขอความกรุณาให้ท่านได้ตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อ โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง O หรือเติมคำลงในช่องว่างที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณล่วงหน้า ที่ท่านได้สละเวลาให้ความร่วมมือในการให้รายละเอียด เพื่อตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีผลช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

นายประสิทธิ์ สันติกาญจน์

ฝ่ายบริการการศึกษาและสวัสดิการ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตกล้วยน้ำไท

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ตามความเป็นจริง

1. เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง
2. อายุ	☐ 18-25 ปี ☐ 36-45 ปี	☐ 26-35 ปี ☐ 46 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพสมรส	☐ โสด ☐ ม่าย	☐ สมรส ☐ หย่า/แยกกันอยู่
4. ภูมินาเดิม	☐ ภาคกลาง ☐ ภาคเหนือ	☐ ภาคใต้ ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน	☐ 1-5 ปี ☐ 11-15 ปี	☐ 6-10 ปี ☐ 16 ปีขึ้นไป
6. จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนี้	☐ 1-3 คน ☐ 7 คนขึ้นไป	☐ 4-6 คน

ตอนที่ 2 ข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นให้ตามความเป็นจริง

7. สำเร็จการศึกษาระดับ	☐ ไม่จบประถมศึกษา	☐ ประถมศึกษา
	☐ มัธยมศึกษา	☐ ประกาศนียบัตร/เทียบเท่า
	☐ อุดมศึกษา	
8. รายได้ประมาณเดือนละ	☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ 5,001-10,000 บาท
	☐ 10,001-15,000 บาท	☐ 15,001-20,000 บาท
	☐ 20,001-25,000 บาท	☐ 25,001-30,000 บาท
	☐ 30,001-35,000 บาท	☐ 35,001-40,000 บาท
	☐ ตั้งแต่ 40,001 บาท	☐ ขึ้นไป

9. อาชีพหลัก(ที่มีรายได้ประจำ หรือรายได้เป็นเดือน)

- รัฐบาล (โปรดระบุตำแหน่ง/ระดับ) .....
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ (โปรดระบุตำแหน่ง/ระดับ) .....
- บริษัทเอกชน/ร้านค้าเอกชน (โปรดระบุตำแหน่ง/ระดับ)
  - เจ้าของกิจการ
  - พนักงานฝ่ายบริหาร/ฝ่ายจัดการ (โปรดระบุให้แน่ชัด) .....
  - ไม่ใช่พนักงานฝ่ายบริหาร/ฝ่ายจัดการ (โปรดระบุให้แน่ชัด) .....
  - อื่น ๆ (โปรดระบุให้แน่ชัด) .....
- ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม (ระบุตำแหน่ง/ระดับ)
  - เจ้าของกิจการ
  - พนักงานฝ่ายบริหาร/ฝ่ายจัดการ (โปรดระบุให้แน่ชัด) .....
  - ไม่ใช่พนักงานฝ่ายบริหาร/ฝ่ายจัดการ (โปรดระบุให้แน่ชัด) .....
  - อื่น ๆ (โปรดระบุให้แน่ชัด) .....
- เกษตรกร / กสิกร (โปรดระบุประเภท)
  - เจ้าของไร่/นา/สวน/ฟาร์มเลี้ยงสัตว์
  - ผู้เช่าที่ดินทำกิน
  - ผู้ทำงานในเรือکشวนไร่นาทั่วไป
  - อื่น ๆ (โปรดระบุให้แน่ชัด) .....
- กรรมกร / คนงาน / ลูกจ้างตามบ้าน / รับจ้างทำงานทั่วไป
- ค้าขายในบ้าน / แผงของตนเอง
- รับจ้างทำสิ่งของต่าง ๆ ภายในบ้านตนเอง/เสริมส่วย ตัดแต่งผม
- ขับรถแท็กซี่ สามล้อ บรรทุกทั่วไป
- ประกอบอาชีพอิสระที่ใช้วิชาชีพ เช่น แพทย์ สถาปนิก วิศวกร ทนายความ ฯ
- ลูกจ้างชั่วคราว / ลูกจ้างประจำ
- องค์กรการพัฒนาเอกชน (NGOs)
- ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากอาชีพที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด
(โปรดระบุให้แน่ชัด) .....

ตอนที่ 3 ข้อมูลความผูกพันกับองค์กร

(สำหรับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กรใด ๆ ให้ข้ามไปตอบคำถามในตอน 4 ข้อ 12)

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นให้ตามความเป็นจริง

10. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกขององค์กร (กลุ่ม สมาคม สโมสร พรรคการเมือง สหภาพ

ชุมชน มูลนิธิ สหกรณ์ ฯ) ไต่บ้าง

(โปรดระบุชื่อองค์กร และตำแหน่ง -ถ้ามี)

1. .... ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก .....ปี

เป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่ง

เป็นสมาชิกที่มีตำแหน่ง (ระบุ) .....

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้มีโอกาสในการ

บ่อยครั้ง   ค่อนข้างบ่อย   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

1. เข้าร่วมประชุมกับองค์กรที่ได้จัดขึ้น	.....	.....	.....	.....
2. เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์กรได้จัดขึ้น	.....	.....	.....	.....
3. พบปะหรือติดต่อกับสมาชิกขององค์กร	.....	.....	.....	.....
4. เข้าไปมีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินการ หรือจัดการเมื่อองค์กรได้จัดกิจกรรม หรือประชุมสัมมนา	.....	.....	.....	.....

2. .... ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก .....ปี

เป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่ง

เป็นสมาชิกที่มีตำแหน่ง (ระบุ) .....

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้มีโอกาสในการ

บ่อยครั้ง   ค่อนข้างบ่อย   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

1. เข้าร่วมประชุมกับองค์กรที่ได้จัดขึ้น	.....	.....	.....	.....
2. เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์กรได้จัดขึ้น	.....	.....	.....	.....
3. พบปะหรือติดต่อกับสมาชิกขององค์กร	.....	.....	.....	.....
4. เข้าไปมีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินการ หรือจัดการเมื่อองค์กรได้จัดกิจกรรม หรือประชุมสัมมนา	.....	.....	.....	.....

3. .... ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก .....ปี

○ เป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่ง

○ เป็นสมาชิกที่มีตำแหน่ง (ระบุ) .....

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้มีโอกาสในการ

บ่อยครั้ง   ค่อนข้างบ่อย   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

1. เข้าร่วมประชุมกับองค์กรที่ได้จัดขึ้น	.....	.....	.....	.....
2. เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์กรได้จัดขึ้น	.....	.....	.....	.....
3. พบปะหรือติดต่อกับสมาชิกขององค์กร	.....	.....	.....	.....
4. เข้าไปมีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินการ หรือจัดการเมื่อองค์กรได้จัดกิจกรรม หรือประชุมสัมมนา	.....	.....	.....	.....

ตอนที่ 4 ข้อมูลทางสังคมและจิตวิทยาการเมือง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึก และความเห็นของท่านมากที่สุดตามข้อความต่อไปนี้

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
12. ประชาชนควรเอาใจใส่กับการเมือง เพราะการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน	.....	.....	.....	.....	.....
13. เมื่อเราได้พบเห็นสิ่งที่อาจเป็นภัย ต่อประเทศชาติ เราควรจะแสดง การต่อต้าน	.....	.....	.....	.....	.....
14. ประชาชนมักไม่ใส่ใจว่า การกระทำ ใด ๆ ของตนเองจะทำให้เกิดประโยชน์ หรือสามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้	.....	.....	.....	.....	.....
15. เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องทำ ทุกอย่างเพื่อให้ได้รัฐบาลที่ดีกว่าเดิม	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
16. ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทาง การเมืองได้อย่างเสรี ไม่ว่าจะ ในด้านใดก็ตาม	.....	.....	.....	.....	.....
17. ประชาชนทุกคนควรเสียสละเพื่อ ประเทศชาติโดยส่วนรวม	.....	.....	.....	.....	.....
18. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหนทาง ในการปรับปรุงบ้านเมืองให้ดียิ่งขึ้น	.....	.....	.....	.....	.....
19. เราควรไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ให้กับผู้สมัครที่มีความสามารถในการ แก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชน เท่านั้น	.....	.....	.....	.....	.....
20. เมื่อมีผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากแล้ว ถ้าเราไม่ไปสักคนก็ไม่มีผลแต่อย่างใด	.....	.....	.....	.....	.....
21. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งถือว่าเป็นหน้าที่ ของเรา แม้ว่าจะไม่ค่อยมีเวลา หรือไม่สนใจในการเลือกตั้งมากนัก	.....	.....	.....	.....	.....
22. ไม่มีความสำคัญแต่อย่างใดที่ต้องไป ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในเมื่อผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองที่เราจะเลือก ไม่มี โอกาสจะชนะอย่างแน่นอน	.....	.....	.....	.....	.....
23. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากจะเป็นการรักษาสิทธิแล้ว ยังเป็นหน้าที่ที่สำคัญของเรา	.....	.....	.....	.....	.....
24. หากเราไม่เคยสนใจว่าผลของ การเลือกตั้งออกมาเป็นอย่างไร เราก็ควรจะนอนหลับทับสิทธิ	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
25. เราไม่จำเป็นต้องไปเลือกตั้งทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไป หรือ เลือกตั้งซ่อม	.....	.....	.....	.....	.....
-----					
26. นโยบายของรัฐบาลที่กำลังทำอยู่ ในปัจจุบัน ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง	.....	.....	.....	.....	.....
27. รัฐบาลได้นำเงินภาษีของประชาชน ไปใช้ในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์	.....	.....	.....	.....	.....
28. คณะรัฐบาลมักมีรัฐมนตรีที่ไม่ซื่อสัตย์ สุจริตปะปนอยู่เสมอ	.....	.....	.....	.....	.....
29. สิ่งที่รัฐบาลได้กล่าวหรือแจ้งกับ ประชาชนโดยผ่านสื่อมวลชนจะ เป็นความจริงเสมอ	.....	.....	.....	.....	.....
30. ทุกอย่างที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำ ตั้งอยู่บนผลประโยชน์สูงสุดเพื่อชาติ และประชาชนมากกว่าเพื่อผล- ประโยชน์ของตนเองและพรรคพวก	.....	.....	.....	.....	.....
31. รัฐบาลมักจะรักษาคำมั่นสัญญา ที่ได้ให้ไว้กับประชาชนในระหว่าง การหาเสียง	.....	.....	.....	.....	.....
32. การดำเนินงานของรัฐบาลตั้งอยู่บน ความซื่อสัตย์สุจริตเสมอ	.....	.....	.....	.....	.....
33. นักการเมืองจะใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ ไม่ถูกต้องเพื่อให้ตนเองประสบ- ความสำเร็จ	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
34. ผู้ที่เข้ามาทำงานทางการเมือง เพราะต้องการช่วยเหลือประชาชน ที่เดือดร้อน	.....	.....	.....	.....	.....
35. เราสามารถให้ความไว้วางใจได้ว่า นักการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่ของ ตนเองอย่างซื่อสัตย์สุจริตเสมอ	.....	.....	.....	.....	.....
36. นักการเมืองให้คำมั่นสัญญาต่อ ประชาชน เพราะต้องการคะแนนเสียง เท่านั้น	.....	.....	.....	.....	.....
37. คุณสมบัติประจำตัวของนักการเมือง คือ ทำอะไรไม่เป็น ดีแต่พูด	.....	.....	.....	.....	.....
38. นักการเมืองมักแสวงหาผลประโยชน์ ให้กับตนเอง และพรรคพวกมากกว่า ผลประโยชน์ของประเทศชาติ และ ประชาชน	.....	.....	.....	.....	.....
39. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ผ่านมา เป็นการสูญเสียโดยเปล่า- ประโยชน์ เพราะหากคนดีเข้ามาทำงาน ทางการเมืองไม่ได้เลย	.....	.....	.....	.....	.....
<hr/>					
40. หากเรามีโอกาสได้ทำงานทาง การเมืองแล้ว เราสามารถทำได้ดี เหมือนกับนักการเมืองคนอื่น ๆ	.....	.....	.....	.....	.....
41. ประชาชนมีวิธีการหลายวิธีที่ ถูกกฎหมายเพื่อควบคุมการทำงาน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
42. ยุคนี้สมัยนี้ เสียงของประชาชนเป็น เสียงสวรรค์	.....	.....	.....	.....	.....
43. ประชาชนอย่างเรามีความสามารถพอ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่าง หรือแก้ไขกฎหมายสำหรับใช้ภายใน ประเทศ	.....	.....	.....	.....	.....
44. ปัจจุบันปัญหาทางการเมืองมีความ ซับซ้อนมาก เราไม่มีความสามารถพอ ที่จะเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือเพื่อแก้ไข ปัญหานั้น	.....	.....	.....	.....	.....
45. ทิศทางความเป็นไปของการเมืองใน ปัจจุบัน ถูกควบคุมโดยกลุ่มบุคคลเล็ก ๆ ที่มีอำนาจ ประชาชนอย่างเราไม่มีสิทธิ เข้าไปเกี่ยวข้องใด ๆ ได้เลย	.....	.....	.....	.....	.....
46. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นเพียงหนทางเดียวเท่านั้นที่ ประชาชนอย่างเราสามารถแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน ของรัฐบาล	.....	.....	.....	.....	.....
47. คะแนนเสียงของเราเพียงคะแนนเดียว สามารถทำให้ผลการเลือกตั้งแตกต่าง ไปจากเดิม	.....	.....	.....	.....	.....
48. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อ คณะรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศ	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
49. เมื่อรัฐบาลจะต้องตัดสินใจเพื่อ ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง มักจะ ให้ความสนใจต่อความคิดเห็น หรือ ต่อข้อเรียกร้องของประชาชน	.....	.....	.....	.....	.....
50. ในการวางนโยบายใด ๆ สำหรับบริหาร ประเทศนั้น รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งหมด ประชาชนอย่างเราไม่มีบทบาท ในการกำหนดนโยบายเลย	.....	.....	.....	.....	.....
51. คณะรัฐบาลที่กำลังบริหารประเทศ ประกอบไปด้วยบุคคลระดับสูง และ บุคคลที่มีอำนาจอิทธิพล ซึ่งมักจะ ไม่เอาใจใส่ต่อประชาชนอย่างเรา	.....	.....	.....	.....	.....
52. ในการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อเข้ามาบริหาร ประเทศ เป็นสิ่งที่ยากลำบากมาก ทั้ง ระดับความคิด และสติปัญญาของเรา ไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือใด ๆ ได้	.....	.....	.....	.....	.....
53. หากรัฐบาลกำลังจะกระทำการ อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเราเห็นว่า สิ่งนั้นเป็นอันตรายต่อประชาชนโดย ส่วนรวมแล้ว ท่านเชื่อว่าตัวท่าน สามารถที่จะหยุดการกระทำนั้นได้	.....	.....	.....	.....	.....

ตอนที่ 5 ข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมือง

คำแนะนำ : กิจกรรมทางการเมืองทั้ง 7 ประเภทต่อไปนี้ เป็นการจำแนกการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นระดับต่าง ๆ ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะวัดความสามารถและทรัพยากร (อาจจะเป็นการใช้จ่ายทางด้านเงินทอง เวลา หรืออื่น ๆ) มากน้อยแตกต่างกัน ดังนั้น ขอให้ท่านเรียงลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการใส่หมายเลขตั้งแต่ 1 ถึง 7 ลงหน้าข้อความที่ได้ให้มา

ในทางปฏิบัติ ท่านควรจะอ่านข้อความทั้งหมดอย่างถี่ถ้วนก่อน แล้วค่อยพิจารณาว่าจะใส่หมายเลขใดลงหน้าข้อความ โดยใส่หมายเลข 1 ลงหน้าข้อความที่ท่านคิดว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ท่านจะใช้ความสามารถ หรือสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด (กิจกรรมดังกล่าวจะมีความสำคัญน้อยที่สุด) และใส่หมายเลข 2, 3, 4 จนถึง 7 ลงหน้าข้อความที่ท่านคิดว่า เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ท่านจะใช้ความสามารถ หรือสูญเสียทรัพยากรมากขึ้นเป็นลำดับ (กิจกรรมดังกล่าวจะมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงมากที่สุด ให้ใส่หมายเลข 7 ลงหน้าข้อความนั้น) เมื่อท่านได้ใส่หมายเลขครบทุกข้อความแล้ว ขอให้ขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างด้านหลังข้อความว่า ในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้หรือไม่

ข้อความการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

ท่านเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ทางการเมืองเหล่านี้หรือไม่

เคย

ไม่เคย

.....: การพูดคุยหรือสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองระหว่างเพื่อนฝูง หรือสมาชิกในครอบครัว	.....	.....
.....: การให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง โดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ	.....	.....
.....: การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	.....	.....
.....: การชักชวนบุคคลที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	.....	.....
.....: การไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง	.....	.....
.....: การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมือง เพื่อแจ้งปัญหา หรือเรื่องเดือดร้อน	.....	.....
.....: การไปร่วมเผ่าดูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนน เขตเลือกตั้งใด-เขตเลือกตั้งหนึ่ง	.....	.....

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถาม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการค้นหาสาเหตุสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น ผลของการวิจัยจึงสามารถนำไปอธิบาย และสร้างความเข้าใจในพฤติกรรมทางการเมืองได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อีกทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาจากท่านสละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้ โปรดตอบให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง ความคิดเห็นของท่านจะถือเป็นความลับ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะของภาพรวม

แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ
- ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม จำนวน 3 ข้อ
- ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการผูกพันกับองค์กร จำนวน 3 ข้อ
- ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับสังคมวิชาการเมือง จำนวน 33 ข้อ
- ตอนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำนวน 11 ข้อ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการให้รายละเอียดเพื่อตอบแบบสอบถาม อันมีส่วนช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

นายประสิทธิ์ สันติกาญจน์

ผู้วิจัย

สำหรับผู้วิจัย

1 2 3 4

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน O ตามความเป็นจริง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 18-25 ปี 26-35 ปี
 36-45 ปี 46 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพสมรส โสด สมรส
 ม้าย หย่า/แยกกันอยู่
4. ภูมิลำเนาเดิม ภาคกลาง ภาคใต้
 ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร 1-5 ปี 6-10 ปี
ติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน 11-15 ปี 16 ปีขึ้นไป
6. จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนี้ 1-3 คน 4-6 คน
 7 คนขึ้นไป

ID ○○○○

5

○

SEX

6

○

AGE

7

○

STA

8

○

LOC

9

○

TIM

10

○

MEM

ตอนที่ 2 ข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน O หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ความเป็นจริง

7. สำเร็จการศึกษาระดับ ไม่จบประถมศึกษา ประถมศึกษา
 มัธยมศึกษา ประกาศนียบัตร/เทียบเท่า
 อุดมศึกษา
8. รายได้ประมาณเดือนละ ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,001-10,000 บาท
 10,000-15,000 บาท 15,001-20,000 บาท
 20,001-25,000 บาท 25,001-30,000 บาท
 30,001-35,000 บาท 35,001-40,000 บาท
 ตั้งแต่ 40,001 บาท ขึ้นไป

11

○

ED

12

○

SALA

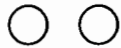
สำหรับผู้วิจัย

9. อาชีพหลัก(ที่มีรายได้ประจำ หรือรายได้เป็นเดือน)

- รัฐบาล (โปรดระบุตำแหน่ง/ระดับ).....
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ (โปรดระบุตำแหน่ง/ระดับ).....
- สถาบัน/บริษัท/ห้างร้าน/ร้านค้าเอกชน (โปรดระบุตำแหน่ง/ระดับ)
- เจ้าของกิจการ/หุ้นส่วนของกิจการ
- บุคลากรที่มีตำแหน่งระดับหัวหน้าขึ้นไป (โปรดระบุตำแหน่ง).....
- บุคลากรที่ไม่มีตำแหน่ง (โปรดระบุหน้าที่).....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- โรงงานอุตสาหกรรม (โปรดระบุตำแหน่ง/ระดับ)
- เจ้าของกิจการ/หุ้นส่วนของกิจการ
- บุคลากรที่มีตำแหน่งระดับหัวหน้าขึ้นไป (โปรดระบุตำแหน่ง).....
- บุคลากรที่ไม่มีตำแหน่ง (โปรดระบุหน้าที่).....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....
- เกษตรกร/กสิกร (โปรดระบุประเภท)
- เจ้าของไร่/นา/สวน/ฟาร์มเลี้ยงสัตว์
- ผู้เช่าที่ดินทำกิน
- ผู้รับจ้างทำงานในเรือสวนไร่นาทั่วไป
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- กรรมกร / คนงาน / ลูกจ้างตามบ้าน / รับจ้างทำงานทั่วไป
- ค้าขายในร้าน / แผงของตนเอง / เสริมสอยตัดแต่งผม
- รับจ้างทำสิ่งของต่าง ๆ ภายในบ้านตนเอง
- ขับรถแท็กซี่ สามล้อ บรรทุกทั่วไป
- ประกอบอาชีพอิสระที่ใช้วิชาชีพ เช่น แพทย์ สถาปนิก วิศวกร ทนายความ ฯ
- องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) (โปรดระบุ).....
- ลูกจ้างประจำ/ลูกจ้างชั่วคราวของหน่วยงาน (โปรดระบุ).....
- ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากอาชีพที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด
(โปรดระบุให้แน่ชัด).....

13

14

OCCU SES

ตอนที่ 3 ข้อมูลการผูกพันกับองค์กร

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน O หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นให้ตามความเป็นจริง

(สำหรับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กรใด ๆ ให้ข้ามไปตอบคำถามในตอนที่ 4 ข้อ 12)

10. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกขององค์กร (กลุ่ม สมาคม สโมสร พรรคการเมือง สมาพันธ์ สหภาพ ชุมชน มูลนิธิ สหกรณ์ ฯ) ใดบ้าง (โปรดระบุชื่อองค์กร และตำแหน่ง - ถ้ามี)

1. .... ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก ..... ปี

O สมาชิกที่ไม่มีตำแหน่ง O สมาชิกที่มีตำแหน่ง (ระบุ).....

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้มีโอกาสในการเข้าร่วม

	บ่อยมาก	บ่อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	ไม่เคยเลย
1. การประชุม	.....	.....	.....	.....	.....	.....
2. กิจกรรมต่าง ๆ	.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. การพบปะ หรือ ติดต่อกับสมาชิก	.....	.....	.....	.....	.....	.....
4. ช่วยเหลือในการ- ดำเนินงาน หรือ จัดการ เมื่อองค์กร ได้จัดกิจกรรม หรือประชุมสัมมนา	.....	.....	.....	.....	.....	.....

สำหรับผู้วิจัย

15

RY 1

16

RP 1

17

RM 1

18

RA 1

19

RI 1

20

RH 1

(ในกรณีที่เป็นสมาชิกมากกว่า 1 องค์กร ให้ตอบข้อที่ 2 และ/หรือ 3 ด้วย)

2. .... ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก ..... ปี

สมาชิกที่ไม่มีตำแหน่ง สมาชิกที่มีตำแหน่ง (ระบุ).....

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้มีโอกาสในการเข้าร่วม

	บ่อยมาก	บ่อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	ไม่เคยเลย
1. การประชุม	.....	.....	.....	.....	.....	.....
2. กิจกรรมต่าง ๆ	.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. การพบปะ หรือ ติดต่อกับสมาชิก	.....	.....	.....	.....	.....	.....
4. ช่วยเหลือในการ- ดำเนินงาน หรือ จัดการ เมื่อองค์กร ได้จัดกิจกรรม หรือประชุมสัมมนา	.....	.....	.....	.....	.....	.....

3. .... ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก ..... ปี

สมาชิกที่ไม่มีตำแหน่ง สมาชิกที่มีตำแหน่ง (ระบุ).....

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้มีโอกาสในการเข้าร่วม

	บ่อยมาก	บ่อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	ไม่เคยเลย
1. การประชุม	.....	.....	.....	.....	.....	.....
2. กิจกรรมต่าง ๆ	.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. การพบปะ หรือ ติดต่อกับสมาชิก	.....	.....	.....	.....	.....	.....
4. ช่วยเหลือในการ- ดำเนินงาน หรือ จัดการ เมื่อองค์กร ได้จัดกิจกรรม หรือประชุมสัมมนา	.....	.....	.....	.....	.....	.....

21

RY 2

22

RP 1

23

RM 1

24

RA 2

25

RI 2

26

RH 2

27

RY 3

28

29

RM 3

30

RA 3

30

RI 3

32 33

RH 3 ORAI

ตอนที่ 4 ข้อมูลทางสังคมวิทยาการเมือง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึก และความเห็นของท่านมากที่สุดตามข้อความดังต่อไปนี้

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	สำหรับผู้วิจัย
12. ประชาชนควรเอาใจใส่กับการเมือง เพราะ การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน	.....	.....	.....	.....	.....	34 ○ C1
13. เป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องทำทุก อย่างเพื่อให้ได้รัฐบาลที่ดีกว่าเดิม	.....	.....	.....	.....	.....	35 ○ C2
14. ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทาง การเมืองได้อย่างเสรี ไม่ว่าคำใด ก็ตาม	.....	.....	.....	.....	.....	36 ○ C3
15. ประชาชนทุกคนควรเสียสละเพื่อ ประเทศชาติโดยส่วนรวม	.....	.....	.....	.....	.....	37 ○ C4
16. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นหนทางใน การปรับปรุงบ้านเมืองให้ดียิ่งขึ้น	.....	.....	.....	.....	.....	38 ○ C5
17. เมื่อมีผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากแล้ว หากเราไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ก็ไม่ผล แต่อย่างใด	.....	.....	.....	.....	.....	39 ○ C6
18. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งถือเป็นหน้าที่ ของเรา แม้ว่าเราจะไม่ค่อยมีเวลา หรือ ไม่สนใจในการเมืองมากนัก	.....	.....	.....	.....	.....	40 ○ C7
19. ไม่มีความสำคัญแต่อย่างใดที่ต้องไป ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในเมื่อ ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองที่เราจะ เลือก ไม่มีโอกาสชนะอย่างแน่นอน	.....	.....	.....	.....	.....	41 ○ C8
20. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอก จากจะเป็นการรักษาสิทธิแล้ว ยังเป็น หน้าที่ที่สำคัญของเรา	.....	.....	.....	.....	.....	42 ○ C9
21. หากเราไม่สนใจว่าผลของการเลือกตั้ง จะเป็นเช่นไร เราก็ควรจะนอนหลับ ทับสิทธิ	.....	.....	.....	.....	.....	43 ○ C10

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	สำหรับผู้วิจัย
22. เราไม่จำเป็นต้องไปเลือกตั้งทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไป หรือ เลือกตั้งซ่อม	.....	.....	.....	.....	.....	44 45 ☐ ☐ C11 CV12
23. นโยบายของรัฐบาลที่กำลังดำเนินการ อยู่ในขณะนี้ ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง	.....	.....	.....	.....	.....	46 ☐ T1
24. รัฐบาลได้นำเงินภาษีของประชาชน ไปใช้ในทางที่ไม่เป็นประโยชน์	.....	.....	.....	.....	.....	47 ☐ T2
25. สิ่งที่รัฐบาลได้กล่าว หรือแจ้งกับ ประชาชน โดยผ่านสื่อมวลชน เป็น ความจริงเสมอ	.....	.....	.....	.....	.....	48 ☐ T3
26. ทุกอย่างที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำจะ ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดเพื่อ ชาติ และประชาชน มากกว่าเพื่อผล ประโยชน์ของตนเองและพรรคพวก	.....	.....	.....	.....	.....	49 ☐ T4
27. รัฐบาลมักจะรักษาคำมั่นสัญญาที่ได้ ให้ไว้กับประชาชนในระหว่างการ หาเสียง	.....	.....	.....	.....	.....	50 ☐ T5
28. การดำเนินงานของรัฐบาลตั้งอยู่บน ความซื่อสัตย์สุจริต	.....	.....	.....	.....	.....	51 ☐ T6
29. ผู้ที่เข้ามาทำงานทางการเมือง เพราะ ต้องการช่วยเหลือประชาชนที่ เดือดร้อน	.....	.....	.....	.....	.....	52 ☐ T7
30. เราสามารถให้ความไว้วางใจได้ว่า นักการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่ของ ตนเองอย่างซื่อสัตย์สุจริต	.....	.....	.....	.....	.....	53 ☐ T8
31. นักการเมืองให้คำมั่นสัญญาต่อ ประชาชน เพียงเพราะต้องการ คะแนนเสียงเท่านั้น	.....	.....	.....	.....	.....	54 ☐ T9

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	สำหรับผู้วิจัย
32. คุณสมบัติประจำตัวของนักการเมือง คือ ทำอะไรไม่เป็น ดีแต่พูด	.....	.....	.....	.....	.....	55 ☐ T10
33. นักการเมืองมักแสวงหาผลประโยชน์ ให้กับตนเอง และพรรคพวก มากกว่า ผลประโยชน์ของประเทศชาติ และ ประชาชน	.....	.....	.....	.....	.....	56 ☐ T11
34. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ผ่านมา เป็นการสูญเสียโดยเปล่า ประโยชน์ เพราะหากคนดีเข้ามาทำงาน ทางการเมืองไม่ได้เลย	.....	.....	.....	.....	.....	57 58 ☐ ☐ T11 PT12
35. หากเรามีโอกาสได้ทำงานทาง การเมือง เราสามารถทำได้ดีเหมือน กับนักการเมืองคนอื่น ๆ	.....	.....	.....	.....	.....	59 ☐ E1
36. ประชาชนมีวิธีการหลายวิธีที่ถูก กฎหมายเพื่อควบคุมการทำงานของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	.....	.....	.....	.....	.....	60 ☐ E2
37. บุคสมัยนี้ เสี่ยงของประชาชนเป็น เสี่ยงสวรรค์	.....	.....	.....	.....	.....	61 ☐ E3
38. คณะรัฐบาลที่กำลังบริหารประเทศ ประกอบด้วยบุคคลระดับสูง และมี อำนาจอิทธิพล ซึ่งมักจะไม่นำใจใส่ ต่อประชาชนอย่างเรา	.....	.....	.....	.....	.....	62 ☐ E4
39. ปัจจุบันปัญหาทางการเมืองมีความ ซับซ้อนมาก เราไม่มีความสามารถพอ ที่จะเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือเพื่อแก้ไข ปัญหานั้น	.....	.....	.....	.....	.....	63 ☐ E5

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	สำหรับผู้วิจัย
40. ทิศทางความเป็นไปของการเมืองในปัจจุบัน ถูกควบคุมโดยกลุ่มบุคคลเล็ก ๆ ที่มีอำนาจ ประชาชนอย่างเราไม่มีสิทธิเข้าไปเกี่ยวข้องกับใคร ๆ ได้เลย	.....	.....	.....	.....	.....	64 ☐ E6
41. คะแนนเสียงของเราเพียงคะแนนเสียงเดียว สามารถทำให้ผลการเลือกตั้งแตกต่างไปจากเดิม	.....	.....	.....	.....	.....	65 ☐ E7
42. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคณะรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศ	.....	.....	.....	.....	.....	66 ☐ E8
43. เมื่อรัฐบาลจะต้องตัดสินใจเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง มักจะให้ความสนใจต่อความคิดเห็น หรือต่อข้อเรียกร้องของประชาชน	.....	.....	.....	.....	.....	67 ☐ E9
44. ในการวางนโยบายใด ๆ สำหรับบริหารประเทศนั้น รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ประชาชนอย่างเราไม่บทบาทในการกำหนดนโยบายเลย	.....	.....	.....	.....	.....	68 ☐ E10
45. ในการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อเข้ามาบริหารประเทศเป็นสิ่งที่ยากลำบากมาก ทั้งระดับความคิด และสติปัญญาของเราไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือใคร ๆ ได้	.....	.....	.....	.....	.....	69 70 ☐ ☐ E11 EF12

ตอนที่ 5 ข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมือง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน O หรือช่องว่างตามความเป็นจริง

	สำหรับผู้วิจัย
46. ระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา ท่านได้พูดคุย หรือสนทนากับคนอื่น ๆ ในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองบ้างหรือไม่	71 ☐
☐ บ่อยมาก ☐ บ่อย ☐ ปานกลาง ☐ น้อย	P1
☐ น้อยมาก ☐ ไม่พูดคุยเลย (ข้ามไปตอบข้อที่ 48)	
47. ท่านได้พูดคุย หรือสนทนาในเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองกับใครมากที่สุด	72 ☐
☐ สมาชิกในครัวเรือน ☐ เพื่อนร่วมงาน/เพื่อนสนิท ☐ เพื่อนบ้านข้างเคียง	P2
☐ ญาติสนิท ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
48. ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา ท่านได้ให้ความสนใจในข่าวสารทางการเมืองบ้างหรือไม่	73 ☐
☐ บ่อยมาก ☐ บ่อย ☐ ปานกลาง ☐ น้อย	P3
☐ น้อยมาก ☐ ไม่สนใจเลย (ข้ามไปตอบข้อที่ 50)	
49. ท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งใดมากที่สุด	74 ☐
☐ โทรทัศน์ ☐ วิทยุ ☐ หนังสือพิมพ์ / สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ	P4
☐ อินเทอร์เน็ต ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
50. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 6 มกราคม 2544 ที่ผ่านมา ท่านได้ไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือไม่	75 ☐
☐ ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	P5
☐ ไป แต่ไม่ได้เลือก	
☐ ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงล่วงหน้า	
☐ ไปใช้สิทธิ แต่กาในช่องไม่ลงคะแนน	
☐ ไม่ได้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง	
51. ระยะเวลาก่อนการเลือกตั้งที่ผ่านมา ท่านเคยชักชวนคนรู้จักให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งบ้างหรือไม่	76 ☐
☐ บ่อยมาก ☐ บ่อย ☐ ปานกลาง ☐ น้อย	P6
☐ น้อยมาก ☐ ไม่ชักชวนเลย (ข้ามไปตอบข้อที่ 53)	

52. บุคคลที่ท่านได้ชักชวนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นลำดับแรก ได้แก่

- สมาชิกภายในบ้าน   ○ ญาติสนิท
○ เพื่อนร่วมงาน/เพื่อนสนิท   ○ เพื่อนบ้านข้างเคียง

สำหรับผู้วิจัย

77

P7

53. บุคคลที่ท่านได้ชักชวนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้น ท่านได้ชักชวนในเรื่องใด

- ชักชวนให้ไปลงคะแนนเสียง เพื่อรักษาสิทธิของตนเอง
○ ชักชวนให้ไปลงคะแนนเสียงกับพรรคการเมือง หรือผู้สมัครที่ท่านชอบพอ
○ ชักชวน เพราะเป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย หากไม่ปฏิบัติตามจะทำให้เสียสิทธิทางการเมือง
○ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

78

P8

54. ระยะเวลาก่อนการเลือกตั้งที่ผ่านมา ท่านได้มีโอกาสไปฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง หรือของผู้สมัครรับการเลือกตั้ง ณ ที่ใดที่หนึ่งบ้างหรือไม่

- บ่อยมาก   ○ บ่อย   ○ ปานกลาง   ○ น้อย
○ น้อยมาก   ○ ไม่ได้ไปเลย

79

P9

55. ในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ท่านได้ไปร่วมเฝ้าคูการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งบ้างหรือไม่

- ไป   ○ ไม่ได้ไป

80

P10

56. ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือนักการเมืองเพื่อแจ้งปัญหาเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ ทั้งของตนเอง และของชุมชนบ้างหรือไม่

- บ่อยมาก   ○ บ่อย   ○ ปานกลาง
○ น้อย   ○ น้อยมาก   ○ ไม่เคยเลย

81

P 11

82

Pol Pa

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม. รวมกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ใน ตัวอย่างเทคนิค การมีส่วนร่วมของประชาชน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, หน้า 59-80. พัชรีย์ สิโรต และคณะ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันประปวกเกล้า, 2544.+

โคทม อารียา. การเลือกตั้งระบบใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี. เอ็ม. ดี. เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, 2543.

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค Path Analysis. ม.ป.ท, 2537.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การปฏิรูปทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, 2538.

เชาวนะ ไตรมาศ. การเลือกตั้งแบบใหม่ ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, 2542.

(.....) เลือกตั้งอย่างไรคนไทยและประเทศจึงไม่เสียโอกาส. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, 2543.

ทรงศิริ แต่สมบัติ. การวิเคราะห์ถดถอย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

ธนน อนุมานราชธน. การวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์. เชียงใหม่ : หจก. เชียงใหม่ พิมพ์สวย, 2544.

ธีรฤตมิ ไศภิชฐีกุล. การเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : ก. พล, 2543.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย.

พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร : B&B Publishing, 2542.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, 2542.

บวรศักดิ์ สุวรรณโณ. ส่วนร่วมของพลเมืองในการเมือง : ความยั่งยืนของประชาธิปไตย

ใน ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, หน้า 1-8.

พัชรี สีโรรส และคณะ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบัน

พระปกเกล้า, 2544.

ประเวศ วะสี. การปฏิรูปทางการเมือง ทางออกของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2

กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2539.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. การวิเคราะห์เส้นโยงทางสังคมและพฤติกรรมศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2524.

มานิตย์ จุมปา. ประชาชนได้อะไรจากกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ. วารสารการเลือกตั้ง

ปีที่ 1 (พฤศจิกายน 2542) : 8-9.

วัชรวิทย์ ไชยสาร. ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร :

ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี. เจ. เพสท โปรซาสเซอร์, 2544.

วิสุทธิ โพธิ์แท่น. อะไรนะ..... ประชาธิปไตย? กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์, 2538.

ศิริชัย กาญจนวาสี, สุวิมล ตีรกานันท์ และศิริเดช สุชีวะ. การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

SPSS สำหรับงานวิจัย : การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย.

พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สกายบุ๊กส์. คู่มือการเลือกตั้งฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด, 2541.

สนธิ เตชานันท์. พื้นฐานรัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

สิริรัตน์ เจ้าประเสริฐ. การเลือกตั้ง ส.ส. กรุงเทพมหานคร: เอ.เอ็ม.พี.มาร์เก็ตติ้ง จำกัด, 2543

สุขุม นวลสกุล. ประชาธิปไตย THAI-THAI. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ONG, 2540.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. การสร้างมาตรฐานในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และ พฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.

(.....) เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวแปรสำหรับการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ : หลักการ วิธีการ และการประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.

สำราญ มีแจ้ง. สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : นิชิน แอดเวอร์ไทซิงกรุ๊ป, 2544.

อมร รักษาสัตย์ และคณะ. ประชาธิปไตย : อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่าง การปกครองหลายประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ภาษาอังกฤษ

- Ayala, Louis J. "Trained for Democracy : The Differing effect of Voluntary and Involuntary Organizations on Political Participation." *Political Research Quarterly* Vol. 53(1) (March 2000) : 99-115.
- Bailey, Kenneth. *Methods of Social Research*. New York : The Free Press, 1978.
- Barnes, Samuel H., Kaase, Max and Others. *Political Action : Mass Participation in Five Western Democracies*. London : Sage Publications, 1979
- Bernard, Russell H. *Social Research Methods : Qualitative and Quantitative Approaches*. London : Sage Publications, 2000.
- Berry, William D. *Understanding Regression Assumptions*. California : Sage Publications, 1993.
- Berry, William D., and Feldman, Stanley. *Multiple Regression in Practice*. California : Sage Publications, 1985.
- Brooks, Clem. and Manza, Jeff. "Class Politics and Political Change in the United States 1952-1992" *Social Forces*, Vol. 76 (2) (December 1997) : 379-408.
- Conway, Margaret M. *Political Participation in the United States*. 3rd ed. Washington D.C. : A Division of Congressional Quarterly, 2000.
- Dalton, Russell J. *Citizen Politics in Western Democracies*. New York : Chatham House Publishers, 1988.

- Emig, Arthur G., Hesses, Michael B., Fisher, Samuel H. "Black-White Differences in Political Efficacy, Trust, and Sociopolitical Participation: A Critique of the Empowerment hypothesis" *Urban Affairs Review* Vol 32(2) (November 1996) :264-276.
- Hair, Joseph F. Jr., Anderson, Ralph E., Tatham, Ronald L., and Black, William C. *Multivariate Data Analysis*. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall, 1998.
- Heirmer, Karen. "Socio-economic Status, Subcultural Definitions, and Violent Delinquency." *Social Forces* Vol. 75 (3) (March 1997) : 799-833.
- Huntington, Samuel P., and Nelson, Joan H. *No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries*. Michigan: UMI A Bell & Howell Company, 2000.
- Johnson, Richard A., and Wichern, Dean W., *Applied Multivariate Statistical Analysis*. 3rd ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1992.
- Kam, Ping-kwong, Cheung, Chau-kiu, Cham, Wing-Tai and Leung, Kwan-kwok. "Mobilized or Civic Minded." *Research on Aging* Vol. 21(5) (September 1999) : 627-656.
- Kasse, Max. *Mass Participation in M. Kent Jennings and Jan W. Vandeth et. al. Continuities in Political Action*. New York : Walter de Gruyter, 1990.
- Kerlinger, Fred N., and Pedhazur, Elzor J. *Multiple Regression in Behavioral Research*. New York : Holt Rinehart and Winston, 1973.
- Kim, Chong Lim. *Political Participation in Korea : Democracy, Mobilization and Stability*. Santa Barbara : Calif Clio Books, 1980.

- Lawrence, David G. "Towards an Attitudinal Theory of Political Participation."
Polity Vol. 14(2) (Winter 1981) : 332-346.
- Levitt, Moris J., and Feldbaum, Eleanor G. *Of, By and For the People : State and Local Government and Politics*. Colorado : Westview Press, 1980.
- Lewis-beck, and Michael S. *Applied Regression : An Introduction*. California : Sage Publications, 1980.
- Mclver, John P., and Carmines, Edward G. *Unidimensional Scaling*. California : Sage Publications, 1981.
- Milbrath, Lester W. *Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics*. Chicago : Rand McNally College Publishing Company, 1970.
- Milbrath, Lester W., and Goel, M.L. *Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics*. 2nd ed. Chicago : Rand McNally College Publishing Company, 1977.
- Neter, John. Wosserman, William and Kutner, Michael H. *Applied Linear Regression Models*. 2nd ed. Boston : R. R. Donnelley & Sons Company, 1989.
- Nie, Norman H., Powell, G. Bingham, Jr. and Prewitt, Kenneth. "Social Structure and Political Participation: Developmental Relationships, Part I, II."
The American Political Science Review Vol. 63(2) (June 1969) :
361-378, 809-832.
- Oppenheim, Abaham N. *Questionnaire Design and Attitude Measurement*. New York : Muntor Book, 1966.

Orum, Anthony M. *Introduction to Political Sociology : The Social Anatomy of the Body Politics*. 3rd ed. New Jersey : Prentice-Hall, 1989.

Parry, Geraint . Moyser, George. and Day, Neil. *Political Participation and Democracy in Britaince*. Cambridge : Cambridge University Press, 1992.

Pinkleton, Bruce E., Austin, Erica Weintraub and Fortman, Kristine. "Relationships of Media Use and Political Disaffection to Political Efficacy and Voting Behavior." *Journal of Broadcasting & Electronic Media* Vol. 42(1) (Winter 1998) : 34-49.

Retherford, Robert D., and Choe, Minja Kim. *Statistical Models for Causal Analysis*. New York : John Wiley & Sons, 1993.

Roth, David F., and Wilson, Frank L. *The Comparative Study of Politics*. 2nd ed. New York : Prentice-Hall, 1980.

Rush, Michael. *An Introduction to Political Sociology*. New York : Prentice-Hall, 1992.

Smith, Herman W. *Strategies of Social Research : The Methodological Imagination*. 2nd ed. New Jersey : Prentice-Hall, 1981.

Thye, Shane R. "Reliability in Experimental Sociology." *Social Forces* Vol. 78(4) (June 2000) : 1277-1309.

Verba, Sidney. and Nie, Norman. *Participation in America : Political Democracy and Social Equality*. New York : Harper and Row, 1972.

Verba, Sidney. Schlozman, Key Lehman. and Bradey, Henry E. *Voice and Equality : Civic Voluntarism in American Politics*. 2nd ed. Massachusetts : Harvard University Press, 1998.

Weiner Myron. Political Participation : Crisis of the Political Process, in Leonard Binder and Others, (eds.) *Crisis and Sequences in Political Development*. pp. 159-185
New Jersey : Princeton University Press, 1971.